

WIJ EN ONS VERLEDEN

Nieuwe Editie

7

MINISTERIE VAN
ONDERWIJS,
WETENSCHAP
EN CULTUUR

Deze uitgave kwam tot stand door samenwerking tussen de afdeling Curriculumontwikkeling van MinOWC en een lokaal en internationaal team, bestaande uit vakexperts, onderwijskundigen, educatieve auteurs, (eind) redacteurs, fotografen en illustratoren en grafisch ontwerper, onder leiding van de Vrije Universiteit Brussel.

© 2022, Ministerie van Onderwijs, Wetenschap en Cultuur
Paramaribo, Suriname

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Ondanks vele inspanningen is het de uitgever misschien niet gelukt alle rechthebbenden te achterhalen. Als u denkt rechthebbende te zijn, neemt u dan contact op met de uitgever.

Inhoudsopgave

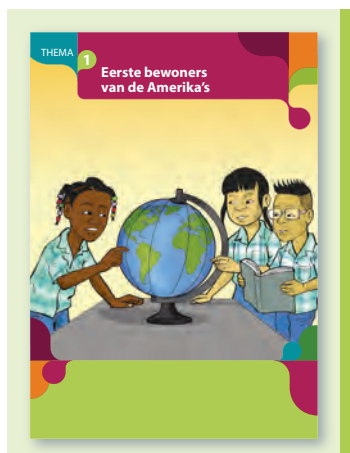
1. Inleiding

2. Structuur leerlingenboek

3

6

8

Thema 1 – Eerste bewoners van de Amerika's

Les 1 Kennis over vroeger

Les 2 Grote beschavingen in ons werelddeel

Les 3 Eerste Inheemsen in ons land

Verwerkingsopdrachten

9

11

15

19

23

Thema 2 – Vreemdelingen in de Amerika's

Les 1 Op zoek naar een zeeweg naar Indië

Les 2 Een zeeweg naar Indië gevonden?

Les 3 Vreemdelingen in de Amerika's

Verwerkingsopdrachten

25

27

31

35

39

Thema 3 – Europeanen komen naar ons land

Les 1 Europeanen in de Guyana's

Les 2 Engelsen koloniseren ons land

Les 3 Ons land wordt een Nederlandse kolonie

Verwerkingsopdrachten

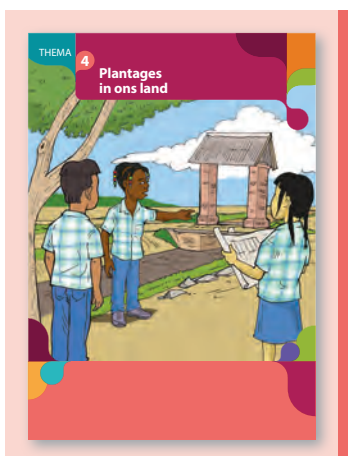
41

43

48

50

54

Thema 4 – Plantages in ons land

- Les 1 De aanleg van plantages
- Les 2 Plantage Meerzorg
- Les 3 Hoe was het werk verdeeld op een plantage?
- Verwerkingsopdrachten

57
59
63
67
71

Thema 5 – Handel in slaafgemaakten

- Les 1 Handel in slaafgemaakten
- Les 2 Eenmaal, andermaal ... verkocht!
- Les 3 Slaafgemaakten in Paramaribo
- Verwerkingsopdrachten

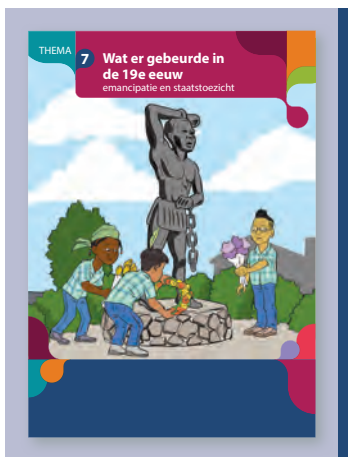
73
75
79
83
87

Thema 6 – Verzet op plantages en marronage in het diepe binnenland

- Les 1 Het verzet van slaafgemaakten
- Les 2 Strijden voor de vrijheid
- Les 3 De strijd gaat door
- Verwerkingsopdrachten

89
91
95
99
103

Thema 7 – Wat er gebeurde in de 19e eeuw

Les 1 Afschaffing van de slavernij in ons land.

Les 2 Na de afschaffing van de slavernij

Les 3 Werken om te leven

Verwerkingsopdrachten

107

109

113

117

121

Thema 8 – Onze samenleving verandert verder

Les 1 Onze samenleving verandert

Les 2 De komst van Hindostaanse en
Javaanse contractarbeiders

Les 3 Het verzet van de contractarbeiders

Verwerkingsopdrachten

123

125

129

134

137

Wil je weten hoe ons land er heel lang geleden uitzag? Welke mensen hier eerst woonden? Wie later gekomen is? In dit geschiedenisboek krijg je antwoorden op deze en vele andere vragen. Je neemt een duik in andere tijden. Je leert hoe mensen vroeger in ons land leefden, wat ze allemaal deden en hoe zij ons land hebben helpen opbouwen. In het leerboek vind je ook vele foto's, tekeningen en kaarten van vroeger. Ze zullen je helpen om te begrijpen hoe ons land er vroeger uit zag.

Ben je nieuwsgierig om te weten wat er allemaal is gebeurd in ons land? In dit leerboek Geschiedenis zal je vaak gevraagd worden om zelf opdrachten uit te voeren, zelf op onderzoek te gaan en informatie te verzamelen. Op die manier zal je nog beter begrijpen hoe de Surinaamse geschiedenis ons land heeft gevormd zoals het vandaag is.

Dit boek is speciaal geschreven voor jou, hopelijk haal je er veel lees- en leerplezier uit!

Wat kan je verwachten?

Alle lessen van Geschiedenis zijn over het schooljaar verdeeld in leesteksten met vragen en bijhorende opdrachten. Er wordt gewerkt met thema's die belangrijk zijn voor Suriname. In elke les vind je opdrachten, maar ook na elk thema en na elk kwartaal zijn er opdrachten voor jou. Je zal ze soms alleen en soms in een groep maken. Je leerkracht zal je wel vertellen hoe je te werk moet gaan. Sommige opdrachten zijn zo geschreven, dat je ook zonder hulp van je leerkracht alvast kan beginnen. Vind je een opdracht toch moeilijk? Laat het dan zeker aan je leerkracht weten. Maak je een opdracht juist heel snel, dan heb je tijd om bijkomende opdrachten te maken. Dit zijn verrijkingsopdrachten en leren je nog meer over de geschiedenis van ons volk en ons land.

Let op, je leerkracht zal niet alleen letten op hoe goed je de opdrachten maakt, maar ook op de manier waarop je leert, hoe je samenwerkt en hoe je je gedraagt in een groep.

Van jou wordt verwacht dat je:

- netjes omgaat met dit boek en het lesmateriaal dat je zal krijgen om mee te werken.
- aandachtig luistert naar wat de leerkracht je vraagt.
- actief meedoet in de les.
- als je iets niet begrijpt, je de leerkracht vraagt om het nog eens uit te leggen.
- als je meer wilt weten over een thema, dit vraagt aan de leerkracht of zelfstandig op onderzoek gaat. Je kan ook altijd hulp vragen aan je ouders, broer, zuster of iemand in je omgeving of zelf iets opzoeken in boeken of op het internet.
- actief meewerkt in de groepsopdrachten, zodat je van de andere leerlingen iets kan leren en omgekeerd
- wat je leert in de lessen thuis herhaalt, zeker als de leerkracht je dit vraagt.
- zoveel verwerkingsopdrachten maakt als je kan om de lessen te begrijpen.

Leerjaar 7 bestaat uit 8 thema's, die elk bestaan uit 3 lessen. Na elke les worden er vragen gesteld zodat jij en je leerkracht weten of je alles begrijpt. Voor elk kwartaal zijn er ook kwartaalopdrachten.

In het schema hieronder zie je welke acht thema's er zijn en hoe alles is verdeeld over het schooljaar.

Kwartaal	Lesweken	Thema/kwartaalopdracht
Kwartaal 1	Week 1	Instapweek
	Week 2 - 5	Thema 1: Eerste bewoners van de Amerika's
	Week 6 - 9	Thema 2: Vreemdelingen in de Amerika's
	Week 10 - 12	Kwartaalopdracht 1: ruimte voor een groepsopdracht of werkstuk
	Kerstvakantie	
Kwartaal 2	Week 15 - 18	Thema 3: Europeanen komen naar ons land
	Week 19 - 22	Thema 4: Plantages in ons land
	Week 23 - 26	Thema 5: Handel in slaafgemaakten
	Week 27	Kwartaalopdracht 2: ruimte voor presentatie of educatieve tocht
	Paasvakantie	
Kwartaal 3	Week 31 - 34	Thema 6: Verzet op plantages en Marronage in het diepe binnenland
	Week 35 - 38	Thema 7: Wat er gebeurde in de 19e eeuw
	Week 39 - 42	Thema 8: Onze samenleving verandert verder
	Week 43 - 44	Kwartaalopdracht 3: ruimte voor presentatie of educatieve tocht
	Grote vakantie	

Tabel 1. De aangeboden thema's per kwartaal.

Evaluatie en beoordeling

Telkens je een opdracht maakt, zal je leerkracht kunnen nagaan of je het begrepen hebt. Soms krijg je een beoordeling voor het maken van een opdracht. Er zijn verschillende soorten beoordelingen.

Ten eerste krijg je beoordelingen voor dagelijks werk. Dat gebeurt meestal op basis van de kleinere toetsen en opdrachten. Er zijn ook grotere toetsen. Met de grote toetsen komt je leerkracht te weten welke kennis en vaardigheden je hebt geleerd. Dat kan bijvoorbeeld zijn dat je weet wanneer Suriname onafhankelijk is geworden en hoe dat is gegaan.

Ook kijkt de leerkracht ook naar wat je al kunt. De score die je hierop behaalt, is vooral bedoeld om jou te vertellen wat je nog beter moet of kan doen. Zo'n beoordeling zegt iets over je vooruitgang. Het geeft je aan waar je de volgende keer extra moet op letten om het beter te doen.

Het is dus vooral bedoeld om jezelf te tonen wat je al hebt geleerd en wat jij op een bepaald moment in het schooljaar al kunt.

De beoordelingen die je behaalt, kan je vergelijken met een film of een foto. Sommige beoordelingen zijn als een film die toont hoe jij beter en beter wordt in Geschiedenis. Andere zijn eerder een foto die weergeeft wat je op een bepaald moment weet over Geschiedenis of al kan op dat ene moment in het schooljaar.

Alle soorten beoordelingen zijn belangrijk omdat ze er samen voor zorgen dat jij en je leerkracht weten wat je weet en kunt en wat nog niet.

2 STRUCTUUR LEERLINGENBOEK

Elk thema en alle lessen in jouw boek zijn op dezelfde manier opgebouwd, zodat je altijd weet wat er komt en wat je moet doen. Het bestaat uit de volgende onderdelen:

Inleiding

Elk thema start met een korte uitleg en afbeelding waarover de lessen zullen gaan en wat je kan verwachten.

Kernwoorden

Dit is een lijst met de belangrijkste woorden uit het thema. Ze geven je op voorhand een idee waarover de lessen in het thema zullen gaan. Na afloop van elke les of het thema kan je terug naar de kernwoorden kijken en weet je meteen waarover de les of het thema ging. Je kan ook tijdens de les de betekenis van deze nieuwe woorden opzoeken in jouw boek.

Inhoud

In dit deel komen de kernwoorden terug, maar met veel meer uitleg. Heel vaak zullen de afbeeldingen in je boek je ook helpen om de leerstof te begrijpen. De vragen bij de afbeeldingen zijn ook heel belangrijk.

Om te onthouden

Na elke les zie je een kader met wat je zeker moet onthouden. Je kan dit kader ook gebruiken om na te gaan of je alles begrijpt. De kaders helpen je ook om opdrachten uit te voeren en vragen te beantwoorden.

Vragen

- Aan het einde van elke les worden steeds 10 vragen gesteld over de les. Deze vragen kan je alleen maken, maar kunnen ook in groepjes worden opgelost. Dat vertelt de leerkracht je wel tijdens de les.
- Er zijn verschillende soorten vragen en opdrachten waarbij:
 - de antwoorden makkelijk in de les terug te vinden zijn.
 - je eerst op zoek moet gaan naar extra informatie.
 - je zelf een onderzoek moet uitvoeren.
 - de leerkracht zal letten op hoe je samenwerkt met anderen.
 - de leerkracht zal letten op hoe je de opdracht uitvoert.
- De vragen en opdrachten helpen om na te gaan hoeveel je van de leerstof kent en hebt onthouden. Als je sommige vragen nog niet kan oplossen, kan je zelf de les herhalen.
- Als je vragen fout beantwoordt, is het belangrijk om jezelf af te vragen waarom je antwoord fout is. Als je weet wanneer en waarom je een fout maakt, kan je hieruit iets leren. Fouten maken en daar iets mee doen, betekent dat je iets nieuws aan het leren bent

Verwerkingsopdrachten

Aan het einde van een thema krijg je verwerkingsopdrachten. Deze opdrachten gaan over het hele thema. Hier moet je dus informatie uit de drie lessen van het thema opzoeken om de opdracht uit te voeren.

Terugkijken

- Het is heel belangrijk dat je na elke les voor jezelf nagaat of je alles hebt begrepen.
- Ga na of je inderdaad hebt geleerd wat er staat in het kader 'om te onthouden'.
- Controleer steeds jezelf door je af te vragen 'Heb ik het begrepen?', 'Kan ik doen wat in de les staat?'. Doe dit bij elke les.
- Kijk ook regelmatig terug naar de betekenissen van de kernwoorden. De kernwoorden kan je gebruiken bij het vertellen over alle onderwerpen van geschiedenis.
- Als je iets niet goed hebt begrepen, laat het dan zeker weten aan de leerkracht.

Gebruikte pictogrammen

In je boek kom je soms een pictogram tegen. Hieronder kan je zien wat elke pictogram wilt zeggen.

Hier gebruikt je leerkracht een evaluatiewijzer. De leerkracht vertelt je vooraf op wat je beoordeeld wordt.

Je krijgt van je leerkracht een kopieerblad voor de opdracht uit te voeren.

Eerste bewoners van de Amerika's

INLEIDING

Wie waren de eerste bewoners van ons land en hoe zijn zij hier gekomen? Daar kom je in dit thema meer over te weten. In les 1 kom je te weten wat een archeoloog is. Ook kom je te weten hoe het werk van een archeoloog je helpt om meer over het verleden te weten te komen. Verder wordt verteld dat de eerste mensen leefden als nomaden. Ze bleven niet lang op dezelfde plaats wonen, maar trokken al lopend of varend van de ene plek naar de volgende. Zo kwamen er ook groepen mensen in ons werelddeel en in ons land aan. Sommige groepen mensen begonnen met landbouw en bleven langer op één plek wonen. In les 2 kom je te weten welke grote Inheemse rijken in de Amerika's ontstonden. In les 3 leer je welke groepen Inheemsen naar ons land kwamen. Er wordt ook uitgelegd hoe verschillende groepen aan landbouw deden.

1

Een groep nomaden slaat een tijdelijk kamp op, onderweg naar een volgende plek

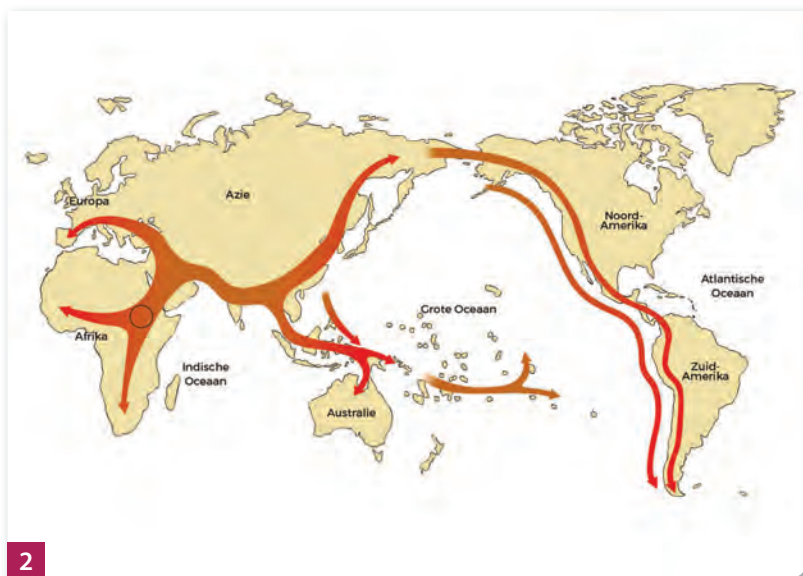
KERNWOORDEN

- nomaden
- mummies
- Beringstraat
- continent
- rotstekening
- archeologen
- jagersvolken
- vestigen
- hoge beschaving
- Maya's
- Azteken
- Inca's
- terrassen
- Inheemsen
- Sipaliwini-savanne
- Trio's
- Arowakken
- Caraïben
- Amazonegebied
- oerwoud
- Orinocogebied
- terpen
- Caribisch Gebied
- Caribische Zee
- piaka

Kennis over vroeger

Over onze hele wereld wonen en leven mensen. Op sommige plaatsen wonen minder mensen bij elkaar dan op andere plaatsen. Onderzoekers hebben de oudste resten van mensen in Afrika gevonden. Daarom denken ze dat de eerste mensen in dit werelddeel hebben gewoond. Vanuit Afrika hebben de eerste mensen zich over de rest van de wereld verspreid.

De eerste mensen leefden als **nomaden**. Zij hadden geen vaste woonplaats. Ze verzamelden planten en vruchten. Ze jaagden en visten. Ze trokken van de ene plek naar de andere, op zoek naar voedsel. Zo verspreidden ze zich in kleine groepen, al lopend of varend over onze hele aardbol. Elke groep ging op zijn eigen manier leven, maar er waren wel overeenkomsten tussen de groepen. Zo waren ze allemaal van de natuur afhankelijk voor hun voedsel. De groepen leefden in grotten, in de open lucht of in eenvoudige hutten.

2

Verspreiding van de mensheid vanuit Afrika over de wereld

OPDRACHT BIJ AFBEELDING 2

- In welk werelddeel zijn de oudste resten van mensen gevonden?
- Volg de verschillende lijnen waarlangs de mensen zich naar Zuid-Amerika verspreid hebben. Noem de werelddelen en oceanen op die je daarbij tegenkomt.
- Waarom denk je dat de mensen zich vooral via het land hebben verspreid?

Hoe de eerste mensen in de Amerika's zijn gekomen weten we niet precies. Op meerdere plekken zijn er resten gevonden van voorwerpen die door mensen gebruikt werden. Soms vindt men ook menselijke botten en **mummies**.

Door onderzoek op gevonden pijlpunten, weten we dat verschillende groepen mensen op verschillende tijden uit Azië naar Noord-Amerika zijn getrokken.

Ongeveer 14.000 jaar geleden was een groot deel van de wereld met ijs bedekt en de zeeën waren minder diep. Op kaarten is te zien dat Siberië toen nog vast zat aan Noord-Amerika. Toen het ijs begon te smelten verdween de verbindingroute tussen Azië en Noord-Amerika en ontstond een zeeweg, die bekend staat als de **Beringstraat**.

Verschiedende groepen nomaden kwamen zo, jagend op wilde dieren in Noord-Amerika aan. Op zoek naar nieuwe jacht- en woongebieden verspreidden zij zich over de Amerika's. Andere groepen kwamen vanuit Azië in kano's of op vlotten langs de westkust van de Amerika's helemaal tot in het verre zuiden van ons **continent**.

3

De route van de eerste bewoners van de Amerika's lopend over land of varende over de zee, langs de westkust in kano's

OPDRACHT BIJ AFBEELDING 3

- Hoe zijn de eerste bewoners in de Amerika's gekomen?
- Zoek de Beringstraat op.
- Over welke oceaan voeren de eerste bewoners van de Amerika's?

Ook in ons land zijn er resten en voorwerpen gevonden door archeologen, die door nomaden gemaakt zijn. Op plaatsen waar deze vondsten gedaan worden, hebben dus lang geleden mensen gewoond. Meer onderzoek kan ons informatie geven over die mensen. Soms vindt men toevallig voorwerpen in de grond, bij het omspitten van de tuin of bij graafwerkzaamheden. Zo worden er wel eens potscherven, stenen bijlen, speerpunten, kruiken, oude flessen of menselijke botten gevonden. Soms vinden mensen ook **rotstekeningen** die in een ver verleden zijn gemaakt.

4

Een rotstekening in ons binnenland

Een **archeoloog** is iemand die bestudeert hoe mensen in het verleden hebben geleefd, onder andere door op zoek te gaan naar oude voorwerpen in de grond. Door de voorwerpen te onderzoeken komt de archeoloog van alles te weten over het verleden. Met moderne instrumenten kan men meer vinden in de grond en dit beter onderzoeken.

Archeologe die met een metaaldetector oude munten en andere metalen voorwerpen in de grond opspoort

OPDRACHT BIJ AFBEELDING 5

- Welk beroep heeft de vrouw op deze afbeelding?
- Stel je voor dat je als deze vrouw gaat graven in de grond.
- Welke resten en voorwerpen kun je vinden?
- In welk gebouw zijn deze gevonden voorwerpen te zien?

Het kan dus best zijn dat er in de toekomst nog andere menselijke resten of voorwerpen gevonden worden. Zo zullen we meer in staat zijn om ontdekkingen over lang geleden te doen. Maar het zal altijd moeilijk blijven om iets met zekerheid te kunnen zeggen.

OM TE ONTHOUDEN

- Nomaden zijn mensen zonder een vaste woonplaats die meestal in kleine groepen van de ene plek naar de andere trekken als jagers en voedselverzamelaars.
- De eerste mensen zijn ons werelddeel binnengekomen lopend vanuit Azië via de landverbinding bij de Beringstraat en in boten over zee.
- Archeologen (onder)zoeken oude voorwerpen van mensen afkomstig, die in de grond of in grotten gevonden worden.
- Door de vondsten van archeologen kan men meer te weten komen over mensen die vroeger geleefd hebben.
- Nieuwe vondsten zullen nog meer informatie geven over het verleden.

VRAGEN

1. Mensen kunnen op verschillende manier van de ene plek naar de andere gaan.
 - a. Hoe hebben de eerste mensen zich over de wereld verplaatst? Noem twee manieren op.
 - b. Hoe kunnen mensen zich tegenwoordig over de wereld verplaatsen? Noem vijf manieren op.

2. Wat hoort bij elkaar?
Neem de tabel over en schrijf de werkzaamheden in de juiste rij op.

- Huizen bouwen
- Jagen
- Vissen vangen
- Vruchten verzamelen
- Groenten planten
- Veehouden

Nomaad	Niet-nomaad

3. Welke twee beweringen over nomaden zijn juist? Schrijf op waarom je deze twee hebt gekozen.
 - A. Nomaden zijn van de natuur afhankelijk voor hun voedsel.
 - B. Nomaden wonen in grote groepen bij elkaar.
 - C. Nomaden bouwen stevige huizen en doen aan landbouw.
 - D. Nomaden blijven niet lang op dezelfde plaats wonen.
 - E. Alle Inheemsen in ons land zijn nomaden.
4. Ben je het eens met wat er hieronder gezegd wordt? Waarom wel of niet?
 - a. Mensen die in het bos gaan jagen en vruchten verzamelen zijn nomaden.
 - b. Tegenwoordig kan men lopend vanuit Azië naar Noord-Amerika komen.

5. Hoe kunnen we nu nog te weten komen op welke manier de eerste mensen in de Amerika's zijn gekomen?
6. Welke twee manieren worden in de les genoemd hoe de eerste mensen zich over de Amerika's verspreid hebben?
7. Wat voor werk doet een archeoloog?
8. Schrijf op een blaadje het woordje archeoloog op. Schrijf daaromheen vijf voorwerpen op die een archeoloog kan vinden. Vorm daarna groepjes van vier en vergelijk de opgeschreven voorwerpen.
9. Bedenk zelf drie andere manieren om iets over vroeger te weten te komen.
10. Als je toevallig een oud voorwerp opgraft, ben je dan ook een archeoloog?
Leg uit waarom wel of niet.

Grote beschavingen in ons werelddeel

De ligging van de Maya's en de Azteken in Midden-Amerika, de Inca's in Zuid-Amerika

OPDRACHT BIJ AFBEELDING 6

- In welk werelddeel lag het Inca rijk?
- Welke drie zeeën waren de grenzen van het Maya rijk?
- Welke groepen woonden in de groen gekleurde gebieden?

De eerste bewoners van ons werelddeel waren oorspronkelijk **jagersvolken** of nomaden. Ze leefden van de jacht en van het verzamelen van voedsel. Ongeveer 10.000 jaar geleden begonnen sommige groepen ook aan landbouw te doen. In de Amerika's ontstond de landbouw op verschillende plaatsen. In de warme gebieden van het Caribisch Gebied en in Zuid-Amerika leerde men wortel- en knolgewassen kweken zoals cassave, zoete patat en yams. Op de heuvels van Mexico teelde men koren. In Peru werden aardappelen geplant.

Groepen die meer van de landbouw leefden dan van de jacht, **vestigden** zich op plaatsen waar de grond vruchtbaar was. Zo kon men vele jaren op dezelfde plaats blijven. Ze bouwden stevigere woningen en omdat er voldoende voedsel was, werd de groep groter. Dorpen groeiden uit tot steden. Dit gebeurde op meerdere plaatsen in de Amerika's, zoals in Guatemala, Mexico en Peru.

7 Teotihuacán in Mexico, 1500 jaar geleden één van de grootste steden ter wereld

8 Machu Picchu in Peru, ooit een grote Inca stad

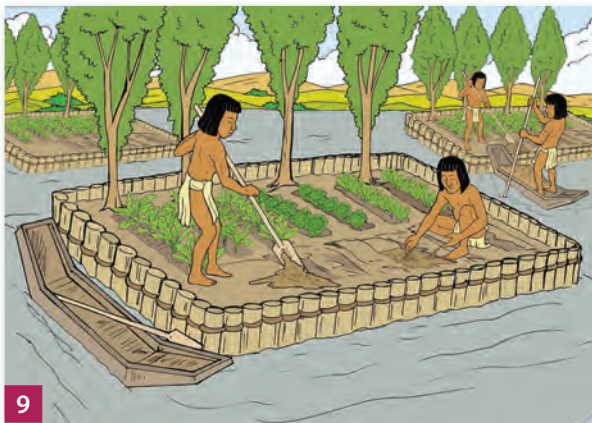
OPDRACHT BIJ AFBEELDINGEN 7 EN 8

- Hierop zijn de ruïnes van twee grote steden te zien.
- Beschrijf wat je op de afbeeldingen ziet.
- Zoek op wat bedoeld wordt met een ruïne.

Als de mensen grote oogsten binnenhaalden, hoefde niet iedereen aan landbouw te doen. Er was voldoende voedsel om steenbewerkers, kleermakers, priesters, soldaten en anderen te onderhouden.

Omdat deze mensen niet meer de hele dag bezig waren met het verzamelen van voedsel, hadden ze tijd om nieuwe ontdekkingen te doen. Hun kennis over de natuur, maan en sterren, over kunst en landbouw en veel andere zaken nam toe. We zeggen dat ze een hoge ontwikkeling of **hoge beschaving** hebben bereikt.

Voorbeelden van zulke beschavingen zijn het **Mayarijk** in het huidige Mexico en Guatemala, het rijk van **de Azteken** in Mexico en het rijk van **de Inca's** in Peru.

9 Drijvende tuinen (Chinampas) bij de Azteken

OPDRACHT BIJ AFBEELDINGEN 9 EN 10

- Waarom plantten de Azteken en de Inca's niet 'gewoon' in de grond?
- Wat was een groot voordeel van de drijvende tuinen?

Landbouw was heel belangrijk voor het bestaan van een groot rijk. Er moest genoeg te eten zijn voor alle mensen in het rijk. Als de bevolking toenam, ontstond er soms een gebrek aan landbouwgrond. Verschillende leefgemeenschappen bedachten allerlei manieren om toch voldoende gewassen te kunnen planten.

De Azteken, die woonden in het huidige Mexico, legden in de meren in de buurt van hun hoofdstad drijvende tuinen (Chinampas) aan. Dit is een vorm van **aquacultuur**. De drijvende tuinen ondervonden geen last van droogte en waren zeer vruchtbaar.

10

Terrassen op de berghellingen in Peru

De Inca's, die in de hoge bergen van Peru woonden, legden in de bergen **terrassen** aan. Ze maakte een soort grote trap met vlakke akkers op de steile hellingen. Elke akker kreeg evenveel water. Boeren konden op deze manier veel voedsel produceren.

OM TE ONTHOUDEN

- In de Amerika's zijn er op verschillende plaatsen grote beschavingen ontstaan. De Maya's en de Azteken woonden in Midden-Amerika. Het Incarijk lag in Zuid-Amerika.
- Ongeveer 10.000 jaar geleden begonnen de nomaden in de Amerika's aan landbouw te doen. Ze bleven langer op één plaats. Eerst ontstonden dorpen die uitgroeiden tot steden.
- Landbouw was belangrijk om alle mensen in een rijk van voedsel te kunnen voorzien.
- De Azteken woonden in het huidige Mexico. Zij legden ook tuinen aan in meren, omdat er onvoldoende landbouwgrond was.
- De Inca's legden terrassen aan op berghellingen.

VRAGEN

1. a. In welke gebieden van de Amerika's ontstond de landbouw als eerst?
b. Welke gewassen werden er geplant?
2. De verschillende middelen van bestaan, zoals: jacht, visvangst, verzamelen en landbouw zijn niet tegelijk ontstaan. Welke volgorde is juist?
A. landbouw – verzamelen – jacht – visvangst.
B. verzamelen – jacht – visvangst – landbouw.
C. verzamelen – jacht – landbouw – visvangst.
D. verzamelen – landbouw – visvangst – jacht.
3. Welke twee grote Inheemse beschavingen hebben zich in Midden-Amerika ontwikkeld?
4. In de les wordt nog een groot rijk genoemd. Welk rijk was dit en in welk werelddeel lag het?
5. Leg uit waarom de groepen die aan landbouw deden in staat waren grote steden te bouwen?
6. In een stad hoefde niet iedereen aan landbouw te doen. Welke andere beroepen ontstonden er?
7. Wanneer zeggen we dat groepen een hoge ontwikkeling bereikt hebben?
8. Vul in: In plaats van een hoge ontwikkeling kan je ook zeggen een ...
9. a. Waarom was landbouw belangrijk voor het bestaan van een groot rijk?
b. Welke manieren bedachten de Azteken en de Inca's om toch voldoende te kunnen planten?
10. Waar of niet waar? Schrijf op waarom.
a. De Azteken waren nomaden.
b. De resten van steden van verschillende grote rijken in de Amerika's zijn nog steeds te zien.
c. Aardappelen werden geplant in Mexico.
d. Een ander woord voor mais is koren.
e. We mogen trots zijn op de hoge beschavingen die duizenden jaren geleden in de Amerika's bestonden.

Eerste Inheemsens in ons land

De eerste **Inheemsens** kwamen ongeveer 7000 tot 10.000 jaar geleden via de **Sipaliwini-savanne** in het zuiden in ons land aan. Dat is gebleken uit stenen voorwerpen, zoals vuistbijlen, speerpunten, stenen messen en rotstekeningen die in dit gebied zijn gevonden.

De Sipaliwini-savanne

OPDRACHT BIJ AFBEELDING 11

- Zoek in een woordenboek op wat een savanne is.
- Zoek op de kaart van ons land de Sipaliwini-savanne.
- Uit welk land kwamen de Trio-Inheemsens waarschijnlijk naar ons land?

De makers van deze voorwerpen waren de eerste bewoners van ons land. Deze Inheemsens waren de **Trio's**, ze leefden als nomaden.

Later kwamen andere groepen Inheemsens, die niet alleen van jacht, visvangst en voedsel verzamelen leefden, maar ook van de landbouw. Twee bekende groepen waren de **Arowakken** en de **Caraïben**.

Hun voorouders woonden oorspronkelijk in het **Amazonegebied**. Een tropisch **oerwoud**, dat zich uitstrekt langs de grote Amazonerivier en haar zijrivieren in Zuid-Amerika. In ons land lopen geen zijrivieren van de Amazone, maar ons bos maakt wel deel uit van het Amazonewoud.

De Inheemsens langs de Amazonerivier deden aan jacht, visvangst en landbouw. Ze hadden voedsel in overvloed. Er werden steeds meer baby's geboren en de mensen leefden langer, waardoor de groep snel groter werd. Omdat de bevolking steeds toenam, verhuisde een deel naar andere gebieden.

Op deze kaart is met pijlen het volgende aangegeven:

- Pijl A: verhuizing van de Amazonerivier naar de Orinocorivier
- Pijl B: sommige groepen verhuisden van het Orinocogebied naar het Caribisch Gebied
- Pijl 1: Via de Sipaliwini-savanne kwamen de Trio in ons land
- Pijl 2: De Arowakken kwamen van het Orinocogebied in het westen naar ons land
- Pijl 3: De Caraïben kwamen van de eilanden in het Caribisch Gebied over zee naar ons land

OPDRACHT BIJ AFBEELDING 12

- Waar woonden de voorouders van onze Inheemsens?
- Bespreek in groepjes van vier de pijltjes en de tekst onder de afbeelding. Vertel het met eigen woorden aan elkaar.

Arowakken

Een van de gebieden waar de voorouders van de Arowakken van de Amazonerivier naar toe trokken, was het **Orinocogebied**. Vanuit Orinoco trokken ruim 3000 jaar geleden de eerste groepen Arowakken naar de vruchtbare gronden van de Guyana's. Zij kwamen ook naar ons land en vestigden zich in het kustgebied, waar ze gewassen zoals cassave plantten. De gronden waren echter laaggelegen. Het planten op de lage gronden had als nadeel dat deze bij zware regens onder water liepen. Maar de bodem was juist erg vruchtbaar. De Inheemsen hebben een manier bedacht om toch te kunnen planten. Ze legden in het zwamgebied verhoogde plantbedden aan. Deze verhoogde bedden, ook wel **terpen** genoemd, zijn nu nog te vinden in de omgeving van Wageningen in het district Nickerie (Hertenrits) en in de omgeving van Galibi in het district Marowijne. In de loop der tijd verspreidden de Arowakken zich over ons land. Ze leefden over het algemeen zonder veel problemen met elkaar. Maar aan dit vredig bestaan kwam een einde door de komst van de Caraïben en niet erg lang daarna door de komst van de Europeanen.

13

Terpen in ons buurland, Frans-Guyana

OPDRACHT BIJ AFBEELDING 13

- Wat zijn terpen?
- Wijs de terpen op de afbeelding aan.
- Weten jullie of er in Suriname ook terpen voorkomen?
- Denk je dat vrouwen hielpen bij het aanleggen van terpen?

De Caraïben

Sommige Inheemse groepen verhuisden vanuit het Orinocogebied naar de vele eilanden ten noorden van Zuid-Amerika. De Caraïben bewoonden een deel van de eilanden. Tegenwoordig worden alle eilanden bij elkaar ook wel het **Caribisch Gebied** genoemd. De zee tussen deze eilanden en Zuid-Amerika heet de **Caribische Zee**. Het gebied en de zee zijn vernoemd naar de Caraïben.

Op de eilanden waren de Caraïben aan alle kanten door water omringd. Ze kenden de zee goed en visvangst was voor hen heel belangrijk. Zij maakten verre reizen over zee in korjalen waarin wel twintig mensen konden zitten. Deze korjalen, ook **piaka's** genoemd, waren van een lichte houtsoort gemaakt, waardoor ze niet gemakkelijk konden zinken. De reizen maakten ze omdat ze op zoek waren naar vruchtbare gronden. Zo kwamen ze terecht op andere eilanden en ook op het vasteland van Zuid-Amerika.

14

In een piaka op zee

Omstreeks het jaar 1100 bereikten de Caraïben de kust van de Guyana's. De Caraïben die langs de kust van ons land gingen wonen, leefden voornamelijk van de visvangst. Er werd vooral gevisst met pijl en boog en met netten. De pijlpunten waren gemaakt van hard visbeen.

Langs de kust van ons land trekkend, drongen de Caraïben het leefgebied van de Arowakken binnen. Omdat zij gebruik wilden maken van dezelfde jachtgebieden en vruchtbare landbouwgronden braken er regelmatig oorlogen uit. Oorlogen werden gevoerd met pijl en boog, houten knotsen en stenen bijlen. De partij die verloor, moest verhuizen.

OM TE ONTHOUDEN

- Door gevonden voorwerpen te onderzoeken, weten we dat de eerste mensen meer dan 7000 jaar geleden via de Sipaliwini-savanne in het zuiden in ons land kwamen.
- De eerste bewoners van ons land waren de Trio's. Later hebben Arowakken en Caraïben zich in ons land gevestigd.
- De voorouders van deze groepen woonden in het vruchtbare Amazonegebied. Zij deden aan voedsel verzamelen, jacht, visvangst en landbouw.
- In ons land ontwikkelden de Inheemsen een manier om in de lage zwampgebieden aan landbouw te doen. Zij verhoogden zelf de grond. Zo ontstonden terpen.
- Het Caribisch Gebied en de Caribische Zee zijn vernoemd naar de Caraïben die op eilanden in dit gebied hebben gewoond.
- Er braken regelmatig oorlogen uit tussen de verschillende Inheemse groepen om vruchtbare landbouwgronden en jachtgebieden.

VRAGEN

1. a. Hoe lang geleden kwamen de eerste Inheemsen in ons land aan?
b. Hoe weten we dat?
c. Welke groep Inheemsen was dat?
2. a. Welke twee Inheemse groepen volgden later?
b. Waar woonden hun voorouders oorspronkelijk?
3. Waarom zijn verschillende groepen Inheemsen vanuit het Amazonegebied verhuisd?
4. Waar of niet waar? Geef uitleg wanneer je antwoord 'niet waar' is.
 - a. Het Amazonegebied ligt in Zuid-Amerika.
 - b. De Inheemsen verhuisden weg van de Amazone rivier, omdat ze niet genoeg te eten hadden.
 - c. Ons land maakt geen deel uit van het Amazonegebied.
 - d. De Inheemsen in het Amazonegebied deden aan jacht, visvangst en landbouw.
5. Waar vestigden de Arowakken zich in ons land?
6. a. Wat was een belangrijk voedselgewas, dat toen in ons land werd geplant?
b. Welke gerechten worden in Suriname met dit gewas gemaakt? Vind je ze lekker?
7. Hoe legden de Arowakken hun kostgronden in de kustvlakte van ons land aan?
8. a. Wanneer zijn de Caraïben naar ons land gekomen?
b. Hoe zijn de Caraïben naar ons land gekomen?
c. Leg uit waarom het Caribisch Gebied en de Caribische Zee naar de Caraïben vernoemd zijn.
9. Leg uit waarom er regelmatig oorlog uitbrak tussen verschillende Inheemse groepen.
10. Schrijf in je schrift een kort verhaal van ongeveer tien regels over de komst van de eerste Inheemsen in ons land. De volgende woorden moeten er zeker in voorkomen: Trio's, Arowakken, Caraïben, Amazonegebied, jacht, visvangst, piaka's.

1. In dit thema zijn verschillende manieren genoemd, waarop de Inheemse groepen in de Amerika's aan landbouw deden. De klas wordt in drie groepen verdeeld: de Azteken, de Inca's en de Arowakken. Elke groep schrijft op hoe de gekozen Inheemsen aan landbouw deden en waarom ze dat op die manier deden. Dit wordt daarna aan de klas verteld.
2. Toen mensen met landbouw begonnen en zich op één plaats gingen vestigen, veranderde hun manier van leven. In groepjes bedenken jullie vijf dingen die belangrijk zijn bij het ontstaan en de groei van een stad. Vergelijk jullie antwoorden met die van andere groepen.
3. Gebruik een kaart van het Caribisch Gebied. In groepjes zoeken jullie vijf eilanden in dit gebied en schrijven ze op. Zoek ook de Caribische Zee op.
4. Neem de kaart over in je schrift (of zie kopieerblad 1.2): Geef op deze kaart het volgende aan:
 - a. Geef de twee mogelijke manieren waarop de eerste mensen in de Amerika's kwamen. Duid het aan met pijlen op de kaart.
 - b. Kleur het gebied van de Maya's rood.
 - c. Kleur het gebied van de Azteken blauw.
 - d. Kleur het gebied van de Inca's groen.
 - e. Kleur ons land geel.
5. In het volgende stukje tekst zijn woorden weggelaten. Vul de ontbrekende woorden in.

De eerste mensen leefden als ... Zij trokken van de ene plek naar de andere. Zo hebben zij zich over de ... verspreid. Op een gegeven moment zijn kleine groepen mensen ook in ... aangekomen.

Toen sommige groepen aan ... begonnen te doen, bleven ze langer op dezelfde plek. We zeggen dat zij zich ergens ...

De groep werd groter en dorpen groeiden uit tot ... en sommige groepen ontwikkelden een ...

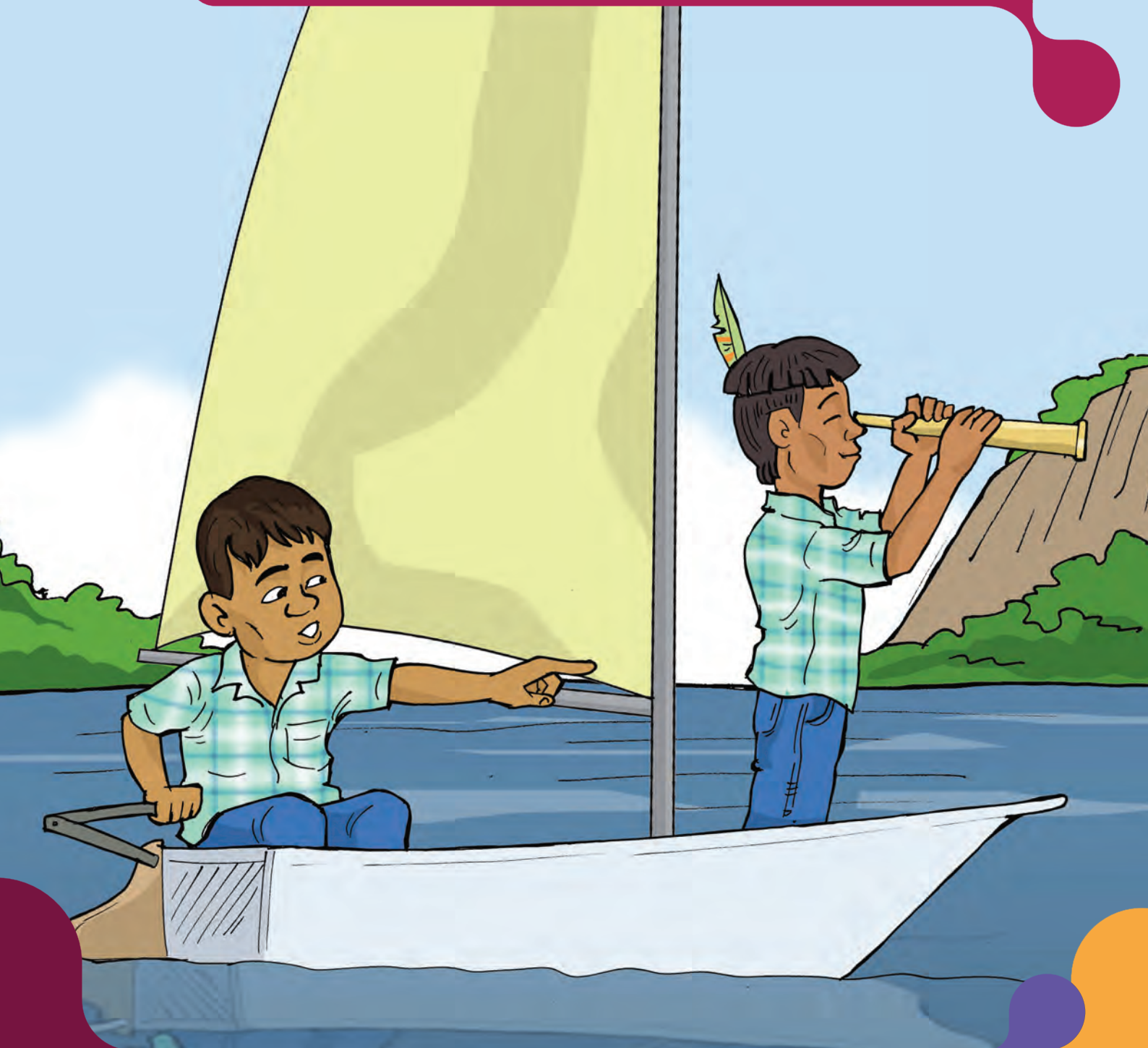
Het beginnen met landbouw was een ... stap in de ontwikkeling van mensen.

THEMA

2

Vreemdelingen in de Amerika's

INLEIDING

Portugezen en de Spanjaarden maakten vanaf de 15e eeuw steeds langere zeereizen. Ze waren op zoek naar een zeeweg naar Indië. In les 1 kom je te weten dat Portugezen met schepen naar het zuiden voeren, langs Afrika en zo een zeeweg naar Indië vonden. In les 2 wordt verteld dat Christoffel Columbus in opdracht van Spanje een zeeweg in westelijke richting zocht en in de Amerika's terecht kwam. In de derde les kom je te weten welke gevolgen de komst van Columbus naar de Amerika's had voor de Inheemsen en de Europeanen.

1 De ontmoeting van Inheemsen met Columbus

KERNWOORDEN

- 15e eeuw
- kompas
- vuurwapens
- specerijen
- Indië
- Arabische kooplieden
- zeeweg
- Bartolomeus Diaz
- Kaap de Goede Hoop
- Vasco da Gama
- Christoffel Columbus
- Amerigo Vespucci
- Viking
- Afrikanen
- blijvend contact
- conquistadores
- slaafgemaakten
- Bartolomé de Las Casas
- wereldhandel
- konvooi

Op zoek naar een zeeweg naar Indië

Omstreeks 1500 begon een nieuwe periode in de geschiedenis van ons werelddeel en van de hele wereld. Vóór die tijd woonden er in de Amerika's alleen Inheemsen. Zij kenden geen andere volken en werelddelen, omdat ze geen lange en verre zeereizen maakten. Ook de Europeanen kenden in die tijd alleen hun eigen werelddeel en delen van Noord-Afrika en Azië.

Aan het einde van de **15e eeuw** kwam hier verandering in. De Europeanen leerden grotere en snellere zeilschepen bouwen. Ze hadden al geleerd hoe ze een **kompas** moesten gebruiken en om **vuurwapens** zoals geweren en kanonnen te maken. Ze konden toen langere zeereizen maken, kennis maken met andere werelddelen en zich verdedigen en oorlog voeren.

Met gebieden in Afrika en Azië dreven de Europeanen handel. Uit deze gebieden kwamen verschillende producten zoals **specerijen** of kruiden, zijde, linnen, koffie en thee. Het gebied waarmee de Europeanen handel dreven, noemden zij **Indië** of **Het Verre Oosten**. Enkele specerijen waren peper, kaneel, kruidnagel en nootmuskaat. De Europeanen gebruikten deze om hun eten lekker te maken, maar ook om voedsel langer te kunnen bewaren.

2

Nootmuskaat, kaneel, kruidnagel en peperkorrels

OPDRACHT BIJ AFBEELDING 2

- Herken je de specerijen op de afbeelding?
- Heb je ze ooit gebruikt of geproefd?

De Europeanen haalden de producten niet zelf uit Indië. Dat deden de Arabieren. Zij waren de bewoners van de gebieden tussen Europa en het Oosten. De **Arabische kooplieden** gingen meestal via landroutes met kamelen en te voet (karavanen) naar verre gebieden om deze producten te halen.

De tochten over land duurden vaak lang en waren gevaarlijk. De karavanen trokken door woestijnen, over steile bergen en ravijnen, waar rovers op de loer lagen. Ook moesten de kooplieden op verschillende plaatsen belasting betalen. Daardoor waren de goederen uit Indië heel duur. Daarom gebruiken we nu soms nog de uitdrukking: "peperduur".

3

Arabische kooplieden te voet en op kamelen

OPDRACHT BIJ AFBEELDING 3

- Hoe heten de dieren waarop de Arabieren reden?
- In wat voor een gebied zijn ze?
- Welke producten werden op deze manier vervoerd?

Omdat de producten steeds duurder werden begonnen sommige Europeanen in de loop van de 15e eeuw zelf een weg naar Indië te zoeken. Ze zochten een **zeeweg**, zodat ze ook grotere hoeveelheden producten konden vervoeren en niet langer afhankelijk waren van de Arabieren.

De Portugezen zochten als eerste een route over zee. Ze stuurden schepen vanuit Portugal naar het zuiden. Want uit Afrika, ten zuiden van de grote woestijn, de Sahara, haalden de Arabieren immers al goud en ivoor. De Portugezen wilden zelf naar deze gebieden gaan, maar hoe groot Afrika precies was, dat wisten ze niet.

In 1456 voer de Portugees **Bartolomeus Diaz** naar de Kaapverdische eilanden ten westen van Afrika en zette van daaruit koers naar het zuiden, terwijl hij de kustlijn van Afrika volgde. Pas in 1488 bereikte hij het zuidpunt van Afrika.

Standbeeld van Bartolomeus Diaz

Vasco da Gama

Zijn schepen kwamen in een storm terecht en toen die was gaan liggen, waren ze ongemerkt om het zuidpunt heen gevaren. De kapitein noemde dit zuidelijkste punt van Afrika de “Stormkaap”.

De Portugese koning veranderde de naam in “**Kaap de Goede Hoop**”, omdat hij hoopte dat de zeeweg naar Indië spoedig gevonden zou worden. Tien jaar later, in 1498 bereikte een Portugese vloot onder leiding van **Vasco da Gama** de westkust van India en keerde met veel rijkdommen terug. Een zeeweg naar Indië was gevonden!

De zeereizen van de Portugezen Bartolomeus Diaz en Vasco Da Gama via Afrika naar India

OPDRACHT BIJ AFBEELDING 6

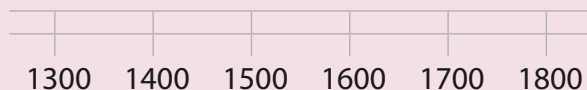
- Wijs op de kaart aan uit welk land Diaz en Da Gama vertrokken.
- In welk jaar werden de Canarische eilanden bereikt?
- En in welk jaar de Kaapverdische eilanden?
- Naar welk gebied waren de Portugezen op zoek?
- Hoeveel jaren heeft het in totaal geduurd voordat ze vonden wat ze zochten?

OM TE ONTHOUDEN

- Tot ver in de 15e eeuw kenden de Europeanen alleen hun eigen werelddeel en delen van Noord-Afrika en Azië.
- Doordat Europeanen betere schepen leerden bouwen en kennis maakten met het kompas konden zij langere zeereizen ondernemen.
- De Europeanen kochten specerijen en andere producten uit Azië en Afrika bij de Arabische kooplieden.
- Doordat de Arabieren hun producten duur verkochten, gingen de Europeanen zelf zoeken naar een zeeweg naar Azië via Afrika.
- Bartolomeus Diaz en Vasco da Gama zijn bekende Portugese zeevaarders die zochten naar een zeeweg naar Indië.
- De Portugezen waren de eerste Europeanen die in 1498 via de zee de westkust van India bereikten.

VRAGEN

1. Neem de tijdlijn over in je schrift:
 - a. Kleur de 15e eeuw.
 - b. Welke werelddelen kenden de Europeanen in de 15e eeuwvoor de ontdekking van Columbus?

2. Hoe komt het dat de Inheemsen van de Amerika's in de 15e eeuw geen andere volken en werelddelen kenden?
3. Leg uit waarom men vindt dat er omstreeks het jaar 1500 een nieuwe periode aanbreekt in de geschiedenis.
4. Welke drie zaken hebben bijgedragen aan het maken van langere zeereizen in de 15e eeuw? Kies het juiste antwoord.
 - a. Betere zeilschepen, geweren en kanonnen
 - b. Betere zeilschepen, kompas en vuurwapens
 - c. Geweren, kanonnen en kompas
 - d. Geweren, kanonnen en vuurwapens
5. Op deze afbeelding staan een aantal kruiden en specerijen afgebeeld. Noem er vijf op die je herkent.

Verskillende specerijen en kruiden

6. De Europeanen kochten ook andere producten bij de Arabieren. Noem er drie.
7. Van waar haalden de Arabieren deze producten?
8. Welke twee antwoorden zijn juist? Waarom zeg je dat?
De producten die de Europeanen van de Arabieren kochten waren duur, omdat:
 - A. De Arabieren veel winst wilden maken.
 - B. Er onderweg vaak belasting betaald moest worden.
 - C. De Europeanen deze producten graag wilden hebben.
 - D. De tochten lang en gevaarlijk waren.
9. a. Vanaf de tweede helft van de 15e eeuw gingen de Portugezen op zoek naar een eigen weg naar Indië. Waarom?
b. Leg uit hoe de Portugezen een weg naar Indië hebben gevonden.
10. a. Waarom noemde Bartolomeus Diaz het zuidpunt van Afrika de "Stormkaap"?
b. Waarom veranderde de koning van Portugal deze naam?

Een zeeweg naar Indië gevonden?

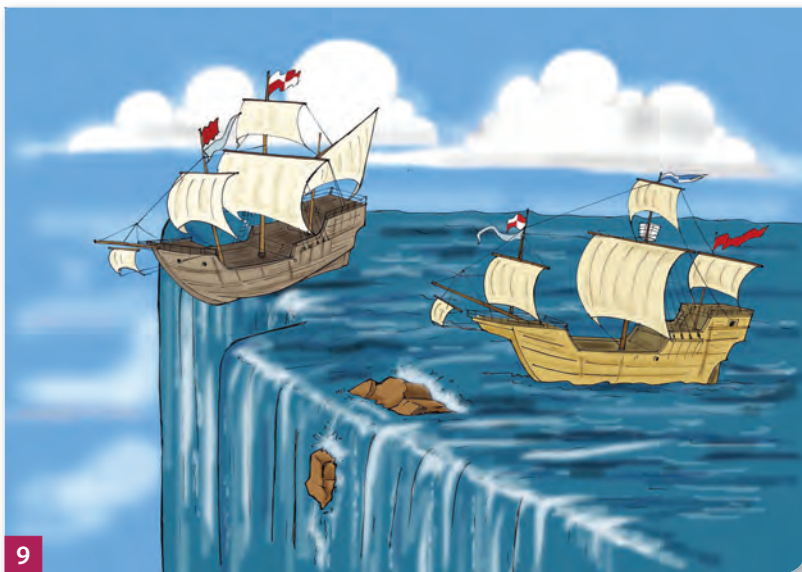
Niet alleen de Portugezen, maar ook de Spanjaarden wilden graag een zeeweg van Europa naar Indië vinden om aan de specerijen en andere veel gewilde producten te komen. Terwijl de Portugezen langs de kust van Afrika naar Indië zeilden, bereikte Columbus, in naam van de Spaanse koning, in 1492 "Indië" door in westelijke richting te varen. Hoe dat gebeurde, zullen we in deze les bekijken.

8

Christoffel Columbus

Christoffel Columbus werd in 1451 geboren in Genua, een grote handelsstad in Italië. In zijn geboorteplaats kwam Columbus in contact met zeelieden en hoorde van hen avontuurlijke verhalen over de zee. Als jongen droomde hij ervan om eens ook te mogen varen. Hij las vele boeken van handelaren die verre reizen hadden gemaakt. Daarnaast las hij ook boeken van geleerden waarin was beschreven hoe de aarde eruitzag.

9

In de 15e eeuw dachten mensen dat je aan het einde van de aarde in een afgrond zou vallen

In de tijd van Columbus geloofden veel mensen dat de aarde plat was en dat je aan het einde naar beneden zou vallen, maar Columbus geloofde dat de aarde de vorm had van een bol. Daarom zei hij: "Als je van Europa naar Indië wil varen, dan kun je dat ook doen door in westelijke richting te varen".

Om zo een reis te maken had Columbus schepen, matrozen, voedsel, wapens en handelsproducten nodig. Het geld om dit alles te betalen, had hij zelf niet. Omdat niemand zijn idee geloofde, kreeg Columbus pas na veel geloop in 1492 het geld van de Spaanse koning en koningin, om zijn plannen uit te voeren. Hij maakte de afspraak met de Spaanse koning dat hij alle gebieden die hij zou ontdekken, in bezit zou nemen voor Spanje. Ook zouden alle rijkdommen voor Spanje zijn. Hij zelf zou een tiende deel krijgen van alle opbrengsten uit deze gebieden.

Op 3 augustus 1492 vertrok Columbus met drie schepen uit Spanje: de Niña, de Pinta en de Santa Maria. De reis duurde vele weken. Tijdens die weken zagen ze alleen maar water, maar op 12 oktober van datzelfde jaar, zagen ze land. Het was één van de eilanden van de Bahama's dat door de bewoners Guanahani werd genoemd. Columbus noemde het eiland San Salvador.

De Inheemse bewoners ontvingen de vreemdelingen met verbazing. Zij gaven de Europeanen wat geschenken, waaronder gouden voorwerpen. De Europeanen vroegen met gebaren waar de Inheemsen dit goud vandaan gehaald hadden.

10

De eerste reis van Columbus

OPDRACHT BIJ AFBEELDING 10

- Van waar is Columbus vertrokken? Wijs het aan.
- Waar wilde hij naar toe?
- Waar kwam hij terecht?

Op de terugreis naar Spanje nam Columbus de geschenken, andere producten en ook een aantal Inheemsen mee. In Spanje werd hij zeer enthousiast ontvangen.

Na zijn eerste reis, maakte Columbus nog drie reizen naar de Amerika's. Hoewel Columbus tot zijn dood in 1506 bleef geloven dat hij Indië had bereikt, waren anderen al tot de conclusie gekomen dat het niet om Indië ging, maar om een ander werelddeel. Dit werelddeel kenden de Europeanen nog niet.

Die mening had ook de Italiaan **Amerigo Vespucci**. Hij was tijdens de laatste reis van Columbus met hem meegereisd. In zijn reisverhalen schreef hij dat de onbekende gebieden een nieuw werelddeel vormden. Europese kaartenmakers vernoemden later de Amerika's naar hem.

De eerste wereldkaart, gemaakt in 1507, waarop de Amerika's (helemaal links) te zien zijn

OPDRACHT BIJ AFBEELDING 11

- Wijs de werelddelen op deze kaart aan en noem ze op.
- Waarom zien ze er zo anders uit dan op kaarten van nu?

OM TE ONTHOUDEN

- Christoffel Columbus was een Italiaan die in 1492 geld van de Spaanse koning kreeg, om via het westen naar Indië te varen.
- Voor die tijd was het een vreemd idee om het Oosten te bereiken door naar het westen te varen. Veel mensen dachten namelijk dat de aarde plat was en dat je eraf kon vallen.
- Columbus kwam niet terecht in Indië, maar in de Amerika's, dat toen een totaal onbekend gebied was voor de Europeanen.
- Pas later hadden de Europeanen door dat Columbus niet in Indië, maar in een voor hen onbekend werelddeel was aangekomen.
- De Amerika's werden later naar Amerigo Vespucci vernoemd. Hij had in zijn reisverhalen beschreven dat de onbekende gebieden een nieuw werelddeel vormden.

VRAGEN

1. Leg uit waarom de Spanjaarden ook een zeeweg van Europa naar Indië wilden ontdekken.
2. Welk idee had Columbus om een zeeweg naar Indië te vinden?
3. Kies het juiste antwoord.
Veel mensen geloofden niet in het idee van Columbus, omdat:
 - A. Indië in het oosten ligt en niet in het westen.
 - B. Je Indië niet kunt bereiken door naar het westen te varen.
 - C. Men dacht dat de aarde een bolvorm had.
 - D. Men dacht dat de aarde plat was.
4. Is het Columbus gelukt om een zeeweg naar Indië te vinden? Leg je antwoord uit.
5. Columbus vertrok op 3 augustus 1492 uit Spanje en kwam op 12 oktober 1492 aan op Guanahani. Reken uit hoeveel dagen Columbus nodig had om de oceaan over te steken.
6. Hoe weet je dat Columbus zelf ook rijk zou worden als hij een zeeweg naar Indië zou vinden?
7. Hoeveel reizen heeft Columbus in totaal gemaakt?
 - a. 1
 - b. 2
 - c. 3
 - d. 4
8. Columbus is in 1506 overleden Dit is in de ...
 - A. eerste helft van de 15e eeuw.
 - B. tweede helft van de 15e eeuw.
 - C. eerste helft van de 16e eeuw.
 - D. tweede helft van de 16e eeuw.
9. Het werelddeel waar Columbus was aangekomen werd later naar Amerigo Vespucci vernoemd. Waarom?
10. Op beide tekeningen hierna is de kennismaking tussen Inheemsen en Europeanen te zien. Welke afbeelding past beter bij de eerste ontmoeting met Columbus? Waarom?

12 Kennismaking tussen Inheemsen en Europeanen

13 Kennismaking tussen Inheemsen en Europeanen

Vreemdelingen in de Amerika's

De Spanjaarden en de andere Europeanen die na Columbus naar de Amerika's kwamen, waren niet de eerste vreemdelingen met wie de Inheemsen kennis maakten. Reeds honderden jaren eerder waren er al vreemdelingen in de Amerika's geweest.

Rond het jaar 1000 voer de **Viking** Leif Eriksson met zijn bemanning vanuit Groenland naar het westen. Aan de kusten van Noord-Amerika hebben zij woningen gebouwd, waarvan de resten door archeologen teruggevonden zijn.

Ook in Mexico zijn er opgravingen gedaan door archeologen, van beelden, van een Inheemse beschaving, die ruim 2500 jaar oud zijn. Deze stenen hoofden zien er Afrikaans uit, wat zou kunnen betekenen dat de Inheemsen reeds toen **Afrikanen** ontmoet hadden.

14

Vikingen komen aan in Noord- Amerika

15

Stenen hoofden in Mexico, gelijkend op Afrikanen

OPDRACHT BIJ AFBEELDINGEN 14 EN 15

- Beschrijf hoe de Vikingen eruit zagen.
- Hoe weten we dat de Vikingen in Noord-Amerika zijn geweest?
- In welk land zijn de beelden als op afbeelding 15 gevonden?
- Beschrijf wat je op afbeelding 15 ziet.

De komst van Columbus heeft echter wel het **blijvende contact** tussen de Amerika's en de rest van de wereld gelegd. Een contact met vervelende gevolgen voor de Inheemse beschavingen in ons werelddeel. De komst van Europeanen vanaf de 16e eeuw leidde namelijk tot verovering en verwoesting van Inheemse beschavingen in de Amerika's.

Op zoek naar rijkdommen veroverden de Spanjaarden niet alleen eilanden in het Caribisch Gebied, maar ook delen van het vasteland van de Amerika's. Het rijk van de Azteken in Mexico werd verwoest door een leger onder leiding van Cortez, terwijl het Incarijk werd veroverd door Pizarro. Deze Spaanse **conquistadores** konden de Inheemse bevolking veroveren en onderdrukken doordat ze betere wapens hadden.

16

Kennismaking en gevecht tussen Inheems en Europeanen

OPDRACHT BIJ AFBEELDING 16

- Welke twee groepen vechten met elkaar?
- Herken je de wapens die beide groepen hebben? Noem die op.

De Inheems werden **slaafgemaakten** en moesten werken in de goud- en zilvermijnen en in de landbouw. Ze werden slecht behandeld, kregen weinig te eten, moesten lang doorwerken en stierven vaak van uitputting. Sommigen onder hen verzetten zich tegen de onderdrukking door de Spaanse overheersers. Verder besmetten de Spanjaarden de Inheems met ziekten, zoals griep en pokken, die uit Europa waren meegenomen. De Inheems hadden hiertegen geen weerstand, daardoor stierven duizenden Inheems.

Een Spaanse priester in de Amerika's, **Bartolomé de Las Casas**, kwam in verzet tegen de slechte behandeling van de Inheems. Hij schreef brieven naar de Spaanse koning met het verzoek de Inheems beter te laten behandelen. Zo kwam er een verbod op de slavernij van Inheems. Maar het werk in de mijnen en in de landbouw moest doorgaan. Daarom brachten de Spanjaarden en later de andere Europeanen, slaafgemaakte Afrikanen naar de Amerika's om zware arbeid te verrichten. Met het slaaf maken van de inheems was er reeds een begin gemaakt met onmenselijke toestanden, die bijna vier eeuwen zou blijven bestaan.

17

Bartolomé de Las Casas

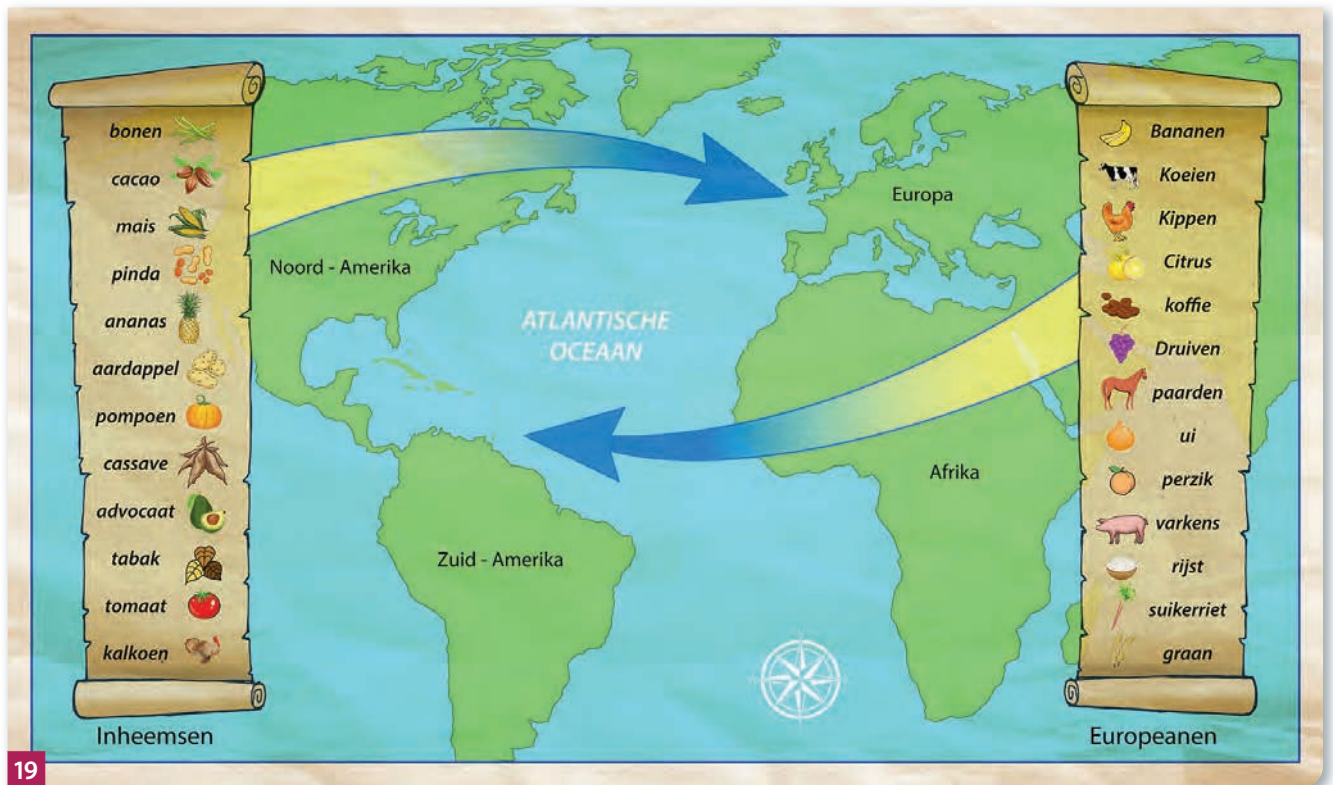

18

De Spaanse zilvervloot brengt kostbaarheden in konvooi van de Amerika's naar Spanje

De komst van Europeanen naar de Amerika's had veel gevolgen voor de Inheems, maar ook voor de Europeanen en de rest van de wereld. We hebben reeds gelezen dat Inheemse beschavingen vernietigd werden. Ook ontstond er door de komst van de Europeanen een **wereldhandel**, waarbij de Amerika's, Europa, Azië en Afrika betrokken raakten. Deze handel was echter oneerlijk en ongelijk, want vooral Europa verdiende eraan. De Europeanen maakten de grootste winsten. De producten uit de Amerika's, Afrika en Azië werden in Europa met veel winst verkocht. En die winst kwam in handen van Europese handelaren. Zij werden hier vaak rijk van.

Een ander gevolg was dat de bevolking van ons werelddeel veranderde. Er woonden niet alleen Inheemsen meer, maar ook Europeanen en Afrikanen en later Aziaten. De verschillende volken brachten hun eigen gewoonten en gebruiken mee en in de loop van de tijd vermengden zij zich met elkaar. Niet alleen kwamen er nieuwe mensen, maar ook onbekende dieren, planten, producten en ziekten werden meegebracht. Zoals paarden en koeien, rijst en suikerriet, het wiel en de griep. Ook de Europeanen leerden nieuwe dieren en planten kennen. In de afbeelding hieronder zie je een opsomming.

19
Uitwisseling van planten en dieren

OPDRACHT BIJ AFBEELDING 19

- Wat aten Inheemsens in de Amerika's vóór het jaar 1500?
- Aten de Europeanen vóór 1500 al aardappelen en tomaten?
- Groeien de groenten en het fruit uit de rechter kolom tegenwoordig ook in ons land?

OM TE ONTHOUDEN

- De Spanjaarden waren niet de eerste vreemdelingen in de Amerika's. Archeologische vondsten zijn daarvan het bewijs.
- De komst van Columbus heeft een blijvend contact gelegd tussen de Amerika's en de rest van de wereld. Met veel gevolgen.
- Spaanse conquistadores veroverden en verwoestten Inheemse beschavingen en duizenden Inheemsens stierven als gevolg van verschillende oorzaken.
- De priester Bartolomé de Las Casas kwam op voor de Inheemsens.
- Slaafgemaakte Afrikanen werden door Europeanen naar de Amerika's gebracht, om zware arbeid te verrichten.
- Er ontstond een wereldhandel waar Europa rijk van werd.
- Zowel in de Amerika's als in Europa leerden de mensen veel nieuwe producten, dieren en planten kennen.

VRAGEN

1. Hoe weten we dat Columbus niet de eerste vreemdeling in de Amerika's was?
2. Wat is een verschil tussen de komst van Columbus en de komst van eerdere vreemdelingen in de Amerika's?
3.
 - a. Uit welke taal komt het woord conquistadores?
 - b. Zoek het woord conquistadores op in een woordenboek of op het internet. Wat is de Nederlandse betekenis van dit woord?
 - c. Noem twee conquistadores uit de les.
 - d. Wat deden de conquistadores?
4. Waardoor was het voor de Europeanen mogelijk om de gebieden van de Inheemsen te veroveren en hen te onderdrukken?
5.
 - a. Welke wapens hadden de Europeanen?
 - b. Welke wapens hadden de Inheemsen?
6. Welke uitspraak is niet waar. Veel Inheemsen stierven, als gevolg van:
 - a. een slechte behandeling, weinig eten en uitputting;
 - b. ouderdom, ze waren te oud om nog te werken;
 - c. verzet tegen de onderdrukking;
 - d. ziekten uit Europa, zoals griep.
7. Vul de ontbrekende woorden in:

Een priester, nam het op voor de Hij schreef brieven naar de koning van ... Toen kwam er een ... op de Inheemse slavernij. Omdat de Europeanen vonden dat het werk door moest gaan, werden er ... gehaald uit Dit was het begin van een onmenselijke ... , die bijna ... jaar zou blijven bestaan.

8.
 - a. Wat versta je onder wereldhandel?
 - b. Waarom was de wereldhandel die in de 16e eeuw werd gevoerd ongelijk?
9. De komst van Europeanen naar de Amerika's had veel gevolgen. Noem er drie op.
10. Hieronder worden een aantal planten opgenoemd. Maak twee rijtjes. Maak daarbij gebruik van afbeelding 19. Werden ze oorspronkelijk uit Europa of uit de Amerika's ingevoerd?

mais	rijst	bonen
aardappel	druiven	bananen
uien	ananas	tomaat
cacao	suikerriet	pompoen

1. Neem de kaart hieronder over in je schrift (of zie kopieerblad 2.1):
 - a. Plaats de volgende namen en jaartallen op de kaart.
 - 1456 Kaapverdische eilanden
 - 1488 Kaap de Goede Hoop
 - 1498 India
 - b. Geef met pijlen de routes aan van Bartolomeus Diaz en Vasco da Gama.

2. In les 3 staat bij afbeelding 18 dat Spaanse schepen in konvooi voeren om kostbaarheden naar Spanje te brengen.
 - a. Zoek op in een woordenboek of op het internet wat 'een konvooi' betekent.
 - b. Verklaar waarom schepen vanuit de Amerika's in konvooi terugvoeren naar Europa.
 - c. Bedenk samen een voorbeeld van nu waarbij je ook voertuigen in konvooi ziet.
3. In dit thema is onder andere duidelijk geworden dat het voedsel dat wij tegenwoordig eten uit vele delen van de wereld afkomstig is.
 - a. Geef aan waar de volgende producten oorspronkelijk vandaan komen:
 - cacao • kruidnagel • rijst • ananas
 - b. Vertel hoe je deze producten kan gebruiken.
4. 'Ik ga op reis en ik neem mee ...'

Dit is een spel dat met een groep (of de hele klas) gespeeld kan worden.

De eerste speler zegt: "Ik ga op reis met het schip van Columbus en ik neem mee: een doos met kralen" (bijvoorbeeld). De tweede speler herhaalt de hele zin en voegt iets toe. De volgende speler herhaalt beide en voegt weer iets toe en zo verder. Ga door totdat er een fout gemaakt wordt bij het herhalen of als niemand meer iets kan verzinnen.

 - Stel je voor dat je op reis gaat in de tijd van Columbus. Wat nam hij mee op reis?

of

 - Stel je voor dat je in die tijd in de Amerika's woonde. Wat namen Inheemsen mee op reis.
5. Kijk naar de afbeelding bij de inleiding van dit thema (afbeelding 1). De aankomst van Columbus op het eiland Guanahani. Bedenk wat de Inheemsen tegen elkaar gezegd kunnen hebben toen zij voor het eerst zulke vreemde schepen en vreemd geklede mensen zagen. Bedenk ook wat Columbus tegen zijn bemanning gezegd kan hebben.

Europeanen komen naar ons land

INLEIDING

Nadat Columbus naar Amerika kwam, kwamen veel Europeanen naar de Guyana's. Ze namen hier land van Inheemsen zomaar in bezit. Waarom kwamen ze en wat kwamen ze hier doen?

In dit thema kom je daar meer over te weten. In les 1 wordt verteld over de komst van Europeanen naar de Guyana's. Je komt te weten dat zij in reisverslagen veel opschreven over wat ze meemaakten. Ook schreven ze daarin namen van rivieren en plaatsen die hen werden genoemd door de Inheemsen. In les 2 wordt verteld hoe ons land door Engelsen bezet en gekoloniseerd werd. En in de laatste les kom je te weten hoe ons land een kolonie van Nederland werd. Ook wordt er verteld over gouverneur van Sommelsdijck en het ontstaan van onze hoofdstad Paramaribo.

1 Fort Zeelandia met daarachter Paramaribo omstreeks 1700

KERNWOORDEN

- Alonso de Ojeda
- Amerigo Vespucci
- de Guyana's
- legende
- Amazonen
- Walter Raleigh
- reisverslagen
- expedities
- ruilhandel
- factorijen
- koloniseren
- Thorarica
- Francis Willoughby
- gouverneur
- Joden Savanne
- tweede Engelse oorlog
- Vrede van Breda
- West-Indische Compagnie
- Geoctrooieerde Sociëteit van Suriname
- Cornelis van Aerssen van Sommelsdijck
- bostochten
- Paramaribo
- Paramurukreek/ Sommelsdijckse kreek

Europeanen in de Guyana's

Columbus maakte vier reizen naar de Amerika's, maar bij geen van deze reizen kwam hij in Zuid-Amerika aan land. Tijdens zijn derde tocht voer hij wel langs de kust van Venezuela, maar de wind bracht zijn schip naar het noorden en niet langs de kust van de Guyana's. In 1499 ondernamen **Alonso de Ojeda** en **Amerigo Vespucci** een verkenningstocht langs de noordoost kust van Zuid-Amerika. Beide mannen waren al eerder meegereisd met Columbus. Varend langs de kust zagen zij veel rivieren. Alonso de Ojeda en zijn matrozen waren de eerste Europeanen die de kust van **de Guyana's** zagen.

Tijdens de 16e eeuw drongen ze de Guyana's binnen. Op zoek naar goud en andere rijkdommen pakten zij gebieden van de Inheemsen af en voerden oorlog met hen. Onder leiding van Domingo de Vera, namen de Spanjaarden in 1593 de Guyana's in bezit, maar omdat er geen goud gevonden werd, verlieten zij de Guyana's weer. Maar niet lang daarna kwamen hier andere Europeanen.

2 De Guyana's, begrensd door de Orinocorivier in Venezuela, de Amazonerivier in Brazilië en de Atlantische Oceaan

OPDRACHT BIJ AFBEELDING 2

- Het gebied dat omcirkeld is, wordt de Guyana's genoemd. Welke vijf landen vormen de Guyana's?
- Ga na wat de grenzen zijn van dit gebied.

De Spanjaarden die vanaf 1500 naar de Amerika's kwamen, hoorden van de Inheemsen verhalen over goud en andere rijkdommen. In het gebied, dat door de Inheemsen "Guyana" (land van veel rivieren en kreek) genoemd werd, zou zelfs een goudland liggen. Op zoek naar dit goudland, oftewel El Dorado, voeren veel Spaanse avonturiers en conquistadores de rivieren op. De **legende** over El Dorado is in leerjaar 6 verteld. Over de Guyana's deden in de 16e eeuw nog meer fantasierijke verhalen de ronde. Zo zou er langs de Amazonerivier een Inheems volk wonen, dat alleen uit vrouwen bestond...

... In 1541, toen een groep Spanjaarden de Amazonerivier afvoer, werden ze op een bepaald moment door Inheemsen beschoten met giftige pijlen. De Spanjaarden dachten dat het vrouwen waren, misschien vanwege hun lange haren. In hun reisverslag werden deze Inheemsen **"Amazonen"** genoemd. Een woord dat sinds lang gebruikt wordt om vrouwelijke krijgers aan te duiden. Zo komt de grote Amazonerivier aan haar naam.

Een oude kaart van de Guyana's gemaakt in 1599

OPDRACHT BIJ AFBEELDING 3

- Ga met je wijsvinger langs de Amazone en de Orinocorivier.
- Kijk goed naar de kaart. Kan je de Amazone-krijger vinden?
- Welke andere afbeeldingen zie je nog meer op deze kaart?

Na de Spanjaarden kwamen ook andere Europeanen naar de Guyana's. In 1595 trok de Engelsman **Walter Raleigh** naar het binnenland van de Guyana's, op zoek naar El Dorado. Met zijn kapitein, Laurens Keymis, en met hulp van Inheemse gidsen voer hij de Orinocorivier op.

Een jaar later keerde kapitein Keymis met zijn bemanning terug om de kust van de Guyana's verder te verkennen en er een kaart van te maken. Tijdens deze tochten werd in **reisverslagen** opgeschreven wat ze allemaal zagen en meemaakten. Ook de namen van rivieren en dorpen werden vermeld. Die informatie kregen ze van de Inheemse bevolking. In de namen van verschillende rivieren, kreek en plaatsen in ons land zijn de oorspronkelijke Inheemse namen nog duidelijk te herkennen.

De Raleighvallen in de Coppenerivier in het Centraal Suriname Natuurreservaat in het district Sipaliwini

OPDRACHT: BIJ AFBEELDING 4

Zoek op de kaart van ons land op:

- Het Centraal Suriname Natuurreservaat
- De Coppenerivier
- De Raleighvallen

Maar niet alle namen van Surinaamse kreek, rivieren en plaatsen hebben hun oorspronkelijke Inheemse naam behouden. Sommige zijn vernoemd naar gouverneurs of leden van het Nederlandse koningshuis. En ook naar leiders van **expedities**. Zo zijn bijvoorbeeld de Raleighvallen in de Coppenerivier en de Sir W. Raleighval in de Coeroenirivier, vernoemd naar Sir Walter Raleigh.

Ruilhandel tussen Inheemsen en Europeanen

De reisverslagen van Raleigh en Keymis lokten andere Europeanen naar de Guyana's. Toen zij geen goud vonden, gingen velen van hen **ruilhandel** drijven met Inheemsen. Aan de monding van de rivieren werden handelsposten opgezet. De Europeanen ruilden textiel, messen, bijlen en andere voorwerpen tegen tabak, cacao, indigo (een blauwe verfstof) en hout.

OM TE ONTHOUDEN

- Alonso de Ojeda en Amerigo Vespucci waren de eerste Europeanen die langs de kust van de Guyana's voeren.
- Door de legende van El Dorado trokken veel Europeanen naar de Guyana's om goud te zoeken.
- De Amazonerivier dankt haar naam aan Spaanse veroveraars, die dachten dat ze aangevallen werden door vrouwelijke Inheemse krijgers, die zij 'Amazonen' noemden.
- Sir Walter Raleigh en Laurens Keymis bezochten veel rivieren in de Guyana's, die zij in hun reisverslagen beschreven.
- De Raleighvallen in de Coppenerivier zijn vernoemd naar Walter Raleigh.
- Toen de Europeanen geen goud vonden begonnen ze ruilhandel te drijven met Inheemsen.

VRAGEN

- Tijdens zijn derde tocht voer Columbus langs de kust van Venezuela.
 - Waarom kwam hij niet langs de kust van de Guyana's?
 - Ga met z'n tweeën na welke route het schip wel aflegde.
- Wie waren de eerste Europeanen die de kust van de Guyana's voor het eerst zagen?
- Welk land maakt geen deel uit van de Guyana's?
 - Colombia
 - Brazilië
 - Guyana
 - Suriname
- Een legende is een verhaal dat verteld wordt alsof het echt gebeurd is, maar dat niet bewezen kan worden. Welke twee verhalen hieronder zijn legendes? Leg uit waarom je voor die twee antwoorden hebt gekozen?
 - Domingo de Vera nam de Guyana's in 1593 in bezit voor Spanje.
 - In het binnenland van de Guyana's ligt El Dorado.
 - Het gebied Guyana is een land van veel rivieren.
 - Langs de Amazonerivier woont een Inheems volk met alleen maar vrouwen.
- Wat kwamen Sir Walter Raleigh en Laurens Keymis in ons land doen?
- Stel dat je met je ouders, broers en zussen op reis gaat. Tijdens de reis schrijf je op wat je meemaakt. Dat is jouw reisverslag.
 - Schrijf in vijf regels iets over een reisje dat je kort geleden hebt gemaakt. Ook Sir Walter Raleigh en Laurens Keymis schreven reisverslagen.
 - Wat schreven zij zoal op?
 - Hoe kwamen ze aan deze informatie?

- Afbeelding 3 is een kaart gemaakt in 1599 met behulp van de reisverslagen. Hierop zijn ook namen van rivieren geschreven. In afbeelding 6 zie je een vergroot stukje van de kust van ons land. Verbind de oude naam met de huidige naam:

Oude naam		Huidige naam
		• Corantijn
Comojowini	•	• Copenname
Copanamo	•	• Saramacca
Coreteny	•	• Suriname
Marwynen	•	• Commewijne
Saramo	•	• Cottica
		• Marowijne

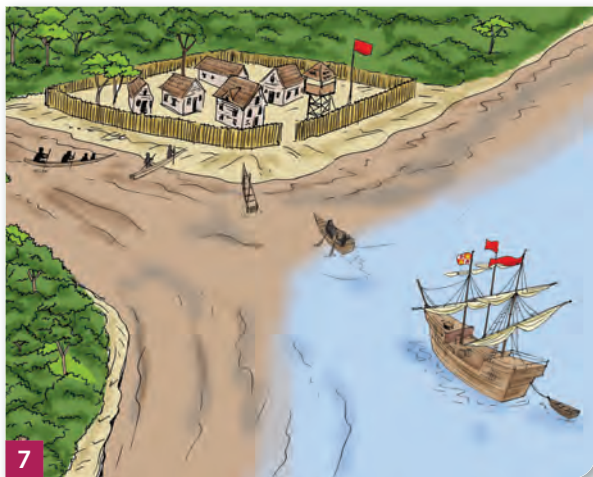
- Welke beweringen zijn juist?
 - Sommige rivieren en krekens in ons land hebben een Inheemse naam.
 - Europeanen hebben alle rivieren en krekens in ons land een naam gegeven.
 - Alleen bewering I is juist.
 - Alleen bewering II is juist.
 - Bewering I en II zijn juist.
 - Bewering I en II zijn onjuist.
- Wat deden de Europeanen toen zij geen goud vonden in de Guyana's?
- Rollenspel: De klas wordt in twee groepen verdeeld: Europeanen en Inheemsen. Je wordt in één van de twee groepen ingedeeld. Teken of schrijf in je groep enkele producten op een naambordje. Doe alsof er een ruilhandel plaatsvindt.

Stuk van een kaart uit 1599

Engelsen koloniseren ons land

In de eerste helft van de 17e eeuw ondernamen Europeanen verschillende pogingen om handelsposten, of **factorijen**, op te zetten langs de kust van ons land. Vanuit deze posten werd er handel gedreven met de Inheemsen. Om meerdere oorzaken mislukten deze pogingen steeds. Zo stierven vele Europeanen aan, voor hun, onbekende ziekten. Verder voerden de Europeanen vaak oorlog met elkaar en vielen dan elkaars factorijen aan. Ook met de Inheemsen voerden ze oorlog, want ze pakten hun grond af, en de Inheemsen verzetten zich hiertegen. Het verzet werd nog groter, omdat de Europeanen de Inheemsen tot slaaf maakten en dwongen om voor hen te werken. Door strijd te leveren wisten de Inheemsen de Europeanen te verdrijven. Maar niet voor lang.

Een factorij aan de monding van een rivier

In 1651 deed Lord **Francis Willoughby** een poging om ons land te **koloniseren**. Hierbij nam hij ons land in bezit.

Lord Willoughby was gouverneur van het eiland Barbados. Hij stuurde een schip met soldaten, vuurwapens, kolonisten en slaafgemaakten naar ons land. De Engelsen namen een bestaand dorp in bezit in Suriname en noemden het Thorarica (van het Arowaks Toraraharica). In het Arowaks betekent het "plaats waar blanken wonen". Het dorp lag aan de Surinamerivier verder naar het zuiden dan waar Paramaribo nu ligt. Paramaribo bestond toen nog niet.

Om de plantages te beschermen tegen aanvallen vanuit zee, bouwden de Engelsen een fort, waar nu fort Zeelandia is. Zij noemden het Fort Willoughby. Ons land werd toen zelfs "Willoughby land" genoemd, want in 1662 gaf de Engelse koning ons land aan Lord Willoughby als persoonlijk eigendom. Francis Willoughby verbleef hier zelf maar een korte tijd. Het bestuur van ons land liet hij over aan een **gouverneur**.

Een kaart met de ligging van Thorarica en Joden Savanne

OPDRACHT BIJ AFBEELDING 8

- Langs welke rivier lagen de plaatsen Thorarica en Joden Savanne?
- Welke plaats lag het meest naar het zuiden?

In korte tijd werden er ongeveer 60 plantages aangelegd en werden er grote winsten gemaakt. Tabak en suiker werden in grote hoeveelheden verscheept naar Engeland. Om het zware werk op de plantages te doen, werden Inheemsen gevangengenomen en tot slaaf gemaakt. Ook werden slaafgemaakte Afrikanen naar ons land gebracht om op de plantages te werken.

Omdat er in Europa in de helft van de 17de eeuw geen vrijheid van godsdienst was, vluchtten een groot aantal Joodse families naar Brazilië. De katholieke koningen en koninginnen in sommige Europese landen vervolgden Joden vanwege hun geloof, het Jodendom. Op allerlei manieren werden zij vanwege hun geloof gestraft. Aan de kust van Brazilië lag toen een Nederlandse kolonie en daar waren de Joden wel vrij. Toen de katholieke Portugezen deze kolonie heroverden op de Nederlanders, vluchtten de Joden vanaf 1664 naar Suriname. In ons land was **Joden Savanne** de belangrijkste woonplaats van de Joden.

9
Joden Savanne aan de Surinamerivier

OPDRACHT BIJ AFBEELDING 9

- Beschrijf drie zaken op de afbeelding die je ziet.
- Hoe ging men vroeger naar Joden Savanne?
- Hoe kan je tegenwoordig naar Joden Savanne gaan?

OM TE ONTHOUDEN

- De eerste kolonisatiepogingen van Europeanen mislukten, omdat er veel oorlog gevoerd werd en de Europeanen vaak ziek werden en stierven.
- In 1651 namen Engelsen onder leiding van Lord Francis Willoughby ons land in bezit.
- Zij vestigden zich aan de Surinamerivier.
- Deze plek werd door Inheemsen Thorarica genoemd.
- De Engelsen begonnen ook met de bouw van een fort; fort Willoughby dat wij nu kennen als fort Zeelandia.
- Vanaf 1664 vestigden zich ook Joodse families in ons land op Joden Savanne.

VRAGEN

1. Wat zijn volgens jou twee redenen waarom de eerste pogingen van de Europeanen om zich in ons land te vestigen mislukten?
2. Stel je voor dat je een Inheemse bent in de 17e eeuw en er komen Europeanen naar jouw land toe die het willen overnemen. Waarom zou je ze willen verdrijven?

3. Neem deze tijdlijn over in je schrift.

- a. Plaats de jaartallen 1651 en 1664 op de juiste plek.
- b. Wie zijn er in deze jaren naar ons land gekomen?
- c. Kleur de eerste helft van de 17e eeuw rood.

4. Hieronder volgen twee beschrijvingen van koloniseren.
I. Met koloniseren bedoelen we dat groepen mensen in een gebied gaan wonen en er voedsel vandaan halen.
II. Met koloniseren bedoelen we dat vreemdelingen komen en een gebied, dat al door Inheemsen bewoond werd, in bezit namen om er zelf te gaan wonen.

Welke beschrijving past volgens jou beter in deze les?

5. a. Hoe heette het eerste dorp waar de Engelsen in ons land gingen wonen?
b. Wat betekent deze naam in het Arowaks?
c. Herken je de naam? Zo ja, waarvan?

6. Bekijk de kaart bij afbeelding 8 nog eens.
 - a. Langs welke rivier vestigden de Engelsen zich?
 - b. Bestond Paramaribo toen al?
 - c. Hoe heette het fort dat door de Engelsen gebouwd werd?
 - d. Hoe heet het fort nu?
 - e. Heb je ooit een bezoek gebracht aan dit fort?
7. Op het kaartje bij afbeelding 8 is ook Joden Savanne te zien.
 - a. Wie woonden hier?
 - b. Waarom waren zij naar ons land gevlucht?
8. Waarom bouwden de Engelsen een fort?
9. Door wie werd het zware werk op de plantages gedaan?
10. Waar of niet waar? Geef ook aan waarom je dat zegt.
 - a. In 1664 woonden in ons land alleen maar Joden.
 - b. In Europa was er geen vrijheid van godsdienst.
 - c. De Joden vluchtten weg uit katholieke landen.
 - d. De Joden waren niet welkom in Nederlandse en Engelse koloniën.
 - e. In ons land wonen Joden op Joden Savanne.

Joden Savanne nu, met op de achtergrond de resten van de joodse synagoge, de oudste op het Amerikaans continent

Ons land wordt een Nederlandse kolonie

In 1665 brak er weer een oorlog uit tussen Engeland en Nederland. Deze oorlog wordt door Nederland de **tweede Engelse oorlog** genoemd. Tijdens deze oorlog probeerden beide landen elkaars koloniën te veroveren. Zo gebeurde het dat op 27 februari 1667 een Zeeuwse vloot onder leiding van Abraham Crijnssen, fort Willoughby veroverde.

Abraham Crijnssen had speciaal voor Suriname gekozen, omdat ons land toen één van de meest bloeiende landbouwkoloniën in de Amerika's was. Toen hij terugging naar Nederland, liet hij 120 Nederlandse soldaten achter in ons land. Maar spoedig daarna verscheen er een groep Engelsen om Suriname te heroveren. Zij staken uit wraak veel plantages in brand en namen de Nederlandse kolonisten gevangen.

In juli 1667 kwam er een einde aan deze oorlog. Nederland en Engeland sloten toen de **Vrede van Breda**. Hierbij werd besloten dat Nederland de kolonie Suriname mocht houden.

11

Verovering van fort Willoughby

OPDRACHT BIJ AFBEELDING 11

- Was het een zwaar gevecht?
- Waarom zeg je dat?
- Welk land valt aan? Waaraan kun je dat zien?

Ons land werd toen een kolonie van Zeeland, een provincie (vergelijkbaar met een district) van Nederland. Door de vernielingen van de Engelsen waren veel plantages achteruitgegaan. Ook verlieten veel Engelse kolonisten ons land. Daarbij moesten de Zeeuwen (inwoners van Zeeland) veel geld uitgeven aan de verdediging door de voortdurende aanvallen van Inheemsens. Omdat de Zeeuwen geen grote winsten uit de kolonie konden halen, verkochten zij ons land aan de **West-Indische Compagnie** (W.I.C.).

12

Het West-Indisch pakhuis te Amsterdam
Opslagruimte en hoofdkwartier van de W.I.C.

OPDRACHT BIJ AFBEELDING 12

- Wat werd er zoal in de pakhuizen zoals op afbeelding 12 opgeslagen?
- Welke soorten boten zijn er te zien?

De West-Indische Compagnie was een Nederlandse handelsmaatschappij, die als taak had koloniën in Afrika en Amerika te stichten of te veroveren, te besturen en om handel te drijven. De producten uit de koloniën, zoals suiker, koffie, cacao en tabak, werden opgeslagen in hun pakhuizen in Amsterdam en met de winsten bouwden zij nieuwe huizen, schepen en pakhuizen. De W.I.C. dreef niet alleen handel in producten, maar ook in slaafgemaakte Afrikanen.

De West-Indische Compagnie vond de winsten uit de kolonie Suriname te laag. Zij besloot daarom de kolonie samen met anderen te besturen. Hiervoor werd in 1683 een vereniging of organisatie van drie aandeelhouders (eigenaren) opgericht. Deze vereniging kreeg de naam **Geoctrooieerde Sociëteit van Suriname**.

Een octrooi is een vergunning en een sociëteit is een vereniging. De Geoctrooieerde Sociëteit werd de nieuwe eigenaar van ons land. De drie aandeelhouders waren:

1. De West-Indische Compagnie.
2. De stad Amsterdam in Nederland.
3. De familie Van Aerssen van Sommelsdijck.

13

Het wapen van de Geoctrooieerde Sociëteit van Suriname dat bestaat uit de wapens van de drie aandeelhouders

OPDRACHT BIJ AFBEELDING 13

Het wapen van de Geoctrooieerde Sociëteit van Suriname.

Een wapen is een symbool, dat er vaak uitziet als een schild. Op dit wapen zijn drie symbolen te zien. Het bovenste is van de stad Amsterdam. De twee leeuwen die een schild met drie kruisjes vasthouden.

- Kun je de twee andere schilden van de aandeelhouders ook zien?
- Hoe zien ze eruit?
- Ons land heeft ook een officieel wapen(schild). Beschrijf het wapen van Suriname.

Een van de aandeelhouders, Cornelis van Aerssen van Sommelsdijck, besloot in 1683 zelf als gouverneur naar ons land te komen. Toen Van Aerssen van Sommelsdijck hier als gouverneur aankwam, was er onrust in ons land. De strijd met de Inheemsen was weer opgelaaide. Zij verzetten zich, omdat de kolonisten steeds meer van hun land in bezit namen. Maar ze kwamen nog meer in verzet tegen de kolonisten, die veel Inheemsen tot slaaf maakten. In hun verzet hebben de Inheemsen en de Marrons, die woonden tussen de Coppename- en de Saramaccarivier, samen gestreden. De gouverneur liet **bostochten** ondernemen om tegen de Inheemsen en de Marrons te vechten.

Maar de Europese soldaten konden hen niet verslaan. De oorlog kostte de gouverneur veel geld en aan beide zijden gingen er veel mensen dood. In 1686 werd er vrede gesloten, waarbij werd afgesproken dat de Inheemsen voortaan vrije mensen zouden zijn.

Tijdens de strijd met de Inheemsen hadden de meeste kolonisten bescherming gezocht in en om het fort Zeelandia. Achter het fort ontstond de nieuwe hoofdplaats van ons land, waar ook de gouverneur woonde: de stad **Paramaribo**, in die tijd bestaande uit ongeveer 60 huizen.

Een jonge Cornelis van Aerssen van Sommelsdijck

Een tekening van de Willemsbrug over de Sommelsdijckse kreek

OPDRACHT BIJ AFBEELDING 14

- Hoe werd deze kreek door de Inheemsen genoemd?
- Waarom denk je dat de kreek later naar gouverneur van Sommelsdijck is vernoemd?

Voor een goede afwatering van de stad liet gouverneur van Sommelsdijck de **Paramurukreek** uitgraven. Deze kreek kennen wij nu als de **Sommelsdijckse kreek**. Blanke soldaten moesten helpen bij het uitgraven van de kreek. Het werk was zwaar en de soldaten vonden dat ze onvoldoende beloond werden. Toen de gouverneur niet naar hun klachten luisterde, kwamen zij in opstand. In juli 1688 schoten ze gouverneur van Sommelsdijck uit ontevredenheid dood.

OM TE ONTHOUDEN

- In 1665 brak er een oorlog uit tussen Engeland en Nederland. Abraham Crijnssen veroverde in 1667 het fort Willoughby.
- Bij de Vrede van Breda in juli 1667 werd besloten dat Nederland Suriname mocht houden.
- De West-Indische Compagnie was een Nederlandse handelsmaatschappij, die ons land van de Zeeuwen kocht.
- De W.I.C. richtte de Geoctrooieerde Sociëteit van Suriname op om ons land te besturen.
- De W.I.C. werd samen met de stad Amsterdam en de familie van Aerssen van Sommelsdijck eigenaar van ons land.
- Cornelis van Aerssen van Sommelsdijck werd gouverneur in ons land.
- In 1686 werd er vrede gesloten met de Inheemsen en Marrons. Zij mochten niet langer tot slaaf gemaakt worden.
- De hoofdplaats van ons land verplaatste zich naar Paramaribo.
- Gouverneur van Sommelsdijck werd door ontevreden soldaten doodgeschoten.

VRAGEN

1. a. Vul in: De tweede Engels-Nederlandse oorlog heeft geduurd van ... tot ...
b. De Nederlanders noemen deze oorlog "de tweede Engelse oorlog". Welke informatie kun je halen uit het bijwoord "tweede"?
2. In 1667 kwam Abraham Crijnsen naar Suriname. Uit welk land kwam hij?
3. Met welk doel kwam Abraham Crijnsen naar ons land?
4. Wat gebeurde er met de plantages in ons land na 1667.
5. Wat is de juiste volgorde:
Wie noemden zich in de periode 1651 tot en met 1683 eigenaar van ons land?
A. Geoctrooieerde Sociëteit – W.I.C. – Willoughby – Zeeland
B. Willoughby – Geoctrooieerde Sociëteit – W.I.C. – Zeeland
C. Willoughby – Zeeland – W.I.C. – Geoctrooieerde Sociëteit
D. Zeeland – W.I.C. – Geoctrooieerde Sociëteit – Willoughby
6. Schrijf in het midden van een blaadje het begrip West-Indische Compagnie.
a. Schrijf daarna vijf woorden (een jaartal mag ook) die horen bij dit begrip, erom heen.
b. Leg uit waarom deze vijf woorden er volgens jou bij horen
7. In 1683 werd een vereniging van drie aandeelhouders opgericht.
a. Hoe heette deze vereniging?
b. Waarom werd deze vereniging opgericht
c. Wie waren de drie aandeelhouders?
d. De vereniging kreeg van Nederland een octrooi. Wat is dat?
8. In 1683 werd Cornelis van Aerssen van Sommelsdijck gouverneur van de kolonie Suriname. Leg uit waarom hij er zelf ook voordeel aan had als de kolonie winstgevend was.
9. Vul de ontbrekende woorden in:

Gouverneur van Sommelsdijck wilde rust in ons land brengen. Hiervoor moest er een eind komen aan tussen de Inheemsen en de Er werden ... ondernomen door blanke Maar zij konden de ... en de ... niet verslaan. Er werd vrede gesloten in het jaar Zij mochten niet langer worden.
10. Tijdens gouverneur van Sommelsdijck ontstond er een nieuwe hoofdplaats in ons land.
a. Waar ontstond de nieuwe hoofdplaats?
b. Hoe heette de nieuwe hoofdplaats?
c. Welke twee van de volgende begrippen hebben iets met elkaar te maken? Leg uit waarom je voor deze twee woorden hebt gekozen.
Paramurukreek – bostochten – afwatering – plantages.

- 1. Neem de kaart over in je schrift (of zie kopieerblad 3.1).

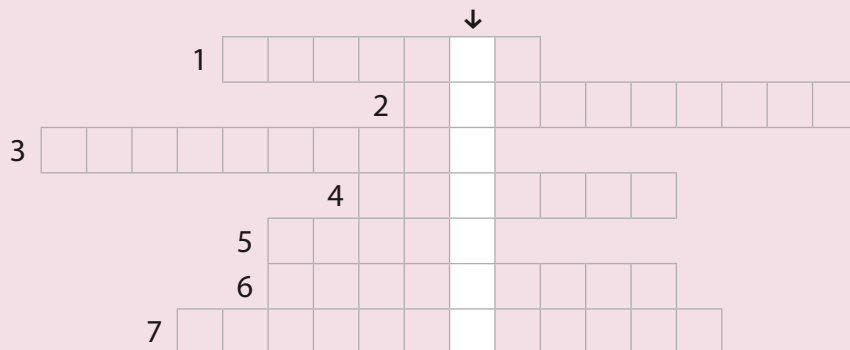

Geef op deze kaart aan:

- De Amazonerivier blauw.
- De Orinocorivier rood.
- Kleur het gebied van Guyana groen.
- De namen van de landen die horen bij het gebied Guyana.

- 2. Puzzel: Vul horizontaal in (zie kopieerblad 3.2):
- Ons werelddeel is vernoemd naar ... Vespucci.
 - De Inheems en Europeanen wisselden producten met elkaar. Zij deden aan ...
 - Oude naam van fort Zeelandia: fort ...
 - Vrouwelijke krijger: ...
 - In 1664 kwam er een grote groep ... naar ons land.
 - Naam van de oude hoofdplaats van ons land: ...
 - Gouverneur van ons land tussen 1683 en 1688: ...

land van veel rivieren en kreken.

3. Hieronder staan 5 antwoorden. In groepjes bedenken jullie bij deze antwoorden vijf vragen. Daarna ruilen jullie je vragen met die van een andere groep. Jullie kijken dan of de vragen van de andere groep duidelijk zijn en of jullie de juiste antwoorden kunnen vinden.
 1. De Raleighvallen in de Coppenamerivier.
 2. Fort Willoughby.
 3. West-Indische Compagnie.
 4. 1683 -1688
 5. Paramurukreek.
4. Bekijk afbeelding 5 uit les 1. Hierop staat de ruilhandel tussen Inheemsen en Europeanen afgebeeld.

In groepjes van vijf gaan jullie beschrijven wat je op de tekening ziet. Jullie vullen elkaar aan. Eerst schrijft één persoon iets op en geeft het papier door, daarna schrijft de tweede er iets bij, dan de derde en zo verder.

Verschillende groepen maken elk een eigen “groepsbeschrijving”. Deze kunnen uitgewisseld worden of klassikaal worden besproken.
5. Op internet is er een ingezonden artikel van november 2015 te lezen: “Inheemsen willen naamwijzigingen bij 40 jaar onafhankelijkheid.”

In het artikel wordt aandacht gevraagd voor de oorspronkelijke Inheemse namen van bergen, kreek en rivieren. Onder andere de Sommelsdijckse kreek, die vroeger de Inheemse naam Paramurukreek had. Inheemsen willen de oorspronkelijke namen weer terug.

Sommige mensen vinden dat niet zomaar namen in ons land veranderd moeten worden. Want ook de namen die we nu gebruiken, vertellen een geschiedenis. Dat kan niet zomaar uitgewist worden. Wat is hierover jouw mening?

In de klas voer je in je groep een gesprek over de straatnamen, riviernamen, kreeknamen en of deze wel of niet veranderd moeten worden.

Plantages in ons land

INLEIDING

Sommige plaatsen in ons land hebben nu nog dezelfde naam als de plantage die daar vroeger was. Vroeger waren er veel plantages. Hoe werden plantages aangelegd? Dat wordt in de eerste les beschreven. Er wordt ook uitgelegd dat de 18e eeuw een bloeiperiode was voor de plantages in ons land. De plantage-eigenaren verdienden toen veel geld, maar de slaafgemaakten verdienden niets. In les twee wordt verteld over plantage Meerzorg. Er wordt geschreven over de eigenaren van deze plantage en over de inval van de Fransen in ons land in 1712. In de laatste les wordt er verteld over de organisatie op plantages. Je komt te weten welke mensen er op een plantage woonden en werkten en welk werk zij deden.

1

Plantage Catharina Sophia in het district Saramacca

KERNWOORDEN

- slaafgemaakten
- bovenloop
- benedenloop
- rivieren
- inpolderen
- sluis
- bloeiperiode
- Meerzorg/Ansoe
- Jacques Cassard
- fort Nieuw-Amsterdam
- koffieteelt
- landbouwbedrijven
- plantage-eigenaar
- directeur
- opzichter/blankofficier
- basya/zwartofficier
- dresi-uma/dresiman
- krioromama
- osodresi
- veldwerk

De aanleg van plantages

Er zijn in ons land veel plaatsnamen die herinneren aan oude plantages. De plaatsen Beekhuizen, Berlijn, Catharina Sophia, Meerzorg, Totness en Waterloo waren vroeger plantages. **Plantages** waren grote landbouwgronden, waarop één gewas of product werd geproduceerd. De **slaafgemaakten** moesten er al het werk uitvoeren.

Elke plantagenaam vertelt een geschiedenis van eigenaren en directeuren. Sommigen werden heel rijk, maar anderen vertrokken teleurgesteld uit ons land. Ook schuilt achter elke plantagenaam een geschiedenis van slaafgemaakten die uit Afrika naar ons land werden gebracht en dag in, dag uit op de velden moesten ploeteren.

De Engelse en Joodse families die vanaf 1651 naar ons land kwamen, vestigden zich langs de **bovenloop** van de Suriname- en aan de Pararivier. Hier werden ook plantages aangelegd. De gronden waren hooggelegen en raakten niet makkelijk onder water.

2 Uitzicht op plantage Victoria aan de bovenloop van de Surinamerivier

3 Dezelfde plantage van een andere kant gezien

In het vorige thema is beschreven dat de oorlog tussen Engeland en Nederland en het verzet van de Inheemsen en Marrons in ons land voor onrust zorgden.

Hierna was het weer rustig in ons land en werden er weer plantages aangelegd. Ook langs de **benedenloop** van **rivieren**. Bijvoorbeeld langs de Surinamerivier en ook aan de Commewijne- en de Cotticarivier. Hier waren de gronden lager en veel vruchtbaarder.

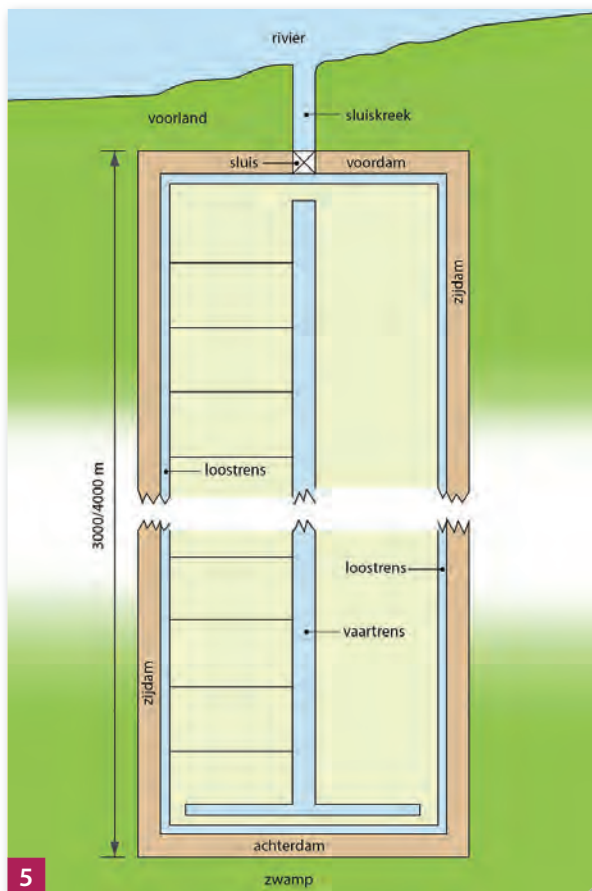
4 Plantage Zorgvliet langs de benedenloop van de Commewijnerivier

OPDRACHT BIJ AFBEELDINGEN 2, 3 EN 4

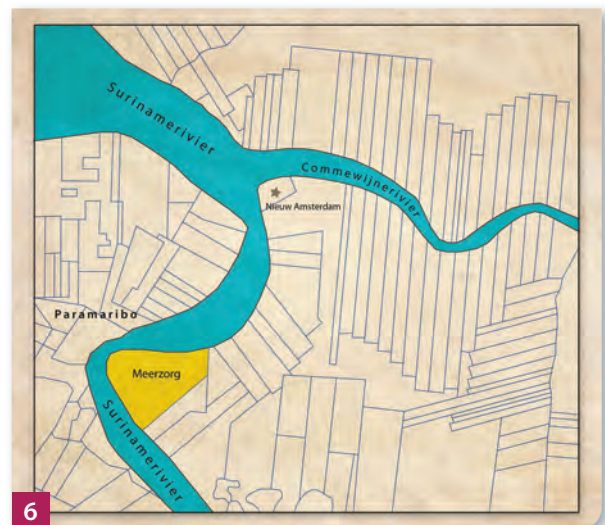
- Vergelijk het landschap van afbeelding 2 en 4. Wat valt je op?
- Bespreek in een groep wat jullie allemaal zien op afbeelding 2, 3 en 4.
- Waaraan kan je zien dat plantage Zorgvliet (afbeelding 4) langs een benedenloop van een rivier ligt?

Bij plantages die werden aangelegd langs de benedenloop van rivieren, moest er voor een goede afwatering gezorgd worden. Omdat deze gronden vrij laag waren en snel onder water konden lopen, moest er **ingepolderd** worden. Er werden goten gegraven en dammen opgeworpen. Er waren daarvoor geen machines. Dit zware werk werd door slaafgemaakten met een schop gedaan.

Als eerst moesten slaafgemaakten op het aangewezen stuk land alle bomen omhakken. Na het ontbossen begon het inpolderen met een dam aan de rivierzijde. Daarna bouwden slaafgemaakten een aanlegsteiger bij de rivier, waar boten konden aanmeren. Hierna werden aan weerszijden van het terrein goten gegraven en dammen opgeworpen. De goten dienden voor de afwatering, maar ook voor vervoer van goederen en personen. Tenslotte werd er aan de rivierzijde een **sluis** gebouwd om de aan- en afvoer van water te regelen. Na het inpolderen moesten slaafgemaakten het terrein plantklaar maken. Ook het planten, onderhouden en oogsten moesten zij doen.

5 Schematische afbeelding van inpolderen

6 Een plantagekaart waarop de vorm van plantages te zien is

Plantages werden meestal aangelegd langs een kreek of een rivier, omdat het vervoer van goederen en mensen over water plaatsvond. Maar ook omdat men (vooral in de droge tijd) het water nodig had voor het bevoeien van de plantages. Vaak was een plantage aan de rivierzijde smal, omdat iedereen een plekje aan het water wilde. De plantages liepen wel heel ver landinwaarts.

Tekening van een koffieplantage met verschillende gebouwen en landbouwvelden

Sluis op een plantage

OPDRACHT BIJ AFBEELDING 7

- Bespreek in groepjes van vier wat er op deze tekening te zien is.
- Op afbeelding 8 is een sluis te zien.
- Zoek op afbeelding 7 de sluis op.

Het aantal plantages in ons land nam toe. Er waren veel suikerplantages, maar ook tabak-, koffie-, cacao-, katoen- en houtplantages.

In 1700 telde ons land 200 plantages. In 1740 was dit aantal gestegen tot 250. Nauwelijks tien jaren later, in 1750 waren er 300 plantages. Dit aantal steeg tot 500 in 1770. De 18e eeuw wordt dan ook de **bloeiperiode** van de Surinaamse plantages genoemd, omdat de plantages veel winsten opbrachten voor de eigenaren. Dit kan natuurlijk niet gezegd worden voor de slaafgemaakten die op deze plantages werkten. Hun aantal werd steeds groter. En terwijl de blanke kolonisten steeds rijker werden, nam het zware werk voor de slaafgemaakten alleen maar toe.

OM TE ONTHOUDEN

- Veel plaatsnamen in ons land herinneren aan oude plantages.
- Plantages waren grote landbouwgronden, waarop één gewas of product werd geproduceerd, en de slaafgemaakten moesten werken voor de plantage-eigenaar.
- Plantages werden aangelegd langs kreken en rivieren.
- Vervoer van mensen en goederen ging over het water.
- Slaafgemaakten moesten de plantage inpolderen en ook al het andere werk doen.
- Tijdens de 18e eeuw waren er veel plantages in ons land.

VRAGEN

- Welke bewering is juist?
 - Beekhuizen, Berlijn en Totness waren vroeger plantages.
 - Beekhuizen, Berlijn en Totness zijn plaatsen in ons land.
 - Alleen bewering I is juist.
 - Alleen bewering II is juist.
 - Bewering I en II zijn juist.
 - Bewering I en II zijn onjuist.
- Waarom denk je dat niet alle plantage-eigenaren rijk werden van de opbrengsten van hun plantages?
- Neem het onderstaande schema over in je schrift en vul dat in. Zoek eerst op een kaart (of in een atlas) de plaatsnamen op. In welke districten liggen ze?

Plaatsnaam	District
Beekhuizen	
Berlijn	
Catharina Sophia	
Meerzorg	
Totness	
Waterloo	

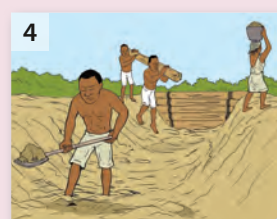
- Waar of niet waar? En waarom zeg je dat?
 - Engelse en Joodse families lieten plantages aanleggen langs de bovenloop van de Suriname- en Pararivier.
 - Langs de bovenloop van rivieren is de grond laaggelegen.
 - Plantages lagen langs een rivier en waren aan de voorkant heel breed.
 - Laaggelegen gronden werden ingepolderd.
 - Inpolderen werd met graafmachines gedaan.

- Leg met twee redenen uit waarom plantages langs een kreek of rivier werden aangelegd?
- De plantages langs de benedenloop van de rivieren moesten ingepolderd worden. Beantwoord de volgende vragen in groepjes van vier leerlingen:
 - Beschrijf alle stappen in volgorde die bij het inpolderen horen.
 - Wie zorgde voor de inpoldering?
 - Waarvoor diende een aanlegsteiger?
 - Waarvoor werden de sluis en de goten gebruikt?
- Bekijk de plaatjes van het inpolderen bij afbeelding 9. Plaats ze in de goede volgorde. Beschrijf bij elk plaatje wat er gebeurt.
- Geef een verklaring waarom plantages aan de rivierzijde erg smal waren.
- Er waren verschillende plantages in ons land.
 - Noem vier verschillende gewassen die geplant werden op deze plantages.
 - Denk je dat op de houtplantages het hout ook werd geplant?
 - Waar werd het hout vandaan gehaald?
- Waarom wordt de 18e eeuw ook wel de bloeiperiode van de Surinaamse plantages genoemd?
 - Voor wie was het zeker geen bloeiperiode? Waarom?

9

Proces van inpoldering

Plantage Meerzorg

*Juffrouw Rasida woont in **Meerzorg**, in het district Commewijne. Elke ochtend moet zij vroeg opstaan om op tijd aan het werk te zijn. De school waar ze werkt, ligt in het ressort Beekhuizen. Daarvoor moet ze via de Jules A. Wijdenboschbrug de Surinamerivier over. En op de brug staat altijd een lange file. Terwijl haar auto maar langzaam vooruitkomt op de brug, kijkt ze naar buiten. Ze ziet een deel van Paramaribo. Veel huizen en straten. Haar gedachten zijn ver weg. Wat zouden de mensen 200 jaar geleden gezien hebben als zij op deze plek konden staan? Er lagen toen veel plantages langs de Surinamerivier. Plots hoort ze getoeter achter zich en ze schrikt op uit haar gepeins. Ze kan weer iets verder rijden op de brug.*

10

De J. A. Wijdenboschbrug over de Surinamerivier met uitzicht op een deel van Paramaribo

OPDRACHT BIJ AFBEELDING 10

- Herken je deze brug?
- Welke twee districten worden door deze brug verbonden?
- Bij welke jaarlijkse activiteit mogen voetgangers over deze brug lopen?
- Heb jij zelf ook eens meegedaan aan deze activiteit?

Meerzorg ligt aan de oostzijde (rechteroever) van de Surinamerivier en was lang geleden een plantage. Heel lang kon je alleen met de boot aan de andere kant van de rivier komen. In de vorige eeuw voer er een veerboot tussen Meerzorg en Paramaribo. Maar in 2000 is de J. A. Wijdenboschbrug gebouwd en werd het voor veel mensen gemakkelijker om de rivier over te steken.

In de volksmond wordt Meerzorg ook wel "**Ansoe**" genoemd. Dit is een verwijzing naar de naam van de eigenaren. Plantage Meerzorg werd tegen het einde van de 17e eeuw aangelegd. De plantage was toen veel groter dan nu en kwam helemaal tot aan de Pauluskreek. De eigenaar was Paul Amsincq. Hij was getrouwd met Anna Verboom. Hun kinderen en kleinkinderen werden in de jaren daarna eigenaren van de plantage. Hun familienaam werd steeds op andere manieren geschreven en in de 19e eeuw werd de naam geschreven als Ansing. De slaafgemaakten op de plantage en de Marrons duiden de plantage aan met de naam "Ansoe". Deze naam is nu nog steeds bekend.

11

Uitdeling van rantsoen op plantage Meerzorg

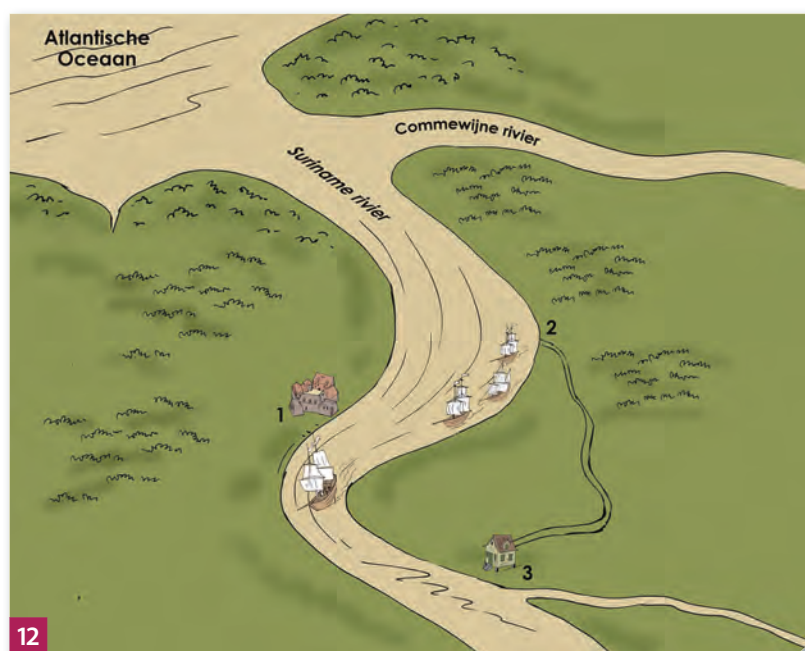
OPDRACHT BIJ AFBEELDING 11

- Zoek in een woordenboek op wat rantsoen betekent en leg het daarna uit aan een medeleerling.
- Aan wie werd het rantsoen uitgedeeld?
- Waaruit bestond het rantsoen op de afbeelding?

In het jaar 1712 waren er in ons land ongeveer 200 plantages. In die periode was Nederland in oorlog met Frankrijk. En net als tijdens de oorlogen met Engeland werd Suriname als Nederlandse kolonie ook bij deze oorlog betrokken.

De Fransen maakten tijdens deze oorlog misbruik van de slechte verdediging van ons land. In 1712 stuurden zij een vloot onder leiding van **Jacques Cassard** naar Suriname. Deze Franse vloot kon ongehinderd de Surinamerivier opvaren en plantage Meerzorg bezetten. Amsincq en zijn familie konden naar Paramaribo vluchten.

De Fransen richtten op Meerzorg een legerkamp in. Van daaruit viel Cassard de andere plantages langs de Surinamerivier aan. Binnen korte tijd hadden de Fransen bijna alle plantages aan de Surinamerivier bezet. Zij wilden Suriname niet verlaten voordat de gouverneur en de plantage-eigenaren 700.000 gulden betaalden. Als hij het geld niet gauw kreeg, dreigde Cassard alles in brand te steken.

Franse schepen voeren de Suriname-rivier op

Bij 1 is het Fort Zeelandia te zien.

Bij 2 werden Franse soldaten aan land gezet. Ze liepen door het bos tot achter het huis van Paul Amsincq bij 3.

Eén schip voer voorbij Fort Zeelandia tot bij Plantage Meerzorg.

OPDRACHT BIJ AFBEELDING 12

- Welk gebouw wordt met nummer 1 aangegeven?
- Zoek de Pauluskreek op
- Vertel met eigen woorden wat je op deze kaart ziet.

Er was weinig keus dan te betalen. Op Meerzorg werd een overeenkomst met de Fransen gesloten. Omdat er niet zoveel geld was, werd er betaald met suiker, tabak en slaafgemaakten. Hoe meer slaafgemaakten er op een plantage waren, hoe meer de eigenaar moest betalen. Veel plantage-eigenaren wilden niet betalen. Ze zonden daarom de slaafgemaakten het bos in, om er te schuilen tot de Fransen weer weg waren. Sommige slaafgemaakten kwamen niet meer terug. Zij werden Marrons.

Een ander gevolg van de aanval van Cassard was, dat de plantage-eigenaren inzagen dat de verdediging van ons land nog niet zo goed was. Er werd besloten om nog een fort te bouwen. Dat werd **fort Nieuw-Amsterdam** bij de samenvloeiing van de Commewijne- en Surinamerivier.

Plantage Meerzorg was in de eerste jaren een suikerplantage. Maar in 1713 werden de eerste koffieplantjes door slaafgemaakten in de grond geplant. De eerste koffie die vanuit ons land verscheept werd, was afkomstig van deze plantage.

De uitvoer van koffie zou in de 18e eeuw sterk groeien. In 1721 was dat 50 pond. Vijf jaar later werd er al 1000 pond koffie verstuurd en in 1732 wel meer dan een miljoen pond! De **koffieteelt** leverde veel geld op voor de familie Amsincq. Met het geld werden grote huizen in Nederland gekocht. Tegen het einde van de 18e eeuw werd de koffieteelt gestopt en werd er op Meerzorg weer suikerriet geplant.

De familie Amsincq kocht in de eerste helft van de 18e eeuw een groot huis in deze straat in Den Haag, Nederland

OM TE ONTHOUDEN

- Meerzorg ligt aan de oostzijde (rechteroever) van de Surinamerivier in het district Commewijne.
- Door slaafgemaakten en Marrons werd de plantage aangeduid als "Ansoe". Een verwijzing naar de naam van de eigenaren.
- In 1712 werd ons land bezet door Fransen onder leiding van Cassard. Hun legerkamp was op plantage Meerzorg. De plantage-eigenaren onderhandelden met de Fransen en sloten een overeenkomst.
- Veel slaafgemaakten die de bossen ingestuurd waren, werden Marrons.
- Het besluit werd genomen om fort Nieuw-Amsterdam te bouwen om de plantages beter te beschermen.
- Op plantage Meerzorg werd lange tijd koffie geplant. De eigenaren hebben daar veel geld mee verdiend.

VRAGEN

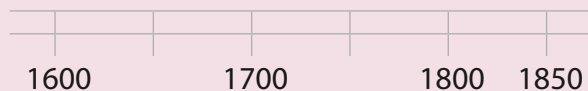
- Het is vroeg 's morgens. Juffrouw Rasida zit in haar auto. Zij rijdt over de Wijdenboschbrug naar haar werk.
 - Welke rivier steekt ze over?
 - Aan welke zijde van die rivier ligt district Commewijne?
 - Toen de brug nog niet gebouwd was, hoe stak juffrouw Rasida de rivier over?
- Meerzorg is ook wel bekend onder een andere naam.
 - Welke naam is dat?
 - Vertel in het kort hoe die naam is ontstaan.
- Welke uitspraak is niet juist? Verklaar je antwoord.
 - In 1712 waren er ongeveer 200 plantages in ons land.
 - In 1712 was Nederland in oorlog met Engeland.
 - In 1712 werd ons land bezet door J. Cassard.
 - In 1712 werd op plantage Meerzorg suiker geplant.
- Welke rol speelde plantage Meerzorg bij de inval van de Fransen in 1712?
- Vul in:

In 1712 vielen Fransen onder leiding van ... ons land binnen. Zij bezetten plantage ... en richtten het in alsDe Fransen eisten een betaling van ... gulden, anders staken zij alles in Zoveel geld was er niet, dus er werd ook betaald met ..., ... en

- Noem twee gevolgen voor ons land van de Franse inval in 1712.

- Hier zie je twee afbeeldingen van fort Nieuw-Amsterdam. Afbeelding 14 is een plattegrond uit de 18de eeuw. Afbeelding 15 is een luchtfoto. Beantwoord de volgende vragen.
 - Langs welke twee rivieren ligt fort Nieuw-Amsterdam?
 - Waaraan herken je de plattegrond van het fort op afbeelding 15?
- Welke twee gewassen werden er op plantage Meerzorg geplant?
 - Door wie werden deze gewassen geplant?

- Neem onderstaande tijdlijn over in je schrift.

- Welke eeuw wordt ook wel de bloeiperiode van de Surinaamse plantages genoemd?
- Kleur deze eeuw op de tijdlijn blauw.
- Geef aan op de tijdlijn in welk jaar de eerste koffieplantjes op plantage Meerzorg werden geplant.
- Was deze eeuw ook een bloeiperiode voor de familie Amsincq? Waarom zeg je dat?

- Welke bewering is juist?

- Met het geld van de koffieteelt werden huizen voor de slaafgemaakten gebouwd.
- Met het geld van de koffieteelt werden grote huizen in Nederland gekocht.
 - Alleen bewering I is juist.
 - Alleen bewering II is juist.
 - Bewering I en II zijn juist.
 - Bewering I en II zijn onjuist.

14

Een plattegrond van fort Nieuw-Amsterdam

15

Een luchtfoto van Nieuw-Amsterdam

Hoe was het werk verdeeld op een plantage?

Plantages waren grote **landbouwbedrijven** met een hele organisatie. Aan het hoofd stond een **plantage-eigenaar**. Hij woonde vaak in een groot en deftig huis voor aan de plantage, waar hij, zijn vrouw en kinderen werden bediend door slaafgemaakten. Zij deden al het huishoudelijk werk zoals vegen, schoonmaken, wassen en koken. Ook het zware werk op de velden van de plantage werd door slaafgemaakten gedaan. Zelf voerden de eigenaar en zijn vrouw niet veel uit. Als de eigenaar in de stad of het buitenland woonde, was er op de plantage meestal een **directeur**.

16 Een plantagedirecteur met twee slaafgemaakten

17 Een blankofficier

Op de plantage was er ook een blanke **opzichter** of **blankofficier**. Hij moest er op letten dat al het werk op de plantage gedaan werd. Iedere ochtend vertelde de opzichter aan de directeur wat er de dag daarvoor was gebeurd. Hij deed verslag van de aanplant op de velden en over de slaafgemaakten. Waren er mensen gevlucht, ziek geworden, overleden of geboren, dan vertelde hij dat ook. De directeur zat op zijn hobbelsstoel te luisteren en gaf de opdrachten voor die dag. Welk werk er gedaan moest worden en wie er gestraft moest worden. Ook na het werk lette de blankofficier op de slaafgemaakten. Daarom was zijn huis zo gebouwd, dat hij de hutten van de slaafgemaakten in de gaten kon houden. De blankofficier werd geholpen door **basya's** of **zwartofficieren**.

De basya's waren zelf ook slaafgemaakten. Zij moesten de andere slaafgemaakten tot harder werken aanzetten, door tegen hen te schreeuwen en ze te zwepen. Ook moesten zij vaak de straffen uitdelen die de directeur bevolen had. De basya's hadden geen keus dan de opdrachten van de directeur uit te voeren.

18

De basya zweept een vastgebonden slaafgemaakte man

OPDRACHT BIJ AFBEELDING 18

- Waarom denk je dat andere slaafgemaakten toekijken hoe iemand gezweept wordt?
- Voert de basya zijn opdracht graag uit? Waarom zeg je dat?
- Waaraan kun je zien dat de basya zelf ook een slaafgemaakte is?
- Wat is jouw mening? Zouden de andere slaafgemaakten van de basya houden?

Ook de **dresi-uma** (of **dresiman**) en de **krioromama** waren belangrijke mensen op de plantages. Ook zij waren slaafgemaakten.

De dresi-uma verzorgde de zieken onder de slaafgemaakten. Zij wist veel over de genezing van ziekten met kruiden en planten. Hiervan maakte zij drankjes en smeersels tegen verschillende ziekten. Wij kennen deze kruiden ook wel als **osodresi's**.

De krioromama was een oudere slaafgemaakte vrouw, die op de kinderen paste als hun moeders op het veld moesten werken. Op hele kleine baby's paste ze niet, want die kregen nog borstvoeding en werden door de moeder op de rug in een draagband meegenomen naar het veld. De krioromama paste dus op peuters en kleuters. Elke morgen werden de kindertjes gebaad en naar het huis van de plantagedirecteur gebracht. Zij moesten hem dan samen goedemorgen wensen.

19

Een krioromama met de kinderen voor het huis van de directeur

OPDRACHT BIJ AFBEELDING 19

- Zie je de krioromama?
- Wat voor werk moest een krioromama doen?
- Waarom moesten de kinderen bij het huis van de directeur komen?

Het zware **veldwerk** op plantages werd door slaafgemaakten gedaan. Het veldwerk was afhankelijk van het soort plantage waarop zij werkten. Het planten, verzorgen, oogsten en verwerken van katoen of koffie was anders dan dat van suikerriet op een suikerplantage. Eenmaal geplant, konden koffiebomen wel veertig jaar blijven staan. Twee keer in het jaar werden de koffiebessen geoogst en in loodsen gedroogd.

Van een veld met suikerriet kon ongeveer zes keer beplant en geoogst worden, daarna was de grond uitgeput en moest er een nieuw veld worden aangelegd. Ook was het bij suikerriet heel belangrijk dat de stengels, als zij waren geoogst, dezelfde dag werden geperst. Het sap werd dan gekookt. Op een suikerplantage werkten slaafgemaakten in de oogsttijd soms wel zestien uur per dag!

20 Suikerriet kappen

21 Suikerriet persen

OPDRACHT BIJ AFBEELDINGEN 20 EN 21

- Kan je op beide afbeeldingen de blankofficier herkennen?
- Moesten kinderen ook meewerken bij de suikerrietpers?

OM TE ONTHOUDEN

- Plantages waren grote landbouwbedrijven.
- De plantage-eigenaar en zijn gezin woonden soms op de plantage. Zij werden op hun wenken bediend door slaafgemaakten.
- Als de eigenaar niet op de plantage woonde, was er een directeur aanwezig. Hij bepaalde dan wat er allemaal moest gebeuren.
- De blankofficiëren en basya's zorgden ervoor dat de opdrachten van de eigenaar of directeur werden uitgevoerd.
- De dresi-uma of dresiman verzorgde de zieke slaafgemaakten met osodresi's.
- De krioromama paste overdag op de kleine kinderen.
- Al het werk werd door slaafgemaakten gedaan.

VRAGEN

1. a. Hoe kun je een plantage ook noemen?
b. Wie stond aan het hoofd van een plantage?
2. Op plantages werkten verschillende mensen die opdrachten moesten uitvoeren. De eigenaar was de baas. In welke volgorde werkten de volgende mensen voor de eigenaar?
 - a. Basya – blankofficier – slaafgemaakten.
 - b. Blankofficier – basya – slaafgemaakten.
 - c. Slaafgemaakten – blankofficier – basya.
 - d. Slaafgemaakten – basya – blankofficier.
3. Waar of niet waar. Leg ook uit waarom je dat zegt.
 - a. Een plantage-eigenaar moest hard werken.
 - b. Een basya was ook een slaafgemaakte.
 - c. De blankofficier moest de slaafgemaakten in de gaten houden.
 - d. Slaafgemaakten hoefden niet hard te werken.
4. Vergelijk het werk van een blankofficier met dat van een basya. Zijn er overeenkomsten en verschillen? Neem de tabel over en vul in:

	Blankofficier	Basya
Verschillen		
Overeenkomsten		
5. a. Welk werk deed de dresi-uma of dresiman?
b. Wat zijn osodresi's?
c. Ken je enkele osodresi's? Noem tenminste twee op.
6. Voor wie hadden de slaafgemaakten meer eerbied; voor de basya of voor de dresi-uma? Waarom zeg je dat?
7. Tegenwoordig gaan sommige kleine kinderen naar een crèche als hun ouders gaan werken.
 - a. Zoek in een woordenboek op wat het woord crèche betekent.
 - b. Gingen de kinderen van slaafgemaakten ook naar een crèche?
 - c. Wie paste er op de plantage op de kleine kinderen?
 - d. Wie heeft op jou gepast toen je klein was?
 - e. Als je naar de crèche ging, herinner je nog iets van die periode? Vond je het leuk of minder leuk? Vertel in het kort erover.
8. Welke bewering is juist? En waarom?
 - I. De krioromama paste op peuters en kleuters.
 - II. De krioromama verzorgde de zieke slaafgemaakten.
 - a. Alleen bewering I is juist.
 - b. Alleen bewering II is juist.
 - c. Bewering I en II zijn juist.
 - d. Bewering I en II zijn onjuist.
9. Waarom was het veldwerk niet op alle plantages hetzelfde?
10. Op welke manier werd het suikerriet van het veld naar de persmachine gebracht?

VERWERKINGSOPDRACHTEN

1. Neem de kaart over in je schrift (of zie kopieerblad 4.1):
 - Kleur de Atlantische Oceaan, de Suriname- en Commewijnerivier blauw.
 - Teken een driehoek op de plek van fort Zeelandia en een ster op de plek waar later fort Nieuw-Amsterdam is gebouwd.
 - Teken plantage Meerzorg op de kaart.
2. Maak groepen van vier leerlingen. Elke groep stelt een werkplan op om een suikerrietplantage aan te leggen. Jullie terrein is nog helemaal bos. Schrijf in stappen op welk werk er gedaan moet worden totdat het suikerrietsap gekookt kan worden. De eerste en de laatste stap zijn al ingevuld.
 - De bomen moeten worden omgehakt,
 - ...,
 - ...,
 - ...,
 - ...,
 - ...,
 - ...,
 - ...,
 - Het suikerrietsap wordt gekookt.
3. Zijn er in ons land tegenwoordig grote landbouwbedrijven?
 - a. Zijn dat ook plantages? Waarom wel of niet?
 - b. Noem een product op dat tegenwoordig op grote landbouwbedrijven wordt geplant.
 - c. Vergelijk het werk op grote landbouwbedrijven van tegenwoordig en het werk op de plantages uit de 18e eeuw. Noem twee belangrijke verschillen.
4. Hier zie je vier afbeeldingen van mensen. Verbind de plaatjes met de juiste namen in je schrift..

krioromama

directeur

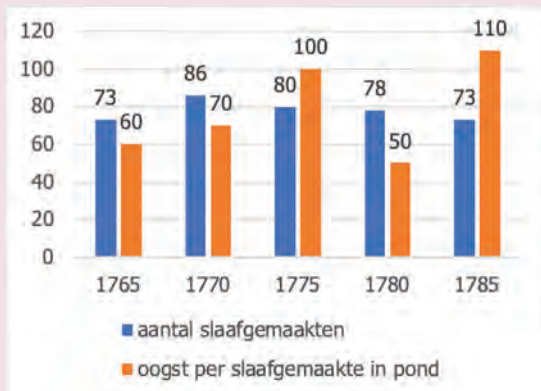
basya

blankofficier

dresi-uma

5. Op de grafiek is de oogst op een koffieplantage te zien in vijf verschillende jaren. Ook is het aantal slaafgemaakten die op de plantage werkten in die jaren te zien.

In groepjes beantwoorden jullie de volgende vragen.

- Lees van de grafiek af in welk jaar de meeste slaafgemaakten op de plantage aanwezig waren?
- Bereken voor elk jaar de totale oogst (in pond) van de plantage.
- In welk jaar was de totale oogst het hoogst?
- Bedenk een reden waarom de oogst in 1780 lager was dan in de andere jaren.

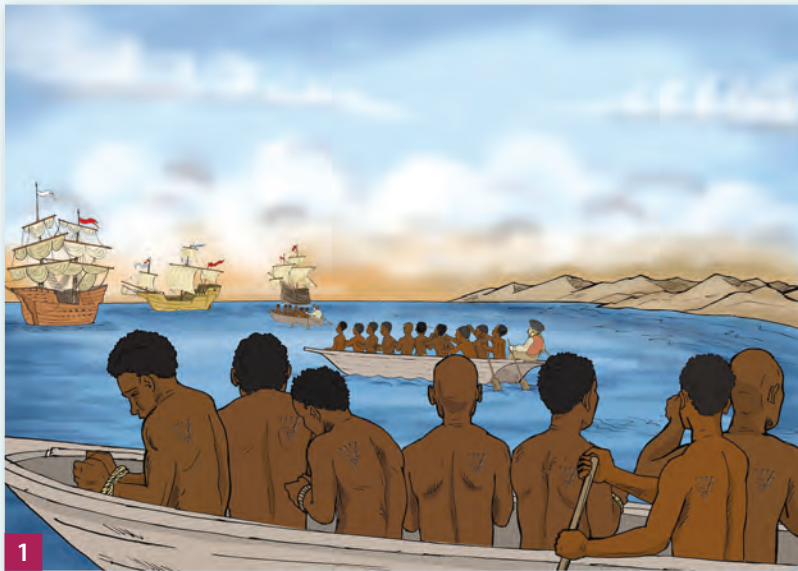
Handel in slaafgemaakten

Gevangen en verkocht

INLEIDING

Waarvoor werden ijzeren kettingen en brandijzers gebruikt? Daar kom je in de volgende lessen achter. In les 1 kom je te weten hoe mensen in Afrika gevangen werden genomen en werden gebrandmerkt. Ook wordt verteld over de reis vanuit Afrika en hoe zij in ons land terecht kwamen. In les 2 wordt beschreven hoe zij na aankomst in ons land werden verkocht. In de derde les kom je te weten welk werk slaafgemaakten in de stad Paramaribo deden. Ook wordt er verteld dat sommige slaafgemaakten vrijgekocht werden. In de 18e eeuw woonden er dus ook vrije zwarte mensen in ons land.

Slaafgemaakten naar een schip voor de westkust van Afrika

KERNWOORDEN

- voorouders
- dwangarbeid
- handel in slaafgemaakten
- fort Elmina
- brandmerk
- marteling
- veiling/vendu
- vendumeester
- driehoeksreis/
driehoekshandel
- 1808
- trans-Atlantische handel
- eigenaar
- ambacht
- rondventen
- manumissie
- vrijgeboren
- kleurlingen
- Afi Jaba
- Frimangron

Handel in slaafgemaakten

In thema twee is verteld dat de slavernij in de Amerika's en de handel in slaafgemaakte Afrikanen begon met de komst van Spanjaarden. De slaafgemaakte Afrikanen moesten werken in de goud- en zilvermijnen en in de landbouw.

In ons land hebben veel mensen **voorouders**, die in slavernij naar Suriname gebracht zijn. Slaafgemaakte Afrikanen, die vaak hun leven lang **dwangarbeid** moesten verrichten. Ook op de plantages in ons land werd het werk gedaan door slaafgemaakten. In Europa wilde men steeds meer plantageproducten, zoals suiker, hebben. Dit zorgde ervoor dat er steeds meer plantages werden aangelegd. Hierdoor nam ook de **handel in slaafgemaakte mensen** uit Afrika toe.

Kaart van de westkust van Afrika

OPDRACHT BIJ AFBEELDING 2

- Uit welk werelddeel kwamen de slaafgemaakten?
- Naar welke werelddelen werden ze gebracht?
- Zoek in een woordenboek op wat een factorij is.
- Wijs de factorij Fort Elmina aan.
- Waarvoor werden factorijen gebruikt?

De handel in slaafgemaakten was in het begin van de 16e eeuw vooral in handen van Portugezen. Toen zij een zeeweg naar Indië zochten, hadden ze op verschillende plaatsen langs de westkust van Afrika factorijen gesticht. Vanuit deze factorijen werd er handel gedreven met Afrikanen. De Portugezen ruilden textiel, sieraden en metalen gereedschappen tegen Afrikaanse producten zoals zout, ivoor, goud en hout. De Portugezen ruilden hun producten ook tegen slaafgemaakten.

Een belangrijke handelspost was **fort Elmina**. Deze handelspost werd in 1482 door Portugezen gebouwd en was de eerste Europese vestiging aan de westkust van Afrika. In 1637 werd dit fort door de West-Indische Compagnie veroverd en toen kwam een groot deel van de handel in slaafgemaakten in handen van Nederland.

3

Fort Elmina aan de kust van Ghana

4

Fort Elmina aan de kust van Ghana

De vraag naar slaafgemaakte arbeiders op plantages in de Amerika's was groot. In Afrika probeerden de Europese handelaren op allerlei manieren aan slaafgemaakten te komen. Vanuit factorijen vielen gewapende mannen dorpen aan en namen zoveel mogelijk mannen, vrouwen en kinderen gevangen. Zij werden dus geroofd en als slaafgemaakten verkocht aan Europese handelaren.

Behalve door het roven van mensen werden Afrikanen ook tijdens oorlogen, tussen verschillende Afrikaanse volken, gevangengenomen. Ook deze gevangengenomen mensen werden als slaafgemaakten aan de Europese handelaren verkocht. Deze binnenlandse oorlogen werden daarom vaak door de Europeanen gestimuleerd.

5

Gevangengenomen Afrikanen

In het fort Elmina en ook in andere factorijen waren er kelders of donkere kamers waar de geroofde en gevangen Afrikanen een tijd moesten blijven. Op de binnenplaats van deze gebouwen vond de verkoop van de gevangenen aan Europese handelaren plaats. De prijs werd bepaald aan de hand van de leeftijd, de gezondheid en het geslacht van de gevangene. Nadat de slaafgemaakten verkocht waren, kregen ze een **brandmerk** van de handelaar.

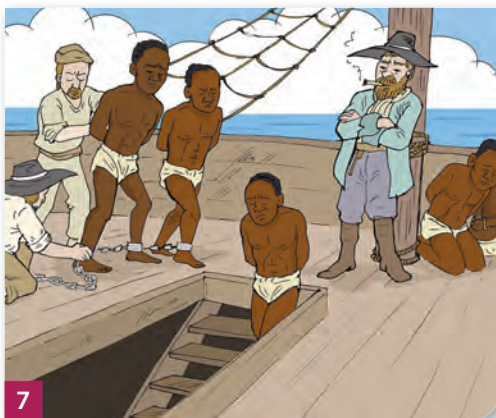
6

Brandmerken van slaafgemaakten

OPDRACHT BIJ AFBEELDINGEN 5 EN 6

- Waar gaan de mensen op afbeelding 5 vermoedelijk naar toe?
- Waarom zijn de mensen geboeid?
- Wat gebeurt er op afbeelding 6?
- Wat is te zien in de hoek rechts onderin op afbeelding 6?

Daarna werden ze met kleine bootjes naar een groot zeilschip gebracht. Het schip werd vol geladen en de slaafgemaakten zaten op elkaar gepakt, net als sardientjes in een blik. Bovendien werden ze met kettingen aan elkaar vastgebonden, zodat ze niet overboord konden springen. Zo begon de reis vanuit de Afrikaanse westkust, over de Atlantische oceaan, naar onder andere Suriname. Deze reis duurde zes tot zeven weken en was voor de slaafgemaakten een echte **marteling**. In kleine scheepsruimten hadden bijna geen beweging en frisse lucht. Door ziekten en slechte voeding stierven veel slaafgemaakten. Als er tijdens de zeereis een slaafgemaakte doodging, werd het lichaam overboord gegooid.

7

Slaafgemaakten aan boord van een schip

OPDRACHT BIJ AFBEELDING 7

- Vertel wat je ziet.
- Waaraan kun je zien dat het schip vlak bij de kust ligt?

OM TE ONTHOUDEN

- Het werk op plantages werd gedaan door slaafgemaakte mannen en vrouwen, die uit Afrika naar ons land gebracht werden.
- In het begin waren het de Portugezen die handel dreven in slaafgemaakten.
- De Nederlandse West-Indische Compagnie veroverde in 1637 een belangrijke Portugese handelspost, fort Elmina. Daarmee namen ze ook de handel in slaafgemaakten over.
- Op verschillende manieren werden Afrikanen gevangengenomen, tot slaaf gemaakt en verkocht aan Europese handelaren.
- De slaafgemaakten kregen een brandmerk en werden aan boord gebracht van een schip.
- Vastgeketend in volgepropte scheepsruimten was de reis naar de Amerika's die tot zeven weken kon duren een echte marteling.

VRAGEN

1. Welke bewering is juist?
 - I. In ons land hebben veel mensen voorouders die slaafgemaakten waren.
 - II. De oma van mijn opa is mijn voorouder.
 - a. Alleen I is juist.
 - b. Alleen II is juist.
 - c. I en II zijn juist.
 - d. I en II zijn onjuist.
2. a. Omschrijf met eigen woorden of zoek in een woordenboek op wat met handel wordt bedoeld.
 b. Omschrijf met eigen woorden wat met handel in slaafgemaakten wordt bedoeld.
3. Welk antwoord is juist?
 De handel in slaafgemaakten was eerst in handen van de:
 - a. Engelsen
 - b. Nederlanders
 - c. Portugezen
 - d. Spanjaarden
4. Er werd niet alleen handelgedreven in slaafgemaakten. Hieronder staan zes producten genoemd. Schrijf drie Afrikaanse producten op in je schrift:
 - ivoor • gereedschappen • goud
 - sieraden • textiel • zout
5. a. Vul in: Een belangrijke handelspost aan de westkust van Afrika was ...
 b. Wanneer werd deze handelspost gebouwd?
 c. In welk jaar veroverden de Nederlanders deze handelspost?
 d. Bereken hoeveel jaren de handelspost in handen was van de Portugezen.
6. Waarom wilden de Nederlanders fort Elmina veroveren?
7. a. Op welke twee manieren konden Afrikanen tot slaaf gemaakt worden?
 b. Waarom stimuleerden Europeanen binnenlandse oorlogen in Afrika?
8. Beschrijf wat je op de plaatjes van afbeelding 8 ziet.
9. Aan boord van een schip waren 360 slaafgemaakten. Onderweg stierf 15% van de slaafgemaakten.
 - a. Hoeveel slaafgemaakten overleefden de reis niet?
 - b. Wat gebeurde er met de gestorven slaafgemaakten?
 - c. Hoeveel slaafgemaakten kwamen er levend aan?
10. In de tekst staat dat de zeereis voor de slaafgemaakten een echte marteling was.
 - a. Vertel met eigen woorden of zoek op in een woordenboek wat met martelen wordt bedoeld.
 - b. Leg met twee voorbeelden uit hoe de slaafgemaakten tijdens de zeereis gemarteld werden.
 - c. Wat is jouw mening over iemand martelen?

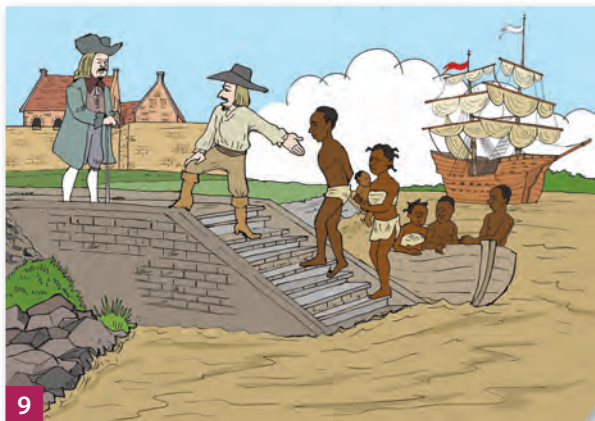

Slaafgemaakten

Eenmaal, andermaal ... verkocht!

Als het schip na een lange reis in ons land aankwam, ging het voor anker in de Surinamerivier en met kleine bootjes werden de slaafgemaakten naar de kade geroeid. De meeste zagen er zwak en ziek uit. Zo konden ze niet verkocht worden. Daarom deed de kapitein alle moeite om de slaafgemaakten er in korte tijd goed uit te laten zien. Ze kregen enkele dagen flink te eten en tamarindestroop te drinken. Hun hoofd werd kaalgeschoren en hun lichaam werd ingewreven met olie, om er glanzend en gezond uit te zien.

9

De aankomst van slaafgemaakten in ons land

OPDRACHT BIJ AFBEELDING 9

- Wijs de slaafgemaakten aan.
- Welke andere mensen zie je?
- Welke rivier zie je op de afbeelding?

Bij de aankomst van een schip in ons land werd er bekend gemaakt dat er een **veiling** zou zijn van slaafgemaakten. Deze veiling of **vendu** werd gehouden in Paramaribo op een plein of op de stoep van een deftig huis. Hier kwamen de plantage-eigenaren en andere mensen dan naartoe om slaafgemaakten te kopen. Op de veiling werden de pas aangekomen slaafgemaakten tentoongesteld. Met de handen geboeid kregen ze de opdracht om te huppelen of te springen om te laten zien dat ze sterk en gezond waren. Ook werd er in hun armen geknepen en in hun mond gekeken.

Ondertussen probeerde de **vendumeester** een zo hoog mogelijke prijs te krijgen voor elke slaafgemaakte. Hierbij werd er geen rekening gehouden met families. Ouders en kinderen, of broers en zussen konden tijdens de verkoop voor altijd gescheiden worden.

10

Veiling van slaafgemaakten in ons land

OPDRACHT BIJ AFBEELDING 10

- Wat is een veiling?
- Beschrijf wat je op de afbeelding ziet
- Waar werden in ons land veilingen gehouden?

Voordat de slaafgemaakte goed en wel begrepen had dat hij weer “verkocht” was, kreeg hij of zij van de nieuwe eigenaar nog een brandmerk. De eerste letters van de voornamen en achternaam van de nieuwe eigenaar werden met hete ijzers in de huid van de slaafgemaakte gebrand. Dat deed heel erg pijn. Op dat moment begon voor de slaafgemaakte een zwaar leven in de kolonie Suriname.

De schepen waarmee de slaafgemaakten naar ons land waren gekomen, bleven niet hier. Als de slaafgemaakten waren verkocht, werd het schip klaar gemaakt voor de terugreis. Niet terug naar Afrika, maar naar Europa, want van daaruit was het schip vertrokken.

Veel Nederlandse schepen die slaafgemaakten vervoerden, vertrokken uit Zeeland naar Afrika, volgeladen met Europese producten, zoals textiel, metalen gereedschappen, sieraden en wapens. In Afrika werden deze producten geruild tegen slaafgemaakte mannen, vrouwen en kinderen. De reis over de Atlantische Oceaan was de tweede reis van het schip. In de haven van Suriname werd het schip volgeladen met plantageproducten en voer dan terug naar Nederland. In Nederland werden de plantageproducten met grote winst verkocht. Dit was dan het derde deel van de reis van het schip. Een schip kon wel twee jaar onderweg zijn tijdens zo een reis.

Als je op de kaart kijkt zie je dat de drie tochten samen een driehoek vormen. Er wordt daarom gesproken van een **driehoeksreis** of **driehoekshandel**. Omdat deze handel over de Atlantische Oceaan ging, wordt het ook wel de **trans-Atlantische handel** genoemd. Verschillende Europese landen verdienden met deze handel grote winsten.

De trans-Atlantische handel in slaafgemaakten vanuit Afrika werd in **1808** verboden. Maar de koop en verkoop van slaafgemaakten in ons land ging door tot het einde van de slavernij in 1863.

OPDRACHT BIJ AFBEELDING 11

- Wijs de werelddelen Europa, Afrika en de Amerika's aan.
- Wijs de Atlantische Oceaan aan.
- Verklaar waarom er wordt gesproken over "driehoekshandel".

Driehoekshandel tussen Europa, Afrika en de Amerika's

OM TE ONTHOUDEN

- Bij aankomst in ons land zagen de slaafgemaakten er meestal zwak en ziek uit. Zij werden daarom eerst opgeknapt en daarna verkocht op een veiling.
- Op een veiling kon het gebeuren dat families uit elkaar gerukt werden en aan verschillende mensen werden verkocht.
- Na de verkoop kreeg de slaafgemaakte een brandmerk van de nieuwe eigenaar.
- De handel in slaafgemaakten was onderdeel van de driehoekshandel of trans-Atlantische handel.
- De driehoekshandel was de handel in Europese goederen, Afrikaanse slaafgemaakten en Amerikaanse plantage-producten. Deze handel vond plaats met schepen over de Atlantische oceaan en wordt ook wel de trans-Atlantische handel genoemd.
- In 1808 werd de trans-Atlantische handel in slaafgemaakten vanuit Afrika verboden.

VRAGEN

- Als de slaafgemaakten na een lange reis in ons land aankwamen waren zij vaak zwak en ziek.
 - Hoe kwam dat?
 - Waarom werden ze een tijdje goed verzorgd, voordat ze verkocht werden?
- Kijk naar de titel van deze les. Deze uitroep hoor je vaak op een veiling.
 - Pak een blaadje en schrijf het woord veiling in het midden op. Noteer alle woorden die volgens jou horen bij dit woord.
 - Noem drie voorbeelden wat er tegenwoordig op een veiling verkocht wordt.
- Op de veiling werden de slaafgemaakten tentoongesteld.
 - Wat wordt daarmee bedoeld?
 - Wat moesten de slaafgemaakten doen?
- Welke bewering is juist?
 - Slaafgemaakte families werden gescheiden verkocht.
 - Slaafgemaakten hadden geen familie.
 - Slaafgemaakten kwamen altijd als familie uit Afrika.
 - Slaafgemaakten werden als familie verkocht.
- Leg uit waarom slaafgemaakten werden gebrandmerkt.
- Leg uit hoe brandmerken gebeurt.
 - Waar wordt brandmerken tegenwoordig nog toegepast?
- Tussen welke jaren hebben schepen van de West-Indische Compagnie slaafgemaakten van Fort Elmina naar Suriname gebracht? (Tip: kijk ook bij les 1)
 - Van 1482 tot 1808
 - Van 1482 tot 1863
 - Van 1637 tot 1808
 - Van 1637 tot 1863
- De handel in slaafgemaakten was maar één deel van de driehoekshandel.
 - Welke andere delen waren er nog meer?
 - Leg uit hoe de driehoekshandel werkte.
- Hoe wordt de driehoekshandel ook wel genoemd?
 - Handel in slaafgemaakten
 - Plantagehandel
 - Trans-Atlantische handel
 - Wereldhandel
- Bedenk een reden waarom vooral Europese landen verdienden aan deze driehoekshandel.

Slaafgemaakten in Paramaribo

Hoe het leven van de slaafgemaakte er na de veiling uitzag, hing af van het werk dat hij of zij moest gaan doen. Ook hing het af van de nieuwe eigenaar. Hoe streng die eigenaar was en waar hij of zij woonde.

De meeste slaafgemaakten werden naar plantages gebracht om op de velden te werken. Maar enkele slaafgemaakten bleven in de stad Paramaribo. In en buiten het huis van de **eigenaar** was er veel verschillend werk te doen.

Mannelijke slaafgemaakten konden bijvoorbeeld als tuinman of karreman werken. Maar ook als timmerman, metselaar of schoenmaker. Zij oefenden dan een **ambacht** of beroep uit. Soms werden ze ook verhuurd, om voor andere mensen te werken. Maar het geld dat de slaafgemaakte daarbij verdiende, mocht hij niet zelf houden.

De vrouwelijke slaafgemaakten deden vooral huishoudelijk werk zoals koken, wassen en strijken. Sommigen bakten koekjes, of andere lekkernijen, die ze op straat en de markt moesten **rondventen**. Ook het geld van deze verkoop moest worden afgestaan aan de eigenaar.

12 Slaafgemaakte mannen als karreman bij de haven

13 Slaafgemaakte vrouwen

OPDRACHT BIJ AFBEELDINGEN 12 EN 13

- Waarvoor werden karren gebruikt?
- Vergelijk het werk dat mannen deden met het werk dat vrouwen moesten doen.

De meeste slaafgemaakten in ons land, in de 18e en 19e eeuw, moesten de rest van hun leven blijven werken voor een eigenaar. Maar sommigen van hen werden vrije mensen. Zij werden uit slavernij vrijgekocht. Iemand vrijkopen uit slavernij wordt **manumissie** genoemd. De slaafgemaakte kreeg bij de vrijlating een manumissiebrief. Dit was het bewijs van haar of zijn vrijheid en moest goed bewaard worden.

Voorbeeld van een manumissiebrief

Als een gemanumiteerde vrouw een kind kreeg, was dat kind **vrijgeboren**. Zo kwam het dat er in ons land al in de 18e eeuw ook vrije mensen van Afrikaanse afkomst woonden. In die samenleving waren er ook **kleurlingen**. Dat waren mensen met een witte vader en een zwarte moeder. Als zij een vrije vrouw was, waren haar kinderen vrije mensen. Maar als de moeder een slaafgemaakte was, waren haar kinderen dat ook. Soms werden ze door de vader vrijgekocht en door hem opgevoed. Ze konden dan zelfs plantages erven en eigenaar worden van slaafgemaakten.

Op afbeelding 15 zijn drie mannen getekend die een praatje houden. Omdat zij schoenen aan hebben is te zien dat het om vrije mannen gaat. In ons land was het voor slaafgemaakten verboden om schoenen te dragen.

Drie vrije mannen houden een praatje

Hieronder volgt het verhaal van **Afi Jaba**, een zwarte vrouw in ons land in de 18e eeuw. Zij werd geboren in Afrika en als slaafgemaakte naar ons land gebracht.

Afi Jaba werd geboren in Ghana, in West-Afrika in een rijke familie. Haar geboortedag was op een vrijdag toen de donderdag net was geëindigd. In Afrika was het een gebruik om baby's de naam te geven van de dag waarop ze werden geboren. Daarom kreeg het meisje als naam: Afi Jaba. Afi voor de donderdag en Jaba voor de vrijdag. Als jonge vrouw wilde Afi Jaba een zelfstandig leven leiden. Dat mocht van haar familie niet. Er was daarover vaak onenigheid (ruzie). Daarom werd Afi Jaba verbannen uit Ghana.

Haar familie had contacten met kapiteins en matrozen die op schepen voeren. Vaak waren dat handelaren in slaafgemaakten. Zij werd toen op een schip met slaafgemaakten gezet. Afi Jaba kwam als slaafgemaakte aan in ons land en werd te koop aangeboden. Gouverneur Jan Nepveu die van 1770 tot 1779 de gouverneur in Suriname was, hoorde van haar voorname afkomst en bepaalde dat Afi Jaba gemanumiteerd moest worden.

Afi Jaba Grando kreeg de vrijheid. Zij kreeg ook een stuk grond aan de rand van Paramaribo waar zij mocht wonen. Die buurt waar Afi Jaba toen woonde, heette **Frimangron**. De buurt heet nog steeds zo. In die wijk/buurt is een straat naar Afi Jaba vernoemd.

Foto van de Afi Jabastraat

OM TE ONTHOUDEN

- Hoe het leven van een slaafgemaakte in ons land er uitzag, hing af van wat voor eigenaar hij of zij had en waar hij of zij moest werken.
- In de stad Paramaribo werd er veel verschillend werk gedaan door slaafgemaakten.
- Soms verdienden slaafgemaakten geld met het werk dat ze deden. Dit geld moesten ze afstaan aan hun eigenaar.
- In de 18e eeuw woonden in ons land ook vrije zwarte mensen en kleurlingen.
- Het vrijkopen van een slaafgemaakte heet manumissie.
- Het was verboden voor slaafgemaakten om schoenen te dragen.
- Afi Jaba was een Afrikaanse vrouw uit een rijke familie, die als slaafgemaakte naar Suriname was gebracht. Zij kreeg de vrijheid van de gouverneur.

VRAGEN

- Welke twee antwoorden zijn juist?
Hoe het leven van een slaafgemaakte er uitzag, werd bepaald door:
 - eigenaar
 - familie
 - leeftijd
 - werk
- Noem drie beroepen op die door mannelijke slaafgemaakten werden uitgeoefend in Paramaribo.
- Bekijk afbeelding 17. De man links is schoenmaker.
 - Wat zie je op de afbeelding?
 - Is de schoenmaker een slaafgemaakte?
 - En de man rechts?
- Zoek de betekenis van 'rondventen' op. Dit kan in een woordenboek of digitaal op het internet.
 - Noem drie producten die tegenwoordig rondgevent of verkocht worden op de markt?
- In ons land woonden in de 18e eeuw ook vrije zwarte mensen. Welke andere groepen en mensen woonden er in die tijd nog meer in ons land?
- Wat wil zeggen: gemanumiteerd worden?
 - Waarom denk je dat de manumissiebrief goed bewaard moest worden?
- Leg uit hoe Afi Jaba aan haar naam is gekomen.
- Zoek in een woordenboek op wat het woord verbannen betekent.
 - Waarom werd Afi Jaba uit Ghana verbannen?
- Wat gebeurde er met Afi Jaba nadat zij verbannen was?
- Leg uit hoe Afi Jaba haar vrijheid heeft gekregen.

17

Schoenmaker en klant

1. Neem de kaart hieronder over in je schrift (of zie kopieerblad 5.1).

a. Zet een cirkel om de volgende werelddelen:

- Groen om Europa
- Bruin om Afrika
- Oranje om de Amerika's

b. Kleur de Atlantische oceaan aan en schrijf de naam erbij.

c. Kleur West-Afrika geel.

d. Kleur Suriname groen.

e. Teken de driehoekshandel. Schrijf de producten erbij.

2. Neem de tijdlijn over in je schrift. Plaats a, b, c en d op de tijdlijn en beantwoord e, f en g in je schrift.

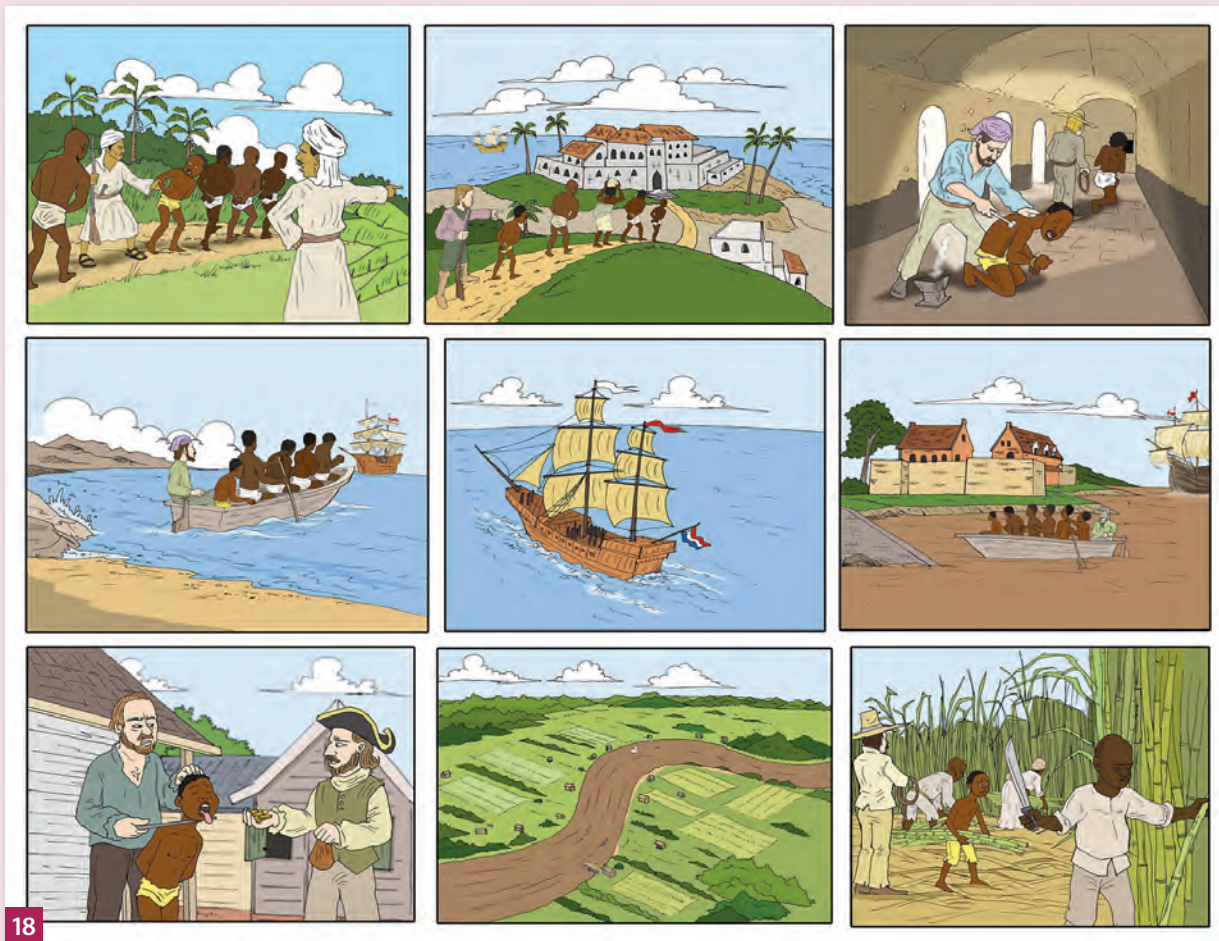
- a. 1482: de bouw van fort Elmina door de Portugezen.
- b. 1637: de verovering van fort Elmina door Nederland.
- c. 1808: Afschaffing trans-Atlantische handel in slaafgemaakten.
- d. 1863: afschaffing slavernij in Suriname.
- e. In welke eeuw is de handel in slaafgemaakte Afrikanen begonnen?
- f. In welke eeuw kwam er een einde aan deze handel?
- g. Hoeveel eeuwen heeft de handel in slaafgemaakten geduurd?

3. In les drie wordt verteld dat er in de 18e eeuw ook kleurlingen waren in ons land. Zo worden mensen met een gemengde afkomst genoemd, bijvoorbeeld van een Europese vader en een Afrikaanse moeder.

Vanaf het midden van de 19e eeuw kwamen er nog andere bevolkingsgroepen naar ons land.

- Kan je bedenken welke andere bevolkingsgroepen dit zijn? Schrijf er drie op.
- Leg uit hoe het komt dat er tegenwoordig steeds meer mensen met een gemengde afkomst in ons land wonen.

4. Bekijk in een groepje de strip in afbeelding 18. Een slaafgemaakte jongen vertelt hoe hij op een plantage in ons land terecht gekomen is. Er staat geen tekst bij. Bedenk samen een verhaal dat past bij deze strip. Maak gebruik van wat je in dit thema hebt gelezen.

18

Strip slaafgemaakte jongen

5. Elisabeth Samson was een vrije zwarte vrouw, die in de 18e eeuw in ons land woonde. Zij bezat verschillende plantages en slaafgemaakten. Zij verdiende veel geld met de verkoop van haar plantageproducten. Rond 1750 liet zij in Paramaribo een groot huis bouwen. Dit huis staat er tegenwoordig nog. Het is dus een heel oud huis! Kijk maar naar afbeelding 19.

Er zijn in ons land nog meer van zulke oude gebouwen. Sommigen worden goed onderhouden, wat veel geld kost. Andere niet. Soms worden ze ook afgebroken. Deze oude gebouwen geven ons informatie over hoe het vroeger was. In de klas voeren jullie een gesprek over of jullie het belangrijk vinden dat deze oude gebouwen goed worden onderhouden of dat ze mogen worden afgebroken. Vertel ook waarom jullie dat vinden.

19

Het huis van Elisabeth Samson aan de Wagenwegstraat

6 Verzet op plantages en marronage in het diepe binnenland

INLEIDING

Slaafgemaakten werden vaak slecht behandeld. Natuurlijk kwamen zij hiertegen in verzet. In les 1 wordt verteld welke vormen van verzet er op plantages voorkwamen. Je komt te weten over de Marrons; slaafgemaakten die de plantages ontvluchtten en diep in het binnenland hun dorpen stichtten.

Les 2 gaat over de strijd van Marrons tegen de plantage-eigenaren en de koloniale soldaten. Ook wordt verteld over de vrede die in 1760 werd gesloten met een Marrongroep en over de rol die Boston Bendt daarbij had. In de derde les wordt verteld dat ook na de vrede in de tweede helft van de 18e eeuw slaafgemaakten bleven wegvlugten van plantages en dat de strijd van het koloniale bestuur tegen Marrons voortduurde tot aan het eind van de slavernij in 1863.

1

Een Marron in een kampje in het diepe binnenland

KERNWOORDEN

- verzet
- vrijheid
- strijd
- verborgen verzet
- odo's
- saboteren
- Marron
- Marronage
- Bospatrouille
- Tempatie-opstand
- Ndyuka/Aukaners
- vrede
- Boston Bendt
- 10 oktober 1760
- Saamaka
- Matawai
- Kwiinti
- Paamaka
- Aluku/Boni
- guerrillaoorlog
- Redimusu's
- Cordonpad
- fort Boekoe
- koloniale troepen

Het verzet van slaafgemaakten

Mensen die in slavernij leven, zijn niet vrij en worden gedwongen om voor een ander te werken. Hierbij werden ze vaak slecht behandeld en onderdrukt. Het is niet moeilijk om te begrijpen dat slaafgemaakten tegen de slavernij in **verzet** kwamen. Geen enkel mens zou vrijwillig in zo een situatie willen leven.

Vanaf het begin van de slavernij in ons land kwamen slaafgemaakten al in verzet. De slaafgemaakten verlangden naar **vrijheid** en hun verzet tegen de gedwongen arbeid en de slechte behandeling vond op verschillende manieren plaats. Niet altijd was de **strijd** van de slaafgemaakten te zien. Er was ook sprake van **verborgen verzet**.

2

Slaafgemaakten

OPDRACHT BIJ AFBEELDINGEN 2 EN 3

- Bespreek in groepjes wat je op deze afbeeldingen ziet.
- Waarom zongen en spraken slaafgemaakten over strijd en vrijheid?
- Hoe noemt men spreken of gezegden in het Sranan?

3

Slaafgemaakten komen bij elkaar en praten over strijd en vrijheid

Het gevoel van verzet leefde onder de slaafgemaakten. Daarmee wordt bedoeld dat ze in hun gedachten verlangden naar vrijheid en een einde van de onderdrukking. Hun gedachten brachten ze onder woorden in **odo's**, zang en dans. Als ze de gelegenheid kregen bij elkaar te komen werden ook verhalen verteld over strijd en vrijheid. Tijdens het werken werd de plantage-eigenaar met liederen bespot. Ook werden er liederen gezongen over de slechte daden van directeuren en opzichters. Vaker maakten slaafgemaakten hierbij gebruik van odo's. Dat zijn spreekwoorden of gezegden in het Sranan.

De verhalen en liederen waren niet de enige manier waarop slaafgemaakten hun verzet onder elkaar lieten zien en horen. Zij konden zich ook verzetten door het werk te **saboteren**. Door bijvoorbeeld, zogenaamd per ongeluk, koffiestruiken te beschadigen of te “vergeten” om de sluis te sluiten wanneer het vloed werd. Delen van het veld liepen dan onder water. Soms werd er gedaan alsof men ziek was, of werd er iets gegeten waarvan men ziek werd. Een ander voorbeeld was het opzettelijk verkeerd uitvoeren van een opdracht. Er werd dan beweerd dat de opdracht niet goed begrepen was. Ook werd er wel eens in het geheim brand gesticht bij een suikermolen of een koffieloods. Plantage-eigenaren waren ook heel bang dat ze vergiftigd konden worden door de slaafgemaakten die het eten voor hen klaarmaakten.

4

Zieke slaafgemaakten bij de chirurgijn en de dresiman

OPDRACHT BIJ AFBEELDING 4

- Kun je op de afbeelding de dresiman herkennen?
- Waaraan kun je zien dat de slaafgemaakten zich niet goed voelden?
- Sommige slaafgemaakten waren niet echt ziek, maar deden alleen alsof. Waarom denk je dat ze dat deden?

De eerdergenoemde vormen van verzet werden vaak alleen, of door een paar slaafgemaakten bij elkaar, stilletjes uitgevoerd. Maar soms was er op een plantage ook verzet waarbij een hele groep slaafgemaakten betrokken was. We spreken dan van gezamenlijk verzet of opstand. Zo een actie werd meestal goed voorbereid en georganiseerd. De slaafgemaakten verdeelden onderling de taken en spraken af hoe en wanneer zij in actie zouden komen.

Terwijl sommige slaafgemaakten op de uitkijk stonden, overvielen anderen het wapenmagazijn. Vuurwapens, kruit, houwens en messen werden dan meegenomen, maar ook etenswaren en andere spullen. Vaak werden de blanken op de plantage gedood en de gebouwen in brand gestoken. Daarna vluchtten de slaafgemaakten het diepe binnenland in.

Er was veel moed nodig om van de plantages weg te vluchten. Want als de slaafgemaakten werden opgepakt, volgden er wrede straffen of zelfs de dood. Maar ondanks straf en dood, bleven slaafgemaakten toch wegvluchten van de plantages.

Zulk groot verzet vond niet vaak plaats. Meestal waren het kleine groepjes slaafgemaakten, die niet langer in slavernij wilden leven en wegvluchtten van de plantage om zich in het diepe binnenland aan te sluiten bij de Marrons.

Het leven in het bosrijke binnenland was niet makkelijk. In het bos zijn veel gevaren, zoals wilde dieren en giftige planten. In het geval van giftige planten moesten de Marrons nog leren welke vruchten je bijvoorbeeld wel en niet kon eten. Daarnaast moesten de Marrons zich steeds verdedigen tegen aanvallen van koloniale soldaten en zich daarom ook steeds verplaatsen. Hierdoor konden ze moeilijk kostgrondjes aanleggen en was er vaak weinig eten. Ze moesten eten wat er in het bos te vinden was. Toch kozen zij liever voor dit moeilijke leven, dan een leven in slavernij op de plantages.

5 Hoe het er tijdens gezamenlijk verzet op een plantage aan toeging

6 Drie gevluchte slaafgemaakten bij een kampje

OPDRACHT BIJ AFBEELDINGEN 5 EN 6

Groepsgesprek: Beantwoord de vragen in groepjes. Een groep krijgt de beurt om het antwoord te geven. De andere groepen krijgen daarna de kans om hun antwoorden op te lezen of het vorige antwoord aan te vullen.

- Bespreek wat je ziet op afbeelding 5.
- Bedenk iets wat de drie mannen zouden kunnen bespreken op afbeelding 6.

OM TE ONTHOUDEN

- Tussen 1651 en 1863 leefden er in ons land mensen van Afrikaanse origine in de slavernij. Zij waren niet vrij en moesten onder dwang werken op de velden en in de huishouding van plantage-eigenaren.
- Vanaf het begin van de slavernij in ons land kwamen slaafgemaakten hiertegen in verzet.
- Slaafgemaakten verzetten zich tegen de gedwongen arbeid en de slechte behandeling en verlangden naar vrijheid. Dit verzet vond op verschillende manieren plaats.
- Verborgен verzet bestaat uit acties die stiltejes of in het geheim plaatsvonden. Bijvoorbeeld door middel van spotliederen, odo's en sabotage van het werk.
- Op plantages kwam ook gezamenlijk verzet voor, waarbij de plantage in brand gestoken werd en de slaafgemaakten wegluchtten en zich aansloten bij Marrons, een groep reeds eerder gevluchte mensen.
- Het leven van de Marrons in het binnenland was moeilijk en vol gevaren.

VRAGEN

1. a. Schrijf het woord verzet op en bedenk zoveel mogelijk woorden die in je opkomen. Schrijf deze om het woord verzet heen en maak zo een woordspin. Leg uit wat deze woorden met verzet te maken hebben.
b. Bedenk iets waartegen jij in verzet zou (kunnen) komen.
2. Schrijf het goede antwoord op:
Wat wordt bedoeld met: "Het gevoel van verzet leefde onder de slaafgemaakten"?
A. Alle slaafgemaakten verzetten zich tegen de slavernij.
B. Het verzet van slaafgemaakten groeide tijdens de slavernij.
C. Slaafgemaakten dachten en spraken over verzet en vrijheid.
D. Slaafgemaakten accepteerden de slavernij.
3. Verzet werd op verschillende manieren gepleegd. Hieronder worden verschillende manieren van verzet opgenoemd.
a. Schrijf op of het wel of niet gaat om sabotage.
b. Schrijf ook op waarom je dat zegt.
 - 1) Het zingen van spotliedertjes tijdens het werk.
 - 2) Wegvluchten van de plantage.
 - 3) Opzettelijk vergeten om de sluis te sluiten.
 - 4) Een opdracht met opzet verkeerd uitvoeren.
 - 5) Brandstichten op de plantage.
4. De directeurs van plantages zeiden vroeger vaker dat slaafgemaakten "stommelingen" waren als ze opdrachten verkeerd uitvoerden.
a. Wat vind je van het woord stommeling?
b. Waren de slaafgemaakten echt dom? Vertel waarom wel of niet.
5. Wanneer spreken we van gezamenlijk verzet?
6. Gezamenlijk verzet werd meestal goed voorbereid. Beschrijf in vijf regels wat er tijdens gezamenlijke acties gebeurde.
7. Vertel waarom er in ons land tijdens de slavernij niet vaak groot gezamenlijk verzet is geweest?
8. Veel slaafgemaakten vluchtten van de plantages. Maar er zijn ook slaafgemaakten die de kans hadden te vluchten, maar dit niet deden. Waarom denk je dat deze slaafgemaakten niet zijn weggevlucht?
9. Hadden de Marrons in het bos een moeilijk of een makkelijk leven? Leg uit waarom je dat zegt.
10. Waarom denk je dat slaafgemaakten toch kozen voor het moeilijke leven in het bos?

Strijden voor de vrijheid

De **Marrons** woonden in dorpen in het diepe binnenland, ver verwijderd van de plantages. Van daaruit vielen zij vaker plantages aan. Om verschillende redenen. Soms uit haat en wraak tegen de plantage-eigenaren. Maar ook om geweren, buskruit, kapmessen, ander gereedschap en voedsel te bemachtigen. En om andere slaafgemaakten mee te nemen.

De plantage-eigenaren en het koloniale bestuur werden door deze aanvallen onrustig. Door de aanvallen op de plantages gingen de opbrengsten van de plantage producten achteruit. Er werden verschillende **bospatrouilles** het diepe binnenland ingezonden. Blanke soldaten moesten Marrondorpen in het binnenland vernietigen en zoveel mogelijk Marrons doden of gevangennemen. Heel vaak mislukten hun tochten. Want hoewel de Marrons veel minder wapens hadden dan de blanke soldaten, hadden ze wel veel moed om te strijden. Ook kenden zij het bos veel beter dan de blanken.

7

Een kamp van blanke soldaten tijdens een bospatrouille

OPDRACHT BIJ AFBEELDING 7

- Herken de je verschillende werkzaamheden waarmee de mensen bezig zijn op de afbeelding?
- Waarom denk je dat er een kamp werd opgeslagen?
- Er loopt een groepje blanke soldaten bij elkaar over het pad.
- Wat zouden ze tegen elkaar kunnen zeggen, denk je?

In de loop van de 18e eeuw werd het aantal Marrons in ons land steeds groter en sloten groepjes Marrons zich bij elkaar aan. Zij gingen zich ook beter organiseren. Er ontstonden leefgemeenschappen en dorpen.

In 1757 vond er op plantages langs de Tempatiekreek groot verzet van slaafgemaakten in ons land plaats. Dit staat bekend als de **Tempatie-opstand**. Het verzet begon op een houtplantage, gelegen aan de Tempatiekreek.

De slaafgemaakten van deze plantage zouden door de eigenaar naar een andere plaats worden gebracht. De slaafgemaakten wilden de plantage niet verlaten en protesteerden. De eigenaar luisterde niet naar hun protest. In de avond van 22 februari 1757 begon het verzet. Het was goed voorbereid en werd ondersteund door een aanval van Marrons en slaafgemaakten van plantages uit de omgeving. Zes weken lang hielden ongeveer 300 slaafgemaakten van zes plantages, samen met Marrons, het Tempatiegebied bezet.

Een poging van het koloniale bestuur om het verzet te breken mislukte. Onder zwaar geweervuur werden plantages in brand gestoken. Daarna trokken de slaafgemaakten weg, waarbij ze geweren, kruit en andere gebruiksvoorwerpen meenamen. Ze sloten zich aan bij de **Ndyuka** Marrons. (Ook bekend als **Aukaners**.)

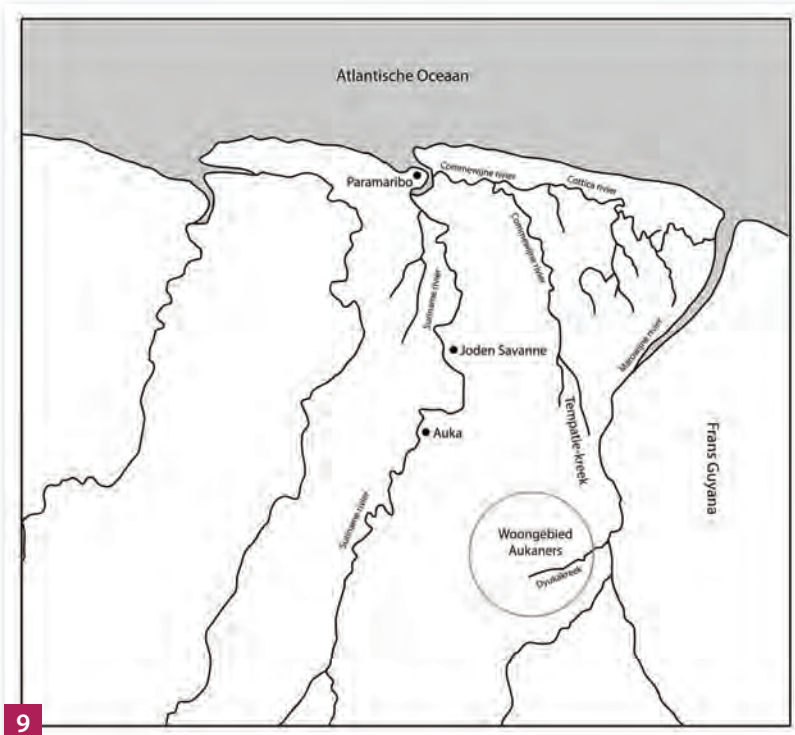

OPDRACHT BIJ AFBEELDING 8

Bespreek in een groepje wat je op deze afbeelding ziet. Een groep krijgt de beurt om hun antwoord te vertellen. De andere groepen krijgen daarna de kans om aan te vullen.

Bij de gevluchte slaafgemaakten uit het Tempatiegebied was een man aanwezig, die een bijzondere rol speelde in de onderhandelingen voor een **vrede**. Deze man was **Boston Bendt**, ook bekend als **Adyáko Benti Basiton**. Hij kwam als slaafgemaakte uit Jamaica en had daar leren schrijven en lezen. Dit was bijzonder, omdat slaafgemaakten zelden leerden lezen en schrijven.

Een aantal maanden later werden er bij aanvalstochten op plantages brieven achtergelaten, gericht aan het koloniale bestuur. Deze brieven waren geschreven door Boston Bendt en werden aan een stok bevestigd, die in de grond gestoken was. In die brieven werden onderhandelingen voor een vrede voorgesteld.

De Tempatiekreek en het woongebied van de Aukaners

OPDRACHT BIJ AFBEELDING 9

- Kun je de Tempatiekreek vinden op de kaart?
- Kun je ook het woongebied van de Aukaners aanwijzen?
- Hoe worden de Aukaners ook wel genoemd?

De aanvallen op de plantages waren goed georganiseerd. Ook vluchtten steeds meer slaafgemaakten weg van plantages. De bospatrouilles van de blanke soldaten en het opzetten van militaire posten leek niet te helpen. Voor het koloniale bestuur werd de situatie steeds moeilijker. De strijd met de Marrons was niet te winnen. De brieven van Boston Bendt boden een uitkomst om te onderhandelen over vrede.

Op die manier speelde hij een belangrijke rol bij het tot stand brengen van vrede tussen het koloniale bestuur en de Ndyuka Marrons in ons land. Over en weer werd er gesproken over de voorwaarden om vrede te sluiten. Op **10 oktober 1760** werd er uiteindelijk een vredesverdrag ondertekend tussen het koloniale bestuur en de Ndyuka Marrons.

Het monument op het plein van 10 oktober

OM TE ONTHOUDEN

- Marrons vielen de plantages aan om verschillende redenen.
- Bospatrouilles van soldaten om Marrons te doden of gevangen te nemen, mislukten vaak.
- Tijdens de 18e eeuw werden de Marrongroepen groter en hun organisatie beter.
- In 1757 vond op plantages aan de Tempatiekreek groot verzet van slaafgemaakten plaats. De gevluchte slaafgemaakten sloten zich aan bij de Ndyuka Marrons (Aukaners).
- Boston Bendt, één van de gevluchte slaafgemaakten bij de Tempatie-opstand, kon lezen en schrijven. Hij schreef brieven naar het koloniale bestuur om over vrede te onderhandelen.
- Op 10 oktober 1760 werd er vrede gesloten tussen de Ndyuka Marrons en het koloniale bestuur.

VRAGEN

1. a. Noem drie redenen waarom Marrons de plantages aanvielen?
b. Noem vier spullen op die de Marrons nodig hadden en van plantages meenamen.
2. a. Waarom stuurde het koloniale bestuur soldaten naar het bos?
b. Welk voordeel hadden de Marrons bij de strijd tegenover de blanke soldaten?
c. Leg uit of de bospatrouilles resultaat hadden.
3. Waarom zullen kleinere Marrongroepen besloten hebben met elkaar samen te werken?
4. a. In welk jaar vond het verzet aan de Tempatiekreek plaats.
b. Hoe begon dit verzet?
5. Vul in:

De Tempatie-opstand begon op een plantage aan de De slaafgemaakten van deze plantage werden ondersteund door ... van andere plantages in de buurt en Het verzet was goed ... en begon in de avond van
De slaafgemaakten en Marrons hielden het Tempatiegebied ... weken bezet. Het probeerde het verzet neer te slaan. Deze poging De slaafgemaakten trokken weg en sloten zich aan bij de

6. Welke waren gevolgen van de Tempatie-opstand?

Schrijf twee antwoorden op:

- a. De gevluchte slaafgemaakten werden gevangengenomen.
 - b. Het aantal Marrons nam toe.
 - c. Op de plantages aan de Tempatiekreek ging het werk gewoon door.
 - d. Het koloniale bestuur en de Marrons onderhandelden over vrede.
7. Beschrijf welke rol Boston Bendt speelde bij de vredesonderhandelingen tussen de Marrons en het koloniale bestuur?
 8. Vertel waarom het bijzonder was dat Boston Bendt kon schrijven en lezen?
 9. Neem de onderstaande tijdlijn over in je schrift.

- a. In welke eeuw nam het aantal Marrons in ons land steeds verder toe?
 - b. Kleur deze eeuw op de tijdlijn blauw.
 - c. Plaats een kruisje bij het jaar waarin er vrede werd gesloten tussen de Ndyuka Marrons en het koloniale bestuur.
10. Schrijf het goede antwoord op:
De vrede tussen de Ndyuka Marrons en het koloniale bestuur werd gesloten in:
A. De eerste helft van de 17e eeuw.
B. De tweede helft van de 17e eeuw.
C. De eerste helft van de 18e eeuw.
D. De tweede helft van de 18e eeuw.

De strijd gaat door

Na de vrede met de Ndyuka Marrons op 10 oktober 1760, volgden er in 1762 ook vredesverdragen met de **Saamaka** en de **Matawai** Marrons. Door het sluiten van vrede met deze drie groepen hoopte het koloniale bestuur de rust terug te brengen in de kolonie. Bij de vrede werd afgesproken dat de Marrons voortaan vrije mensen zouden zijn. Het koloniale bestuur zou hen goederen geven die zij nodig hadden, bijvoorbeeld gereedschappen, wapens en kruit om te jagen. In ruil daarvoor mochten de Marrons niet zonder toestemming naar Paramaribo gaan en geen plantages meer aanvallen. Het koloniale bestuur wees een controleur aan die in een Marrondorp moest wonen. De kolonisten waren opgelucht en blij. Maar de blijdschap duurde maar kort. Ook na de gesloten vrede bleven slaafgemaakten van de plantages wegvlugten en ontstonden er in ons binnenland weer nieuwe Marrongroepen.

Volgens een blanke tekenaar ging het er bij de vrede van 1760 ongeveer zo aan toe

OPDRACHT BIJ AFBEELDING 11

- Welke twee groepen sluiten hier vrede met elkaar?
- Denk je dat het sluiten van vrede goed is voor een land en de inwoners?

Twee andere groepen die zich na het midden van de 18e eeuw vormden, waren de **Kwiinti Marrons**, die zich langs de Coppename rivier vestigden en de **Aluku's** in het Cottica gebied. De Aluku's werden soms ook Boni's genoemd naar hun leider Boni. Een derde groep Marrons aan het begin van de 19e eeuw, woonde langs de Paramaccakreek en werden **Paamaka** Marrons genoemd.

Van deze groepen werden vooral de Aluku's of Boni's door de blanke kolonisten gevreesd. Een belangrijke leider van deze Marrons was **Boni**. Bijna alle plantage-aanvallen na 1760 werden door deze nieuwe groepen Marrons uitgevoerd.

De strijd tussen deze Marrons en het koloniale bestuur ging dus verder. De Marrons voerden een **guerrilla oorlog**, een oorlog van verzet en verrassingsaanvallen. Zij overvielen plantages en militaire posten in het gebied van de Commewijne- en de Cotticarivier. Zij vernietigden de gebouwen en namen mee wat ze nodig hadden. Daarna verdwenen ze weer in het diepe binnenland. Zij kenden dat gebied veel beter dan de militairen die hun achtervolgden. Vaak lieten zij dwaalsporen achter en hierdoor verdwaalden de soldaten of kwamen ze terecht in diepe zwampen. Hier werden ze door Marrons onder vuur genomen.

12 Blanke soldaten komen terecht in een diepe zwamp

OPDRACHT BIJ AFBEELDING 12

- Hoe denk je dat de soldaten in de zwamp terecht zijn gekomen?
- Wat was zo gevaarlijk aan een zwamp?
- Geef aan waarom de soldaten hun geweren allemaal omhoog hielden?
- Waarnaar wijst de voorste soldaat, denk je?

Tijdens het bewind van gouverneur Jan Nepveu, van 1770 tot 1779, werden enkele harde maatregelen getroffen. Zo kwamen er meer soldaten uit Europa. Ook werd er een korps van 300 slaafgemaakten opgericht. De gouverneur beloofde deze slaafgemaakten de vrijheid als zij samen met de blanken tegen de Marrons zouden strijden. Dit korps kreeg de naam: Korps Zwarte Jagers. Omdat ze rode mutsen droegen, werden zij ook **Redimusu's** genoemd.

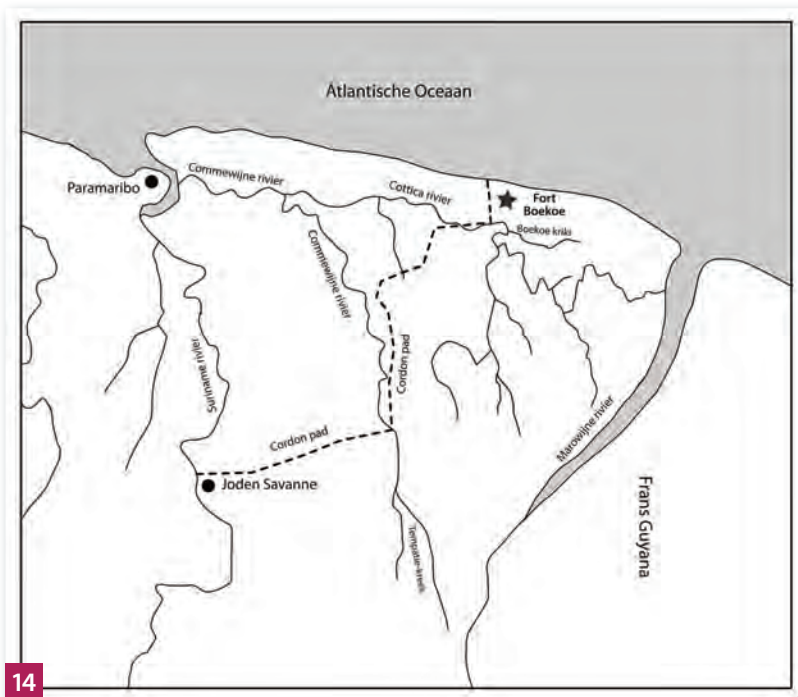
Ook werd er een **Cordonpad** aangelegd. Dit militaire pad was 94 km lang en liep vanaf Joden Savanne in oostelijke richting naar de boven-Commewijnerivier. Van daaruit ging het naar het Noorden. Om de vijf kilometer werden er militaire wachtposten geplaatst. Met deze militaire versterkingen hoopte het koloniale bestuur de plantages beter te kunnen beschermen.

13 Het begin van het Cordonpad bij Joden Savanne

Vanaf 1765 voerde het koloniale bestuur strijd tegen de Aluku's. Dit was geen makkelijke strijd. De Aluku's waren goed georganiseerd en hadden hun woonplaats midden in een zwampgebied gebouwd. **Fort Boekoe (of Buku)** was gelegen op een terp, midden in een zwampgebied aan de Cotticarivier. Het was omringd door recht opstaande palen met schietgaten voor geweren en kanonnen. Boven het fort wapperde een vlag, met daarop een leeuw. De weg naar het fort was voor de blanke soldaten niet te vinden, omdat deze weg onder water lag in de zwamp.

Het lukte de **koloniale troepen** uiteindelijk om in september 1772, in de droge tijd toen het water gezakt was, het fort te overvallen. Maar hiermee was de strijd tegen de Marrons nog niet ten einde. De meesten waren via de andere zijde van het fort weggevlucht. Het duurde tot 1793, voordat uiteindelijk Boni werd verslagen. Daarmee was het verzet van de Aluku's gebroken, maar de strijd van de Marrons was niet geëindigd en zou duren tot aan het einde van de slavernij in 1863.

14 Het Cordonpad en Fort Boekoe

15 De ligging van Fort Boekoe en het kamp van de koloniale troepen

OPDRACHT BIJ AFBEELDING 15

- Hoe komt het dat fort Boekoe zo moeilijk te bereiken was?
- Op welke wijze is het de koloniale soldaten uiteindelijk toch gelukt om dit fort te bereiken?

OM TE ONTHOUDEN

- In 1762 werd er ook vrede gesloten tussen het koloniale bestuur en de Saamaka en Matawai Marrons.
- Ook na de gesloten vrede bleven slaafgemaakten vluchten van de plantages en ontstonden er andere Marrongroepen. Drie grotere groepen die na 1760 werden gevormd waren de Kwiinti Marrons, de Aluku's en de Paamaka Marrons.
- De aanvallen op plantages en de strijd met het koloniale bestuur gingen door. De nieuwe groepen Marrons voerden een guerrillaoorlog.
- Gouverneur Nepveu nam verschillende maatregelen. Met Europese soldaten, het Korps Zwarte Jagers en de aanleg van het Cordonpad streed het koloniale bestuur tegen de Marrons.
- Van 1765 tot 1793 voerde het koloniale bestuur strijd tegen de Aluku's.
- In 1772 is fort Boekoe door de koloniale troepen overvallen en vernietigd.

VRAGEN

1. Zoek in de les op met welke drie Marrongroepen het koloniale bestuur in de tweede helft van de 18e eeuw vrede sloot.
2. Bij de vredesverdragen tussen het koloniale bestuur en de Marrons werden afspraken gemaakt.
 - a. Wat werd er afgesproken met de Marrons over:
 1. Bezoek aan Paramaribo.
 2. Aanvallen op plantages.
 - b. Wat werd er met het koloniale bestuur afgesproken over:
 1. Het schenken van goederen.
 2. Vrijheid van de Marrons.
3. Leg uit waarom de blijdschap van de blanke kolonisten over de vredesverdragen van 1760 en 1762 maar kort duurde.
4. Schrijf de namen op van de drie Marrongroepen die na 1762 ontstonden.
5.
 - a. Wie was de leider van de Marrons uit het Cotticagebied.
 - b. Schrijf twee andere namen op hoe deze Marrons ook werden genoemd.
6.
 - a. Vertel in eigen woorden wat wordt bedoeld met een guerrillaoorlog. Indien nodig zoek het eerst op in een woordenboek of op het internet.
 - b. Waaraan lag het dat de guerrillastrijders (Marrons) moeilijk te verslaan waren?
7. Welke van de volgende maatregelen trof Gouverneur Nepveu niet:
 - a. Aanleg van het Cordonpad.
 - b. Meer Europese soldaten laten halen.
 - c. Oprichten van het Korps Zwarte Jagers.
 - d. Vrede sluiten met de nieuwe Marrongroepen.
8. Het koloniale bestuur richtte het Korps Zwarte Jagers op.
 - a. Wie werden opgenomen in dit korps?
 - b. Welke andere naam kreeg dit korps en waarom?
9.
 - a. Vertel met eigen woorden waarom de koloniale troepen het Fort Boekoe eerst niet konden veroveren.
 - b. Hoe denk je dat het uiteindelijk wel gelukt is?
10. Welk jaartal hoort bij welke gebeurtenis?

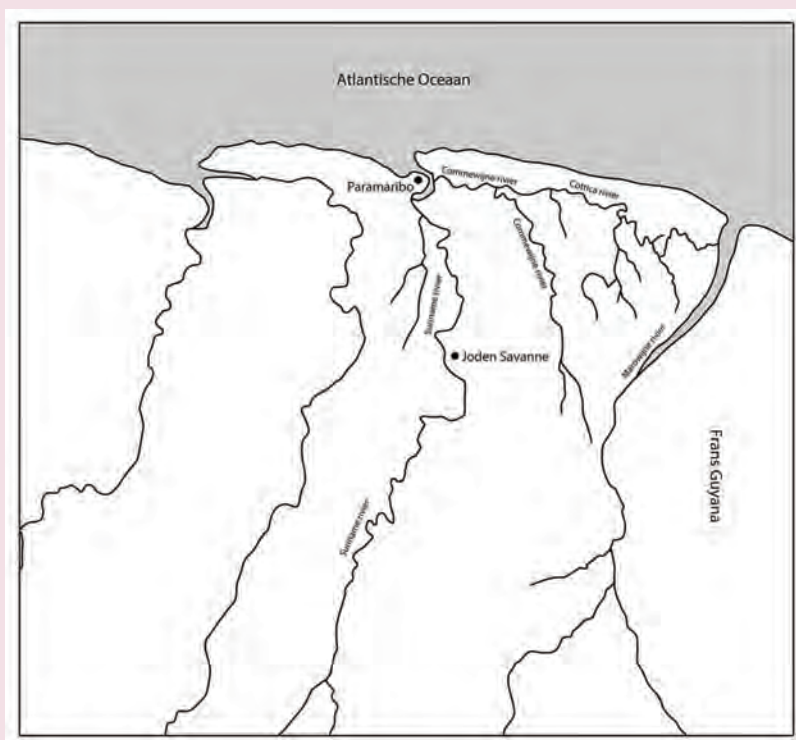
1762	•
1772	•
1793	•

•	Vrede met de Ndyuka Marrons
•	Boni wordt verslagen
•	Vrede met de Saamaka Marrons
•	De val van Fort Boekoe

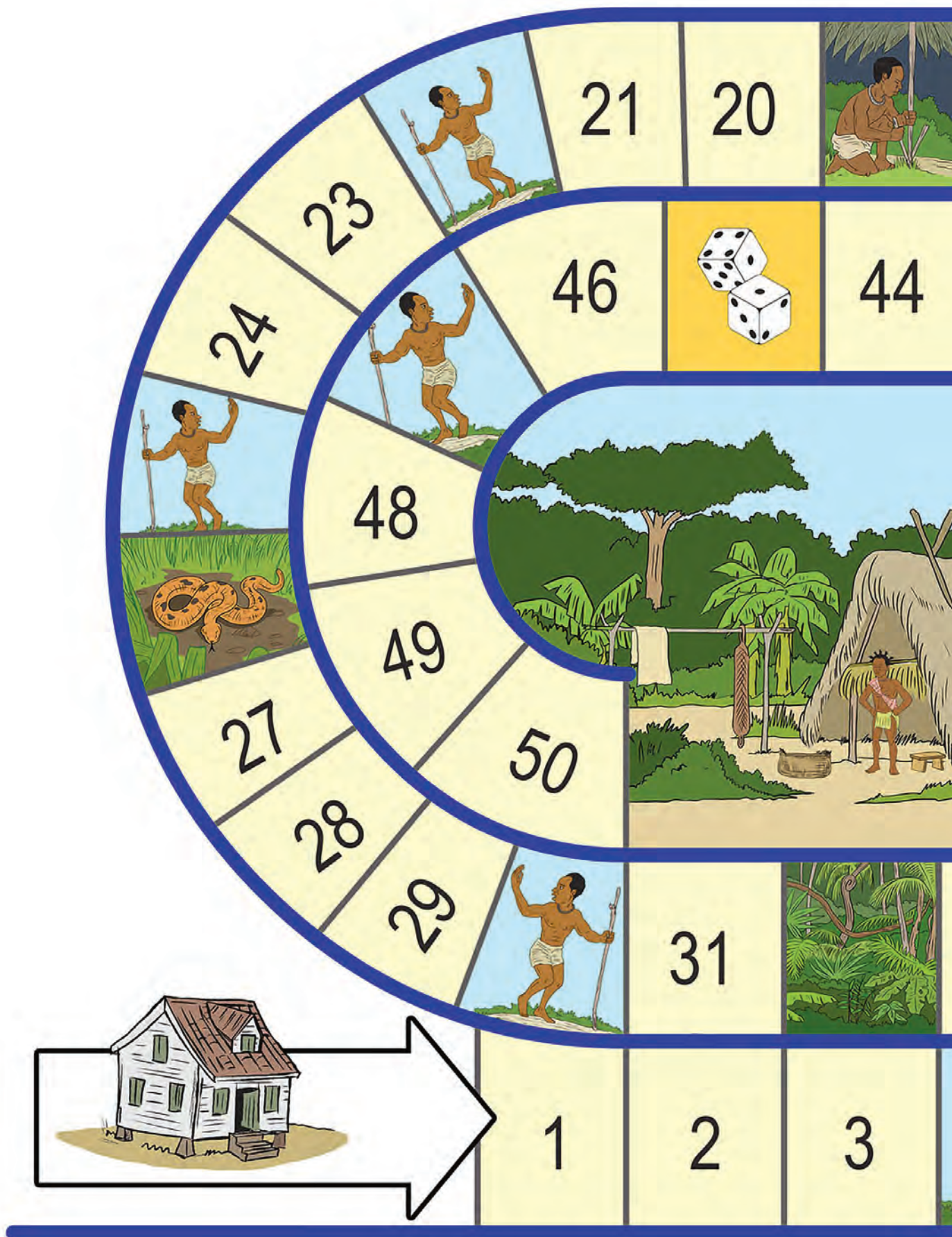

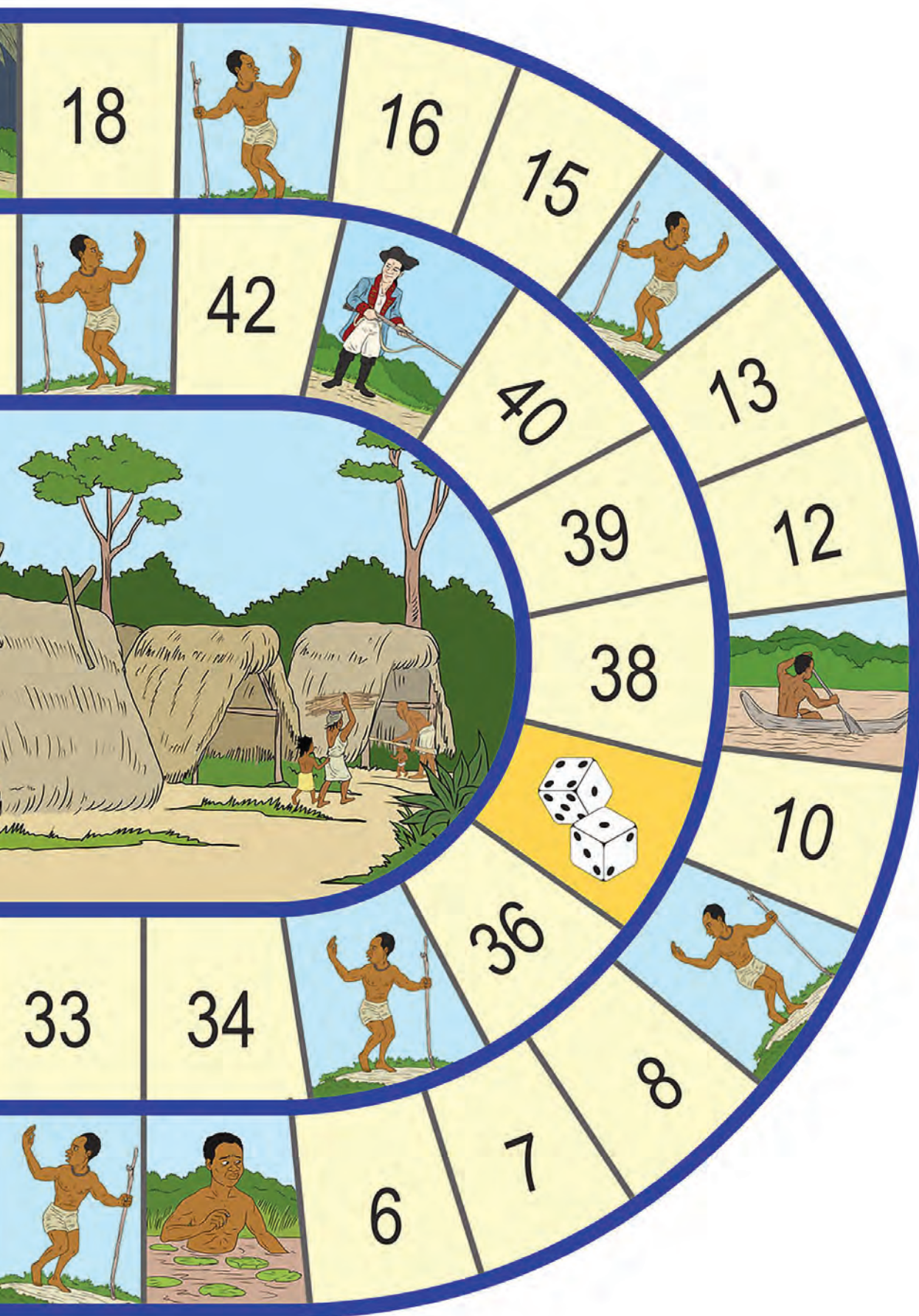
1. Neem de kaart over in je schrift (of zie kopieerblad 6.1).

- a. Geef op deze kaart aan:
 - De Tempatiekreek
 - Het woongebied van de Aukaners
 - Fort Boekoe
 - Het Cordonpad
- b. Waarom werd het Cordonpad aangelegd?

2. Boston Bendt kon lezen en schrijven. Dit was bijzonder omdat de meeste slaafgemaakten en Marrons dat niet konden. In groepjes beantwoorden jullie de volgende vragen.
 - a. Waarom denk je dat slaafgemaakten en Marrons niet leerden lezen en schrijven?
 - b. Door wie werd hun geschiedenis vroeger opgeschreven?
 - c. Hoe hebben Marrons zelf hun geschiedenis doorgegeven aan hun kinderen?
3. Beantwoord in groepjes ook de volgende vragen:
In oude geschiedenisboeken werden Marrons omschreven als brandstichters en plunders.
 - a. Door wie werden ze zo genoemd?
 - b. Waarom kunnen wij de Marrons niet als brandstichters en plunders zien?
 - c. Maakt het uit door wie een geschiedenisverhaal wordt geschreven? Leg uit waarom je dat zegt.
4. Protest en verzet zijn er nog steeds. Ook op school. Ben je ooit "schoolziek" geweest? Volwassenen protesteren soms ook op het werk. Bijvoorbeeld door te staken. Dat recht hebben zij. De slaafgemaakten mochten dit niet, hun verzet was dus vaak stiekem. Bespreek in de klas wat jullie vinden van het stille verzet van de slaafgemaakten en of "schoolziek" zijn en staken ook vormen van verzet zijn.

5. Op de vorige bladzijde is een bordspel getekend. Slaafgemaakten vluchtten weg van een plantage. Onderweg naar een Marrondorp komen ze verschillende hindernissen tegen. Dit spel kun je spelen met twee tot vijf spelers. Je hebt pionnen nodig en een dobbelsteen.

De betekenis van de vakjes met een plaatje zijn:

Vakje 5	Je bent in een zwamp terecht gekomen. Wacht tot iemand langskomt om je te bevrijden of gooi een zes.
Vakje 11	Je hebt een korjaal gevonden. Je mag vier vakjes vooruit!
Vakje 19	Het wordt donker. Sla 1 beurt over om te overnachten.
Vakje 26	Je bent door een slang gebeten. Begin opnieuw.
Vakje 32	Je bent verdwaald. Wacht tot iemand langskomt om je te bevrijden of gooi een zes.
Vakje 37 (en 45)	twee dobbelstenen: Gooi nog een keer.
Vakje 41	Je wordt gevangen door een soldaat. Begin opnieuw.

Kom je op een vakje met de afbeelding van een Marron, dan moet je één van de vragen beantwoorden die hieronder staan. De vragen worden in volgorde afgewerkt. Het antwoord kan je opzoeken in dit thema.

Is het antwoord juist? Dan mag je nog een keer zoveel vakjes vooruit als je gegooid hebt. Als je het spel een tweede keer speelt, dan stel je nieuwe vragen op die gaan over dit thema.

Vragen:

1. Waarom verzetten mensen zich tegen slavernij?
2. Noem een vorm van sabotage bij het werk op plantages.
3. Wie werden Marrons genoemd?
4. Om welke redenen vielen Marrons plantages aan?
5. In welk gebied vond de Tempatie-opstand plaats?
6. Wie was Boston Bendt?
7. In welk jaar werd de vrede tussen de Aukaners en het koloniale bestuur gesloten?
8. Voor welke groep Marrons waren de kolonisten na 1760 vooral bang?
9. Weet je wat een guerrillaoorlog is? Leg het uit.
10. Waar lag Fort Boekoe?

Wat er gebeurde in de 19e eeuw

emancipatie en staatstoezicht

INLEIDING

Een belangrijke gebeurtenis in ons land was de afschaffing van de slavernij op 1 juli 1863. Daarmee kwam een einde aan bijna 400 jaar slavernij! Er werd feest gevierd en mensen waren blij. Ook nu nog wordt er elk jaar op deze datum feest gevierd.

Maar de afschaffing van de slavernij is niet zomaar gekomen. In de eerste les worden enkele gebeurtenissen beschreven in de eerste helft van de 19e eeuw, die bijgedragen hebben tot de afschaffing van de slavernij in ons land. In de tweede les kom je te weten dat de slaafgemaakten met de afschaffing van de slavernij nog niet echt vrij waren. Ze waren verplicht nog tien jaar op plantages te blijven werken. In de derde les wordt beschreven welk werk de vrijverklaarden aan het eind van de 19e eeuw deden.

1

Vrijverklaarden vieren de afschaffing van de slavernij in ons land

KERNWOORDEN

- Ketikoti
- woensdag 1 juli 1863
- emancipatie
- smokkelhandel
- registreren
- William Wilberforce
- abolitionist
- voorstanders
- 1834
- 1848
- tegenstanders
- staatstoezicht
- vergoeding
- contract
- livret
- houthakkers
- vrachтваarders
- kleinlandbouwers
- goudzoekers
- bate
- longtom
- kwik
- balata
- bolletrieboom
- balatableeders

1 Afschaffing van de slavernij in ons land.

Op 1 juli wordt in ons land **ketikoti** gevierd. Op die dag herdenken wij dat op **woensdag 1 juli 1863** de slavernij werd afgeschaft. Dat was een belangrijke gebeurtenis voor ons land. Op deze dag kregen alle slaafgemaakten hun vrijheid. Dit wordt **emancipatie** genoemd. Emancipatie heeft meerdere betekenissen, maar gaat vooral om gelijkstelling (voor de wet). In deze les gaan we kijken welke gebeurtenissen in de 19e eeuw ertoe hebben geleid dat de slavernij werd afgeschaft.

2 Standbeeld van Kwakoe ter herdenking van 100 jaar afschaffing slavernij

3 Ketikoti, de ketenen verbroken

OPDRACHT BIJ AFBEELDINGEN 2 EN 3

- Wat wordt met ketikoti bedoeld?
- Kwakoe is de Afrikaanse naam voor een jongen geboren op een woensdag.
- Waarom heet het standbeeld voor de afschaffing van de slavernij Kwakoe?

Een belangrijke gebeurtenis aan het begin van de 19e eeuw was de afschaffing van de handel in slaafgemaakten op 1 januari 1808. De trans-Atlantische handel in Afrikaanse slaafgemaakten werd toen verboden. Maar met het verbod kwam er niet meteen een einde aan deze handel. Er ontstond namelijk een **smokkelhandel**. Om dit onmogelijk te maken, werd in 1826 in ons land besloten om slaafgemaakten verplicht te **registreren**. Eigenaren moesten elk jaar melden hoeveel slaafgemaakten er voor hen werkten en wie er gestorven en geboren waren. Ook als er slaafgemaakten verkocht of gevlucht waren, werd dit opgeschreven. Met deze registers kon precies worden bekeken hoe het aantal slaafgemaakten veranderde. Er konden dus niet zomaar gesmokkelde slaafgemaakten in een register worden bijgeschreven.

1787 *Knobbsederff* *Geshardner 28 1800*

NAMEN DER SLAVEN.	SEX	GEBOORTEDATUM	HOEDERS NAMEN.	WEDDERING	MUTATIES	VERBODING
<i>Adam</i>	X	1772	<i>onbekend</i>			
<i>Eduard</i>	1	1772	<i>Hinderica</i>			
<i>Valentia</i>	1	1772	<i>onbekend</i>			
<i>Rebecca</i>	1	1772				
<i>Hendrick</i>	1	1774	<i>Hinderica</i>			
<i>Ka</i>	2	1770	<i>Christina</i>			
<i>Leopold</i>	2	1774	<i>onbekend</i>			
<i>Jan</i>	1	1770	<i>idem</i>			

Een deel van een register van slaafgemaakten

William Wilberforce

De afschaffing van de trans-Atlantische handel in slaafgemaakten in 1808 werd door Engeland afgekondigd. Een jaar eerder had de Engels parlementariër **William Wilberforce** een voorstel ingediend in het parlement om de handel in slaafgemaakten af te schaffen. William Wilberforce was een bekende **abolitionist**.

Abolitionisten waren mensen die **voorstanders** waren van de afschaffing van de slavernij en de handel in slaafgemaakten. Zij wilden meer mensen laten weten over de wreedheden van de slavernij, door hierover te schrijven.

In Nederland richtte een kleine groep abolitionisten pas na 1840 een vereniging op voor de afschaffing van de slavernij. Ook zij schreven verschillende boeken en artikelen waarin de slavernij werd afgekeurd.

In **1834** ging Engeland een stap verder. In dat jaar werden in alle Engelse koloniën de slavernij afgeschaft. Ook in ons buurland Brits-Guyana. Dit leidde tot onrust bij plantage-eigenaren in ons land, vooral in de districten Nickerie en Coronie. Zij waren bang dat de slaafgemaakten weg zouden vluchten naar Brits-Guyana.

Toen werd in **1848** ook in de Franse koloniën de slavernij afgeschaft. En dus ook in Frans-Guyana. In onze beide buurlanden waren de slaafgemaakten vrij geworden, maar in ons land nog niet. Gelukkig begon men ook in Nederland te begrijpen dat de slavernij niet altijd kon blijven bestaan.

Door de afschaffing van de slavernij in onze buurlanden werd het duidelijk dat ook Nederland zich met de afschaffing van de slavernij moest gaan bezighouden. Maar dat was niet de enige reden. Het verzet en het wegvluchten van slaafgemaakten en de aanvallen van Marrons zorgden ervoor dat er veel geld moest worden uitgegeven aan het beschermen van de plantages in ons land. Steeds meer mensen vonden dat slavernij een dure zaak werd.

In 1852 werd het boek "De hut van oom Tom" in Amerika geschreven. Het ging over het leven van de slaafgemaakte oom Tom. Het boek werd door veel mensen gelezen. Ook nu nog. Dit boek en de steeds grotere bekendheid van de abolitionisten maakte dat meer mensen voorstanders werden van het afschaffen van de slavernij.

Boek: "De hut van oom Tom", geschreven door mevrouw Harriet Beecher Stowe

OPDRACHT BIJ AFBEELDINGEN 5 EN 6

- Wie was William Wilberforce?
- Met welk voorstel kwam hij?
- Door wie is het boek: "De hut van oom Tom" geschreven?
- Beschrijf wat je op afbeelding 6 ziet.

In 1853 werd een groep mensen door de Nederlandse regering naar ons land gestuurd. Zij moesten onderzoeken hoe de slavernij kon worden afgeschaft. Verschillende voorstellen werden gedaan en afgekeurd. Pas na tien jaren kwam er een besluit. Volgens dit besluit zou de slavernij in alle Nederlandse koloniën op woensdag 1 juli 1863 worden afgeschaft.

OM TE ONTHOUDEN

- Op woensdag 1 juli 1863 werd de slavernij in ons land afgeschaft. Deze dag is een nationale vrije dag die wij elk jaar met elkaar herdenken.
- De afschaffing van de slavernij wordt ook wel ketikoti of emancipatie (vrij worden) genoemd.
- Na de afschaffing van trans-Atlantische handel in slaafgemaakten in 1808 ontstond er een smokkelhandel. In 1826 kwam er daarom een verplichte registratie van slaafgemaakten.
- Abolitionisten, zoals de Engelse parlementariër William Wilberforce, waren voorstanders van de afschaffing van de slavernij.
- In 1834 werd de slavernij in de Engelse koloniën afgeschaft en in 1848 in de Franse koloniën

VRAGEN

1. a. Waarom ben je op 1 juli vrij van school?
b. In welke eeuw is de slavernij in ons land afgeschaft?
c. Hoeveel jaar geleden is de slavernij in ons land afgeschaft?
2. a. Welke andere namen worden gebruikt voor de afschaffing van de slavernij in ons land? (Twee antwoorden)
b. Leg uit wat deze twee namen betekenen.
3. a. Omschrijf met eigen woorden wat met smokkelhandel wordt bedoeld.
b. Leg uit hoe verplicht registreren het moeilijk maakt om slaven binnen te smokkelen.
4. Schrijf het goede antwoord op:
William Wilberforce deed in 1807 een voorstel om de handel in slaafgemaakten af te schaffen, omdat:
 - a. De afschaffing van de handel in slaafgemaakten belangrijk was voor de abolitionisten.
 - b. Iedereen in Engeland tegen de handel in slaafgemaakten en de slavernij was.
 - c. Hij niet tegen de slavernij was, maar tegen de handel in slaafgemaakten.
 - d. Nederland de handel in slaafgemaakten ook al had afgeschaft.
5. Wat wilden de abolitionisten bereiken?
6. Leg uit waarom de plantage-eigenaren in ons land onrustig werden door de afschaffing van de slavernij in de Engelse en Franse koloniën.
7. Schrijf het antwoord op:
Wat is niet juist?
Nederland dacht na over de afschaffing van de slavernij, omdat:
 - a. Abolitionisten in Nederland opkwamen voor de slaafgemaakten.
 - b. Plantage-eigenaren voorstanders waren van de afschaffing van de slavernij.
 - c. De slavernij in onze buurlanden al was afgeschaft.
 - d. Verdediging van de plantages tegen aanvallen van Marrons veel geld kostte.
8. Noem twee redenen waarom er steeds meer mensen voorstanders werden om de slavernij af te schaffen.
9. In 1853 stuurde de Nederlandse regering een groep mensen naar ons land.
 - a. Wat moesten deze mensen in ons land komen onderzoeken?
 - b. Hoeveel jaar heeft het nog geduurd voordat de slavernij werd afgeschaft?
10. Hieronder staan drie jaartallen en drie landen. In welk land werd in welk jaar de slavernij afgeschaft? Begin met het land waar de slavernij het eerst werd afgeschaft.

1848	•
1863	•
1834	•

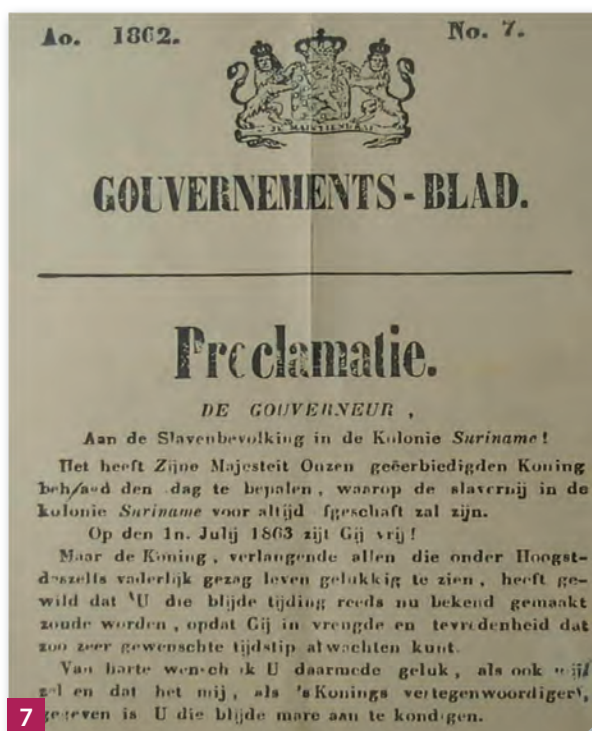
• Nederland
• Engeland
• Frankrijk

Na de afschaffing van de slavernij

Plantage-eigenaren en handelaren in de plantageproducten verzetten zich tegen het idee dat de slavernij zou worden afgeschaft. Zij waren **tegenstanders** van de afschaffing omdat ze zich afvroegen wie er dan op de plantages zouden moeten werken. En of ze vergoed zouden worden als ze de slaafgemaakten vrij lieten.

In de emancipatiewet kwam een antwoord op deze vragen. Toen in 1863 het besluit viel dat de slavernij zou worden afgeschaft, werd ook opgenomen dat de slaafgemaakten verplicht waren nog tien jaar door te werken op de plantages. Deze periode van tien jaar wordt **het staatstoezicht** genoemd. Het staatstoezicht heeft dus van 1863 tot 1873 geduurd.

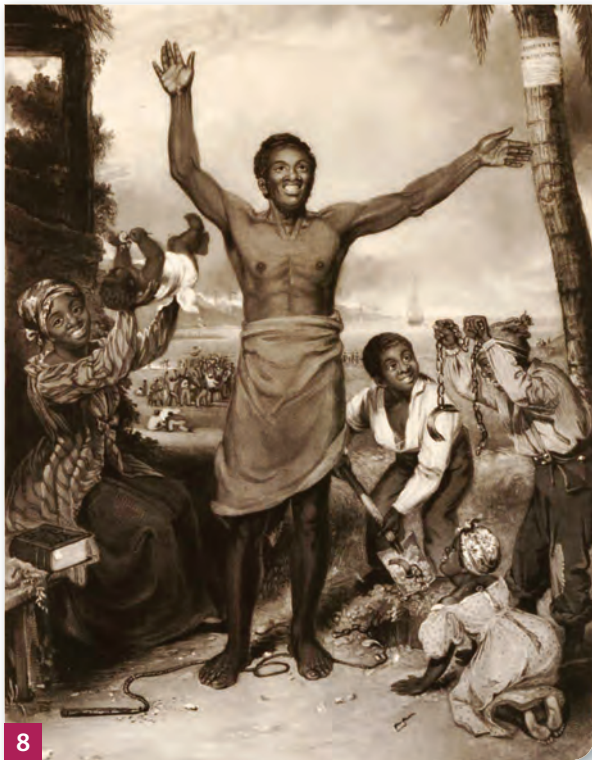
In de emancipatiewet stond ook opgenomen dat de eigenaren van slaafgemaakten een **vergoeding** zouden krijgen. Voor elke slaafgemaakte ontving de eigenaar een bedrag van 300 gulden. De slaafgemaakten ontvingen niets.

Aankondiging van de afschaffing van de slavernij

In de periode van het staatstoezicht waren de vrijgemaakten nog niet echt vrij. In de emancipatiewet was opgenomen dat alle vrijverklaarden tussen 15 en 60 jaar verplicht waren nog tien jaar te blijven werken op plantages. Wie een ambacht uitoefende, zoals timmerman, schoenmaker of wasvrouw hoefde dit niet.

Op 1 juli 1863 werden 32.911 slaafgemaakten vrij. In de vroege morgen waren er in Paramaribo 21 kanonschoten te horen. In de ochtend waren er ook kerkdiensten en optochten en later op de dag dansfeesten. Sommige vrijverklaarden verhuisden naar andere plantages, dichterbij de stad. Ze lieten ook schoenen maken, want schoenen dragen was voor hen niet meer verboden, nu ze niet langer slaafgemaakten waren.

Tekening die de blijdschap van de vrijverklaarden uitbeeldt

OPDRACHT BIJ AFBEELDING 8

De tekenaar heeft op verschillende manieren laten zien dat de slavernij is afgeschaft.

- Groepsopdracht: vertel wat je op het plaatje ziet.

Het feest vieren duurde niet lang. Op 6 juli waren de vrijverklaarden verplicht weer aan het werk te gaan en vóór 1 september moesten zij een **contract** tekenen. Ongeveer de helft van alle vrijverklaarden tekenden een contract op een plantage. De vrijverklaarden waren ook verplicht om een **livret** aan te schaffen.

Een livret was een contractboekje waarin de naam van de persoon en de werkgever stonden aangegeven. Hiermee kon gecontroleerd worden of er een contract gesloten was. De voorwaarden in deze contracten waren voor de vrijverklaarden vaak slecht. Tegen een zeer lage betaling moesten zij soms zes dagen in een week werken op plantages. Ze moesten zelf voor hun werkkleding betalen. In hun weinige vrije tijd moesten ze zelf hun kostgrondjes onderhouden en voor hun eigen eten zorgen.

In de emancipatiewet stond ook dat vrijgemaakten met toestemming van de gouverneur eerder dan 1873 van het staatstoezicht vrijgesteld konden worden. Dit kwam maar heel weinig voor. Soms werden vrouwen ontheven uit het staatstoezicht als zij trouwden. Maar voor het grootste deel van de vrijverklaarden duurde het staatstoezicht tot 1 juli 1873.

Paramaribo, den 19 December 1864.

Naar wij vernemen is eene in het district Coronie woonachtige geëmancipeerde vrouw, die zich door zedelijk gedrag en arbeidzaamheid gunstig heeft onderscheiden, door den heer Gouverneur, bij beschikking van den 17 dezer maand No. 7, van het Staatstoezicht ontheven.

10

Naar wij vernemen heeft andermaal een in 1862 gemanumitteerd persoon zich tot den Gouverneur gewend met verzoek om eene geëmancipeerde op pl. Rustenburg arbeidende vrouw, met wie hij voornemens is een huwelijk aan te gaan, van het Staatstoezicht te ontheffen.

Op verklaring van den districts Commissaris van Boven Cottica en Perica dat de bedoelde vrouw den lande, sedert vele jaren eerst op plantage Catharina Sophia en later op de pl. Rustenburg trouw heeft gediend en dat van haar voorgenomen huwelijk met den requestant bereids aanteekening is gedaan, is ook zij door den heer Gouverneur, bij beschikking van 29 September jl. No. 6, van het Staatstoezicht ontheven.

Krantenartikelen waarin ontheffing uit het staatstoezicht wordt medegedeeld

Met de afkondiging van de emancipatie veranderde ook het leven van de Marrons. Toen de slavernij was afgeschaft hield de strijd tussen het koloniale bestuur en de Marrons op. Ook met de Marrongroepen die geen vrede hadden gesloten met het koloniale bestuur. Zij waren vanaf dat moment ook vrije mensen en konden hun dorpen in vrede bouwen. Velen vonden een bestaan als **houthakkers** en **vrachtvaarders** op de rivieren.

OM TE ONTHOUDEN

- Plantage-eigenaren en handelaren in plantageproducten waren tegenstanders van de afschaffing van de slavernij.
- Na de afschaffing van de slavernij waren de vrijverklaarden in ons land verplicht nog tien jaar op plantages te werken. Deze tien jaar, van 1 juli 1863 tot 1 juli 1873 heet de periode van het staatstoezicht.
- Plantage-eigenaren kregen bij de emancipatie voor elke slaafgemaakte een vergoeding van 300 gulden.
- De vrijverklaarden tussen 15 en 60 jaar moesten vóór 1 september 1863 een contract tekenen.
- De vrijverklaarden waren verplicht een livret aan te schaffen.
- Soms werden de vrijverklaarden al voor 1 juli 1873 ontslagen uit het staatstoezicht.
- Na de emancipatie van 1863 veranderde ook het leven van de Marrons.

VRAGEN

1. a. Noem twee groepen mensen die tegen de afschaffing van de slavernij waren.
b. Waarom wilden zij dat de slavernij bleef bestaan?

2. Vul in:

Met de afschaffing van de slavernij waren de slaafgemaakten nog niet helemaal vrij. Vrijverklaarden tussen de ... en ... jaar waren verplicht om nog ... jaar te werken op
Deze periode staat bekend als het ... en duurde van 1 juli ... tot

3. Leg uit waarom de periode van het staatstoezicht in de emancipatiewet is opgenomen.
4. Welke bewering is juist?
 - I. Slaafgemaakten kregen bij de afschaffing van de slavernij een vergoeding van 300 gulden.
 - II. Slaafgemaakten moesten na de afschaffing van de slavernij nog 10 jaar zonder betaling werken op plantages.
 - A. Alleen bewering I is juist.
 - B. Alleen bewering II is juist.
 - C. Bewering I en II zijn juist.
 - D. Bewering I en II zijn onjuist.
5. Noem drie manieren hoe de vrijverklaarden op woensdag 1 juli 1863 in ons land hun vrijheid vierden?

6. Na de afschaffing van de slavernij hadden schoenmakers plotseling veel werk. Leg uit hoe dat kwam?
7. a. Beschrijf met eigen woorden wat een livret is en waarom de vrijverklaarden dit bij zich moesten hebben.
b. Met welke kaart of boekje van tegenwoordig is een livret te vergelijken?
8. Bespreek met elkaar van onderstaande vrijverklaarde personen of zij tijdens de periode van het staatstoezicht wel of niet op plantages moesten werken:
 - a. Een jonge vrouw van 24 jaar.
 - b. Een schoenmaker in Paramaribo.
 - c. Een wasvrouw van 56 jaar.
 - d. Een jongen van 14 jaar.
 - e. Een getrouwde man van 36 jaar.
 - f. Een oudere vrouw van 63 jaar.
9. In 1864 werkten 14.975 vrijverklaarden onder het staatstoezicht als arbeiders op plantages. In 1872 was dit aantal gedaald tot 12.239.
 - a. Bereken het verschil.
 - b. Waarom is het aantal personen op de plantages aan het einde van het staatstoezicht minder dan aan het begin? (Bedenk twee redenen)
10. Leg uit waarom ook het leven van Marrons veranderde door de afschaffing van de slavernij.

Werken om te leven

Na de emancipatie waren er geen slaafgemaakten meer in ons land. Toen het staatstoezicht afgelopen was, waren de mensen vrij om zelf te kiezen waar zij wilden wonen en werken. Ze konden zelf een perceel huren en een huisje bouwen. Ze moesten wel werk zoeken om geld te verdienen, waarmee ze eten, kleding en andere spullen die ze nodig hadden, konden kopen.

Een cacaoaanplant

In Coronie, maar ook in andere gebieden kochten vrijverklaarden, na het staatstoezicht, samen plantages en vestigden zich daar als **kleinlandbouwers**. Een belangrijk product dat de kleinlandbouwers plantten, was cacao. Tot aan het eind van de 19e eeuw verdienden ze goed met cacao. Daarna ging de productie achteruit door ziekten en insecten.

Na afloop van het staatstoezicht trokken ook sommige vrijverklaarden naar of richting Paramaribo. Zij gingen aan de rand van de stad wonen. Ze legden kleine kostgrondjes aan waarop tayer, bananen en cassave voor eigen gebruik werden geplant. Vaak hielden ze ook kippen, doksen, schapen, varkens of koeien. Daarnaast werkten de mannen bijvoorbeeld ook als sjouwer, tuinman of schoenmaker. De vrouwen werkten als wasvrouw, schoonmaakster of marktverkoopster.

Een vrijverklaarde in een huisje aan de rand van Paramaribo

OPDRACHT BIJ AFBEELDING 12

- Wat plantten de vrijverklaarden zoal op hun kostgrondjes?

Niet alle vrijverklaarden vonden werk in Paramaribo of in de kleinlandbouw. Sommige mannen wilden hun geluk beproeven als **goudzoekers**. Men dacht met een beetje geluk gauw rijk te kunnen worden. Maar zo gemakkelijk ging dat weer niet!

Niet iedereen kreeg toestemming van het gouvernement om naar goud te zoeken. Meestal waren het rijke personen of maatschappijen die een vergunning kregen. Een goudzoeker kon dan een contract afsluiten met zo een maatschappij. Hij kreeg een voorschot om spullen te kopen die hij voor drie maanden ver weg in het bos nodig zou hebben, zoals werkkleding, gereedschap en voedsel.

13 Goud zoeken met een baté en longtom (tussen 1880 en 1900)

Vol verwachting vertrokken de mannen op hun verre tocht. Vrouwen en kinderen bleven achter in Paramaribo. In de periode dat de man weg was, zorgden vele vrouwen in hun eentje voor de kinderen en het huishouden. Ook zij hoopten dat man en vader als een rijk man zou terugkeren. Ver van huis, midden in het oerwoud, tussen slangen en andere gevaarlijke dieren en de kans op malaria, zocht de goudzoeker met behulp van een **baté** en een **longtom** naar goud.

Sommige goudzoekers hadden geluk en vonden goud en hadden verder een goed leven. Maar meestal waren het de werkgevers die er het meest aan verdienden. Dat kwam door het contract waarin stond dat het gevonden goud van de werkgever was.

Andere mannen vertrokken naar het bos, niet om goud te zoeken, maar om **balata** te verzamelen. Balata is het sap van de **bolletrieboom** en is een soort rubber. Er was in het buitenland een grote vraag naar dit product. In het buitenland werd balata bijvoorbeeld gebruikt om schoenzolen, golfballen en vloerbedekking te maken en om elektriciteitskabels te beschermen. Het loon dat een **balatableeder** ontving, was wel driemaal zoveel als men met landbouw kon verdienen.

Balatableeder aan het werk

OPDRACHT BIJ AFBEELDING 14

- Wat doet de man op deze afbeelding?
- Waarom doet hij dat?
- Is het zwaar werk? Waarom zeg je dat?

Om het sap uit de bolletrieboom te halen, klom de balatableeder in de boom. Met een houwer maakte hij schuine insneden in de bast. Hieruit stroomde een melkachtig sap naar beneden dat werd opgevangen en in vierkante bakken werd geschonken. Als het bovenste deel hard was, werd deze laag er afgehaald en in de wind te drogen gehangen.

Na een aantal jaren gingen de bolletriebomen in ons land achteruit. Veel bomen gingen dood, of gaven geen sap meer, omdat ze te diep werden ingekapt. Ook heerste er in die tijd een grote droogte, waardoor veel bomen doodgingen. Verder zorgde men niet voor het planten van jonge bolletriebomen. De vraag naar balata nam ook af, omdat men in het buitenland kunstmatige rubber (uit aardolie) maakte.

OM TE ONTHOUDEN

- Na het staatstoezicht waren de mensen vrij om zelf te kiezen waar zij wilden wonen en werken.
- In sommige gebieden werden de vrijverklaarden kleinlandbouwers.
- Vrijverklaarden trokken ook naar of richting Paramaribo op zoek naar werk. Mannen en vrouwen werkten om geld te verdienen om van te leven.
- Sommige mannen werden goudzoekers. Ze vertrokken dan voor drie maanden naar het bos, op zoek naar goud.
- Andere mannen werden balatableeders. Ook zij bleven maanden van huis weg om in het bos het sap van de bolletrieboom te verzamelen.

VRAGEN

1. Welk soort werk kozen vrijverklaarden na het einde van het staatstoezicht?
2. a. Welk soort werk deden sommige vrijverklaarden in Coronie?
b. Welk product werd er vooral geplant?
c. Zijn er nu nog kleinlandbouwers in Coronie? Zo ja wat wordt er geplant?
3. Welke bewering is juist?
I. De kleinlandbouwers stopten met het planten van cacao, omdat ze er geen geld mee verdienden.
II. De kleinlandbouwers stopten met het planten van cacao omdat de bomen ziek werden.
A. Alleen bewering I is juist.
B. Alleen bewering II is juist.
C. Bewering I en II zijn juist.
D. Bewering I en II zijn onjuist.
4. Van cacao worden er veel producten gemaakt. Schrijf twee producten op die je kent die van cacao gemaakt worden.
5. Waarom denk je dat veel vrijverklaarden dichterbij Paramaribo gingen wonen op zoek naar werk?
6. Welke **twee** antwoorden zijn juist: Voor welk werk vertrokken de mannen ver weg het bos in?
a. Balatableeder
b. Goudzoeker
c. Kleinlandbouwer
d. Tuinman
7. Had een goudzoeker een makkelijk of een moeilijk bestaan? Leg uit waarom je dat zegt.
8. a. Vul in: Een ander woord voor balata is natuur...
b. Teken de stam van een bolletrieboom in je schrift. Teken daarin ook de insneden die werden gemaakt en hoe het sap werd opgevangen.
9. Welk antwoord is niet juist?
Van balata werden in het buitenland de volgende producten gemaakt:
A. Golfballen
B. Lepels
C. Schoenzolen
D. Vloerbedekking
10. Noem twee redenen waarom het aantal bolletriebomen in ons land aan het eind van de 19e eeuw minder werd.

1. Afbeelding 15 is een tekening van het erf van een vrijverklaarde aan de rand van de stad. In groepjes gaan jullie beschrijven wat je op de tekening ziet. Jullie vullen elkaar aan. Eerst schrijft één persoon iets op en geeft het papier door, daarna schrijft de tweede er iets bij, dan de derde en zo verder. Verschillende groepen hebben elk een eigen "groepsbeschrijving". Deze kunnen uitgewisseld worden of klassikaal worden besproken.

15
Erf van een vrijverklaarde

2. Soms kunnen gebeurtenissen in andere landen (ver weg) ook gevolgen hebben in ons land. In dit thema zijn daar verschillende voorbeelden van. In een groepje schrijven jullie twee voorbeelden op uit les 1, welke gebeurtenissen in andere landen bijgedragen hebben tot de afschaffing van de slavernij in ons land.
3. Bij afbeelding 16 staan vier tekeningen van werk dat door vrijverklaarden werd uitgeoefend. De klas wordt verdeeld in vier groepen. Bij elke tekening schrijft een groepje op welk werk er wordt uitgebeeld en wat het werk inhield. Dit presenteren de groepjes daarna aan elkaar.

16
Vrijverklaarden aan het werk

4. Goud is een natuurlijke hulpbron van ons land. Het is een product dat in onze natuur aanwezig is en sommige mensen vinden werk door goudzoeker te worden. In dit thema hebben jullie geleerd dat er aan het eind van de 19e eeuw al goudzoekers waren in ons land. Tegenwoordig wordt er in ons land ook naar goud gezocht. Er zijn wel verschillen in de manier waarop er meer dan 100 jaar geleden naar goud gezocht werd en hoe dat tegenwoordig gaat. In groepjes gaan jullie op zoek naar verschillen.

Schrijf vier van deze verschillen op en bespreek deze klassikaal met elkaar. Bespreek ook of nog andere natuurlijke hulpbronnen belangrijk zijn voor ons land. En hoe we als land om moeten gaan met onze natuurlijke hulpbronnen.

5. Puzzel: Vul in horizontaal (of zie kopieerblad 7.1):

1. Hoe wordt handel in verboden spullen ook genoemd?
2. Hoe zeg je het vrij worden van slaafgemaakten anders?
3. Er waren voorstanders van de afschaffing van de slavernij en ...
4. Een ander woord voor het contractboekje van vrijgemaakten is een ...
5. Wat gebruikten goudzoekers behalve een longtom en een baté nog meer bij het zoeken naar goud?
6. Met een baté werd gezocht naar ...
7. Waarvan werden golfballen vroeger gemaakt?
8. Van welke boom lijkt het sap op rubber?

Onze samenleving verandert verder

immigratie en contractarbeid

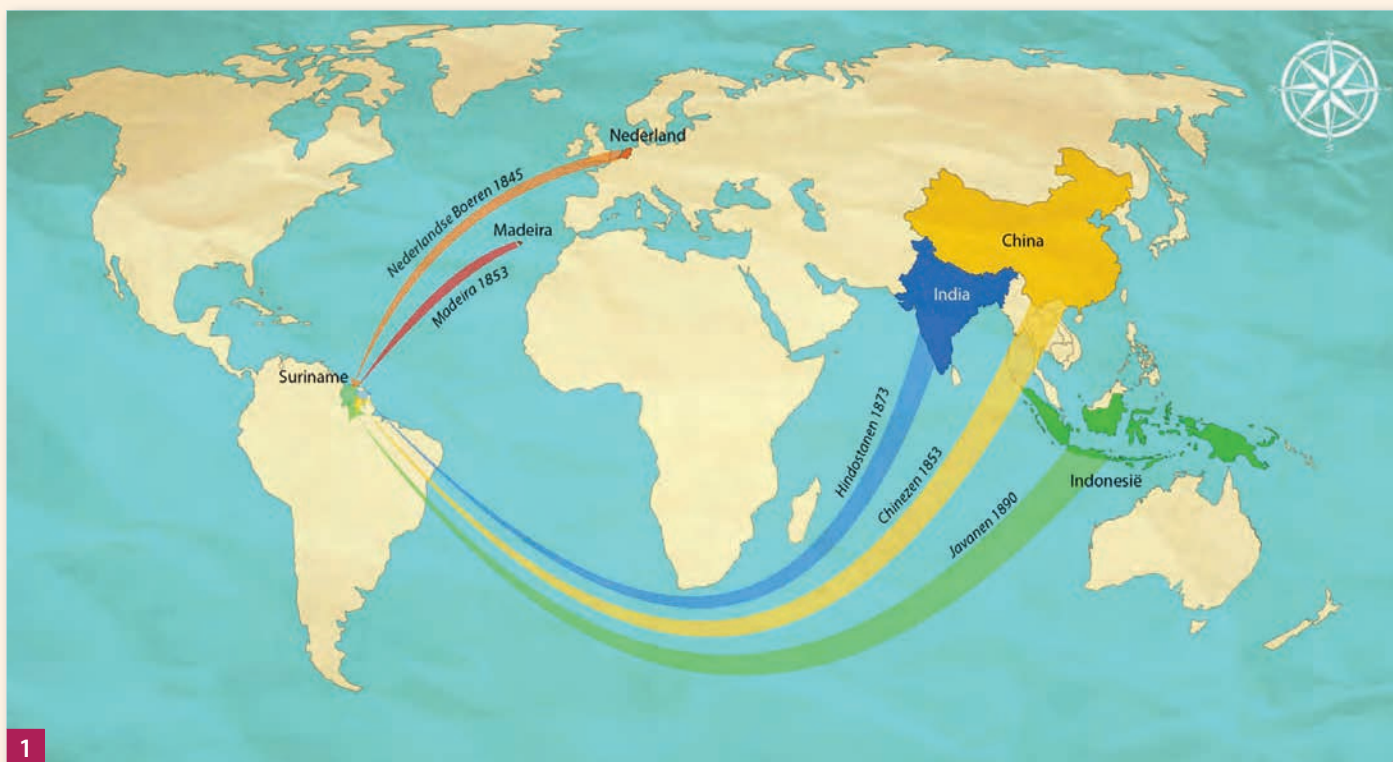

INLEIDING

Als je kijkt naar de mensen in ons land, zie je dat onze samenleving uit verschillende bevolkingsgroepen bestaat. In de vorige thema's ben je te weten gekomen hoe Inheemse, Europese en Afrikaanse groepen mensen naar ons land zijn gekomen. In de 19e eeuw kwamen er nog andere groepen mensen naar ons land om in de landbouw te werken. Daarover gaat dit thema. In les één wordt verteld over de komst van Hollandse boeren, Portugezen en Chinezen. In de tweede les kom je te weten dat er Hindostaanse en Javaanse contractarbeiders naar ons land werden gehaald, om na de afschaffing van de slavernij op de plantages te werken. In les drie wordt er verteld dat de immigranten in verzet kwamen tegen het zware werk en de slechte behandeling van de plantagedirecteuren.

KERNWOORDEN

- Nederlandse boeren
- 20 juni 1845
- Boeroe's
- 1853
- Madeira
- Chinezen
- contract
- contractarbeiders
- Brits-Indië
- werven
- emigratie-agent
- emigreren
- wervers
- emigranten
- immigranten
- 5 juni 1873
- Lalla Rookh
- agent-generaal
- Oost-Indië
- 8 augustus 1890
- verzet
- staking
- Janey Tetary
- leiders
- Mariënburg
- geweld

1

Verskillende groepen mensen naar Suriname

Onze samenleving verandert

Vanaf 1651 was ons land een plantagekolonie. De bevolking in ons land bestond uit Europese plantage-eigenaren, Afrikaanse slaafgemaakten en Joden. Er woonden in ons land ook Inheemsen en Marrons, maar zij woonden meestal diep in de bossen van het binnenland. De meeste Europeanen waren hier alleen omdat zij dachten snel rijk te kunnen worden en daarna weer weg te gaan. De grote groep Afrikaanse slaafgemaakten moest op de plantages werken.

2

Met schepen kwamen verschillende groepen mensen over zee naar ons land

In het vorige thema is verteld dat er in de 19^e eeuw een einde kwam aan de slavernij. De vraag die plantage-eigenaren stelden was wie er dan op de landbouwgronden in ons land konden werken. De nieuwe arbeiders zouden wel betaald worden, maar het liefst tegen een laag loon. Het antwoord op deze vraag was, dat er verschillende groepen mensen naar ons land zijn gekomen.

Al in 1841 kwamen in Nederland drie dominees op het idee om arme boerengezinnen naar Suriname te laten komen om aan landbouw te doen. Hiervoor werd er een plan ingediend bij de Nederlandse koning, die dit plan goedkeurde. Zo kwam er in 1845 een groep van **Nederlandse boeren** in ons land aan.

In Suriname had de overheid zich slecht voorbereid op dit plan. Toen de Nederlandse boeren met hun gezinnen op **20 juni 1845** op plantage Voorzorg aan de Saramaccarivier aankwamen was er niets geregeld.

3

Twee monumenten die herinneren aan de komst van Nederlandse boeren (Groningen, Saramacca)

OPDRACHT BIJ AFBEELDING 3

- In welk jaar kwam de eerste groep Hollandse boeren naar ons land?
Van de oude waterput is een monument gemaakt. Op het bordje staat: "Bron van Hoop"
- Waarom denk je dat schoon (drink)water een bron van hoop was voor de mensen?

Er stonden alleen wat hutten, die niet bewoonbaar waren. Er was geen landbouwgrond klaargemaakt. En nergens was het gereedschap en huisraad te ontdekken dat was beloofd. Er was zelfs te weinig drinkwater. De mensen waren erg teleurgesteld. Door de slechte omstandigheden werden veel mensen ziek en gingen ze dood. De groep die overbleef verhuisde naar Groningen. Maar ook daar bleven ze niet lang. Er was genoeg land om aan landbouw te doen, maar de geoogste producten konden moeilijk vervoerd worden naar Paramaribo.

De familie Looor, nakomelingen van Nederlandse boeren, in 1893

In 1853 werd de komst van nieuwe boerenfamilie's vanuit Nederland naar Suriname gestopt. De meesten boeren die er al waren, verhuisden naar de omgeving van Paramaribo.

Ze deden aan kleinlandbouw en hielden melkkoeien. Ze leverden de producten aan de bewoners van de stad. Hun nakomelingen worden tegenwoordig **Boeroe's** genoemd.

De komst van Nederlandse boeren was geen succes geweest. Omdat de slavernij afgeschaft zou worden bekeek het koloniaal bestuur of het mogelijk was andere mensen naar ons land te halen. Deze mensen zouden als arbeiders in de landbouw gaan werken. Vanaf **1853** kwamen een paar groepen arbeiders naar ons land.

Eerst kwam een groep Portugezen uit **Madeira**. Zij kwamen per toeval in ons land terecht, want ze waren eigenlijk onderweg naar ons buurland, Brits-Guyana. De kapitein vergistte zich toen hij de Surinamerivier opvoer. Maar eenmaal in ons land, vonden de Portugezen al snel werk, dus bleven ze. Zij gingen werken op plantages.

Madeira, een klein eiland voor de kust van Afrika

OPDRACHT BIJ AFBEELDING 5

- Welk eiland is omcirkeld?
- Welke groep mensen kwam daar vandaan?
- Hoe zijn ze in ons land terechtgekomen?

Een andere groep waren de **Chinezen**. De eerste groep van achttien Chinese mannen kwam in 1853 in ons land aan. Zij sloten een **contract** (een arbeidsovereenkomst) op plantage Catharina Sophia in Saramacca.

In de jaren daarop kwamen er nog meer groepen Portugezen en Chinezen uit Madeira en China naar ons land. De komst van deze groepen was eigenlijk een soort proef. Het koloniaal bestuur wilde bekijken of de plantages met **contractarbeiders** nog winst zouden maken.

6

Een Chinese contractarbeider, getekend in 1876

OPDRACHT BIJ AFBEELDING 6

- Vanaf welk jaar kwamen Portugeze en Chinese contractarbeiders naar ons land?
- Waar gingen zij werken?
- In welk district ligt Catharina Sophia?

Voor een deel is deze proef mislukt. Dit kwam onder andere doordat het moeilijk was Chinezen te laten halen, omdat zij niet zomaar hun land mochten verlaten. Ook verlieten veel Portugezen en Chinezen na hun contracttijd ons land. Of ze werden handelaren. Toch is de proef voor een deel ook gelukt, want na afloop van het staatstoezicht zouden er nog meer contractarbeiders naar ons land gehaald worden. Hierover lees je in de volgende les meer!

OM TE ONTHOUDEN

- In de 19^e eeuw veranderde onze samenleving, doordat er verschillende groepen mensen naar ons land kwamen.
- Op 20 juni 1845 kwam een groep Nederlandse boeren aan in ons land.
- De Nederlandse boeren gingen wonen aan de Saramaccarivier bij Groningen.
- De nakomelingen van deze groep worden Boeroe's genoemd.
- Vanaf 1853 kwamen Portugezen uit Madeira en Chinezen als contractarbeiders naar ons land.
- De contractarbeiders moesten op de plantages gaan werken.

VRAGEN

1. Schrijf op uit welke groepen de bevolking van ons land bestond in de 18^e eeuw.
2.
 - a. Leg uit waarom er in de 19^e eeuw verschillende groepen mensen naar ons land kwamen.
 - b. Waren dit andere groepen mensen dan de groepen die al in ons land woonden?
 - c. Kijk naar de titel van dit thema. Leg uit wat bedoeld wordt dat onze samenleving verder veranderde.
3. In een groepje maken jullie de volgende opdracht:
Schrijf in je schrift: Nederlandse boeren. Daar onder schrijf je:
 - Uit welk land kwam deze groep?
De Nederlandse boeren kwamen uit ...
 - Wanneer kwamen ze in ons land aan?
Zij kwamen in ... in ons land aan.
 - Waarvoor kwamen ze naar ons land?
Zij kwamen om ...
 - Waar in ons land gingen zij wonen?
Zij gingen wonen ...
 - Hoe waren de omstandigheden daar?
De omstandigheden waren ...
 - Hoe worden de nakomelingen van deze groep tegenwoordig genoemd?
De nakomelingen van deze groep worden ...
4. Neem de tijdlijn over in je schrift:

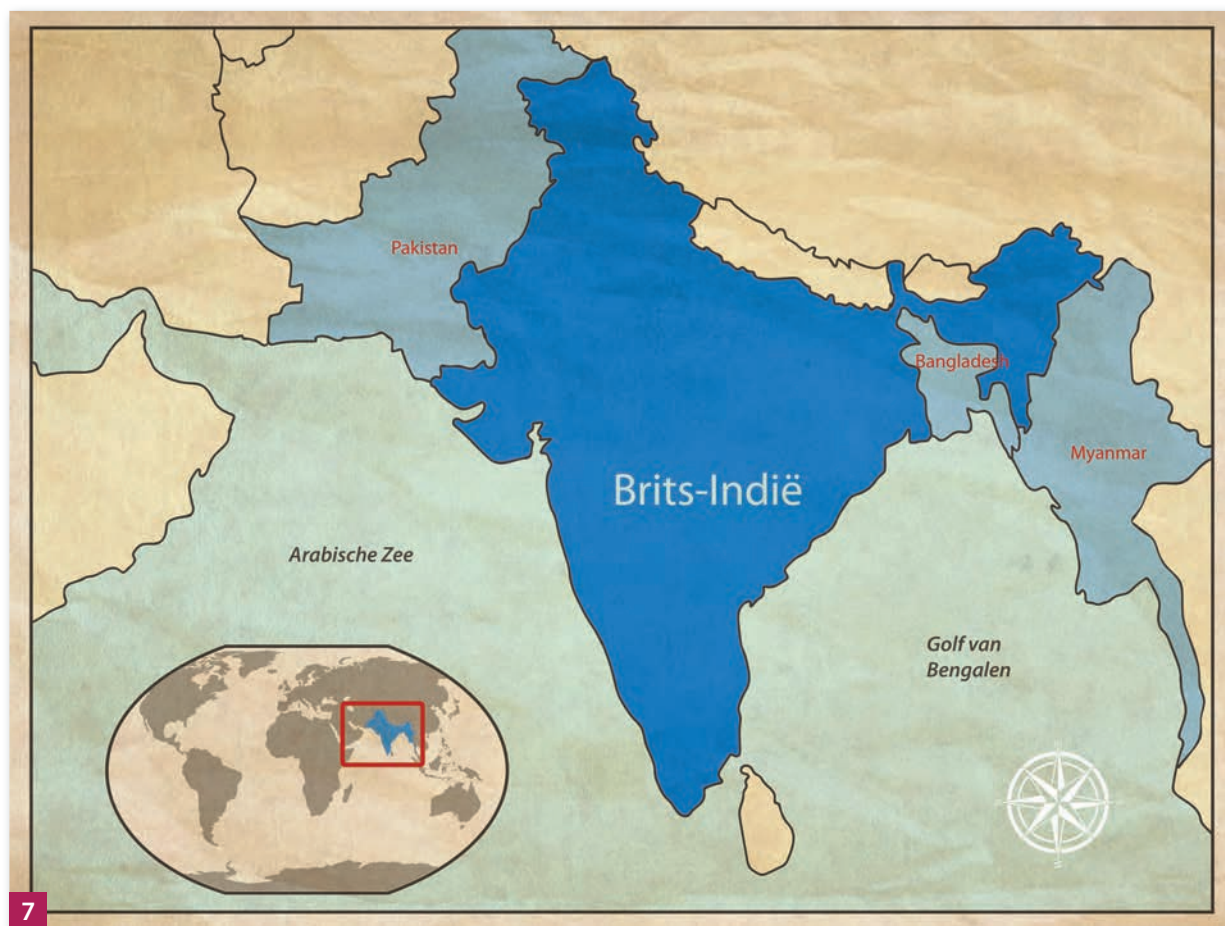
1800			1900	

 - a. Welke eeuw geeft deze tijdlijn aan?
 - b. Geef aan:
 - Het jaar waarin de eerste groep Nederlandse boeren kwam.
 - Het jaar waarin de eerste groep Portugezen kwam.
 - Het jaar waarin de eerste groep Chinezen kwam.
 - Het jaar waarin de slavernij in ons land werd afgeschaft.
5.
 - a. Leg uit waarom er gezegd wordt dat de eerste groep Portugezen per toeval in ons land aankwamen.
 - b. Wat is een belangrijke reden dat ze toch zijn gebleven?
6. Schrijf het goede antwoord op:
De eerste groep Chinezen gingen werken...
 - A. in de handel.
 - B. in het district Coronie
 - C. op plantage Catharina Sophia
 - D. op plantage Voorzorg
7. Leg uit wat met een contract wordt bedoeld.
8.
 - a. Waar moesten de contractarbeiders gaan werken?
 - b. Welke mensen werkten daar eerder?
9. De komst van de Portugezen en Chinezen was een proef. Leg uit wat het koloniaal bestuur wilde weten met deze proef.
10. De proef uit de vorige vraag is voor een deel mislukt en voor een deel gelukt. Neem de tabel over in je schrift en vul in:

Voor een deel mislukt, omdat...	Voor een deel gelukt, omdat...
1.	1.

De komst van Hindostaanse en Javaanse contractarbeiders

In ons buurland Guyana (vroeger Brits-Guyana genoemd) waren na de afschaffing van de slavernij Hindostaanse contractarbeiders uit **Brits-Indië** op de plantages gaan werken. Brits-Indië was net als Brits-Guyana een kolonie van Engeland. De plantage-eigenaren in Guyana waren tevreden over het werk van de Brits-Indische arbeiders. De Nederlandse regering hoorde hierover en wilde dit voorbeeld volgen. Omdat Brits-Indië een kolonie was van Engeland, moest er daarvoor toestemming gevraagd worden aan de Engelse regering. In 1870 werd er een overeenkomst gesloten, waarbij Nederland toestemming kreeg om contractarbeiders in Brits-Indië te **werven**.

7 Kaart van Brits-Indië. Het bestond uit de landen die nu Pakistan, India, Bangladesh en een deel van Myanmar zijn.

OPDRACHT BIJ AFBEELDING 7

- Welke landen zijn op de kaart aangegeven?
- Waarom werd dit gebied vroeger Brits-Indië genoemd?
- Ligt India dichtbij of ver weg van Suriname?

De Nederlandse regering opende een kantoor in Brits-Indië, in de plaats Calcutta, onder leiding van een **emigratie-agent**. Zijn taak was om voldoende mensen te zoeken die uit hun land wilden **emigreren**. Deze mensen tekenden een contract en werden met een schip naar ons land gebracht.

De emigratie-agent deed dit werk niet alleen. Hij had mensen in dienst, die **wervers** werden genoemd. De wervers gingen naar plaatsen in Brits-Indië waar de mensen arm waren. Of waar er veel mensen woonden, die geen grond hadden om te planten en er weinig werk was. De wervers vertelden mooie verhalen over Suriname. Zoals dat Suriname een land was waar je snel rijk kon worden. Wat niet verteld werd, was dat er een lange zeereis gemaakt moest worden en dat er op plantages hard gewerkt moest worden.

Als mensen uit een land vertrekken wordt dat emigreren genoemd. De mensen zijn **emigranten**. Als deze zelfde mensen in een ander land aankomen, worden zij **immigranten** genoemd. Zo kwamen op **5 juni 1873** de eerste Hindostaanse immigranten met het zeilschip de **Lalla Rookh** in ons land aan.

Monument dat herinnert aan de komst van de Hindostaanse immigranten (Groningen)

OPDRACHT BIJ AFBEELDING 8

- Waar herinnert dit monument ons aan?
- Welk schip moet het waarschijnlijk voorstellen?

In ons land was het de taak van de **agent-generaal** om de immigranten op te vangen en hun te wijzen op hun plichten en rechten. Deze waren opgenomen in het arbeidscontract dat de immigranten hadden gesloten met het koloniaal bestuur. In het contract stond onder meer dat de immigranten:

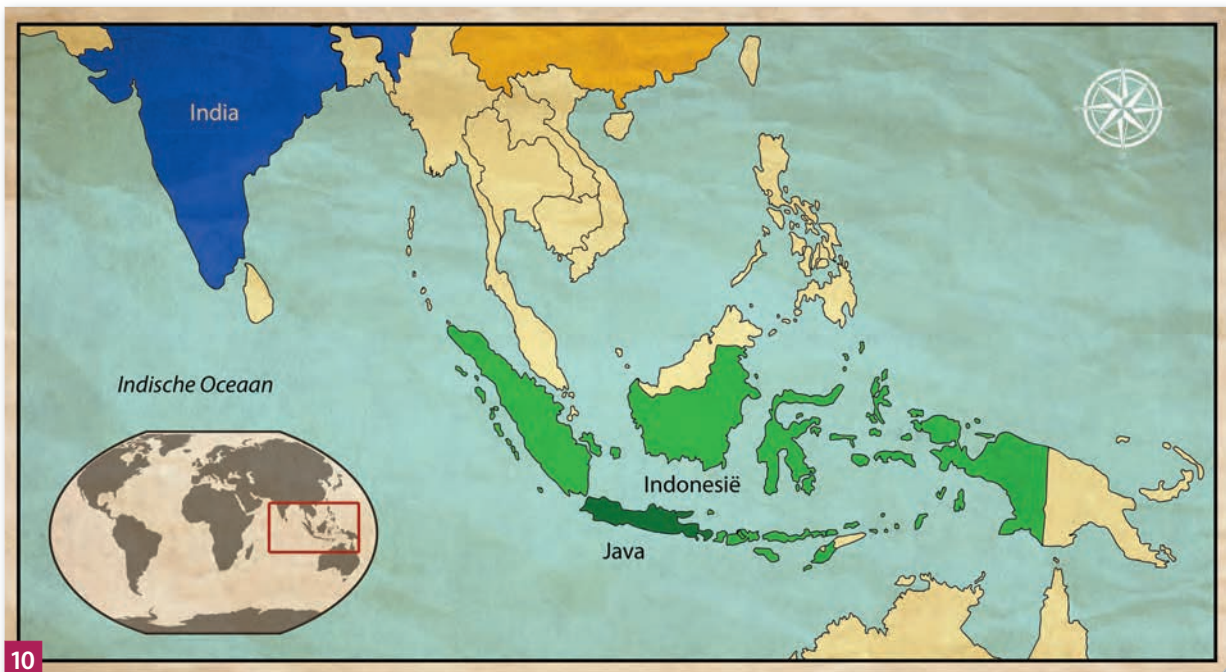
- Verplicht gedurende vijf jaren 7 tot 10 uur per dag moesten werken op een plantage; 7 uren op het veld of 10 uren in de fabriek.
- Loon kregen: vrouwen kregen 40 cent en mannen 60 cent per dag.
- Recht hadden op een huis.
- Recht hadden op vrije gezondheidszorg.
- Ze mochten de plantage niet zonder toestemming verlaten.
- Na vijf jaren mochten ze gratis terugkeren naar hun eigen land. Ze mochten ook een nieuw contract sluiten of gewoon hier blijven wonen als vrije mensen. Wie in ons land bleef en afstand deed van zijn recht op terugkeer kreeg 100 gulden en een stuk grond.

9 In Paramaribo, op de plaats waar de immigranten in ons land aankwamen staat het monument van Baba en Mai

Hoewel de immigratie van Hindostanen goed verliep, was het koloniaal bestuur niet helemaal tevreden. Een probleem was dat Brits-Indië een kolonie was van Engeland. Er was dus steeds goedkeuring nodig van de Engelse regering. Ook bleven de Hindostaanse contractarbeiders Britse onderdanen en had Nederland weinig over hen te beslissen.

De Nederlandse regering besloot over te gaan tot immigratie van Javaanse contractarbeiders. Zij werden gehaald uit Java. Java was toen een deel van de Nederlandse kolonie **Oost-Indië**. Sinds 1945 heet dit gebied Indonesië, het werd in 1949 een onafhankelijk land.

10 Op deze kaart is Indonesië groen gekleurd. Indonesië bestaat uit verschillende eilanden.

OPDRACHT BIJ AFBEELDING 10

- Welke groep contractarbeiders kwamen uit dit gebied?
- Ligt Indonesië dichtbij of ver weg van India?

De werving van contractarbeiders in Indonesië vond op ongeveer dezelfde manier plaats als in Brits-Indië. Ook in Java woonden er veel mensen die geen werk hadden en arm waren. Op **9 augustus 1890** kwamen de eerste Javaanse contractarbeiders naar ons land met het schip prins Willem II. Zij gingen werken op plantage Mariënburg in het district Commewijne.

11

Dit monumen herinnert aan de komst van de eerste Javaanse immigranten (Mariënborg, Commewijne)

OPDRACHT BIJ AFBEELDING 11

- Wanneer kwamen de eerste Javaanse immigranten in ons land?
- Waar staat dit monument?

OM TE ONTHOUDEN

- Vanaf 1873 werden Hindostaanse contractarbeiders uit Brits-Indië naar ons land gehaald.
- Omdat Brits-Indië een Engelse kolonie was, moest de Engelse regering toestemming geven om Brits-Indiërs naar ons land te brengen.
- De emigratie-agent en zijn werkers zochten in Brits-Indië mensen die wilden emigreren.
- Emigreren is weggaan uit een land. Immigreren is binnen komen in een land.
- In ons land werden immigranten opgevangen en begeleid door de agent-generaal.
- In het contract stonden de plichten en de rechten van de arbeider.
- Vanaf 1890 werden er ook Javaanse contractarbeiders uit Oost-Indië naar ons land gehaald.
- Monumenten herinneren ons aan de komst van de verschillende groepen immigranten.

VRAGEN

- Zoek op in de les welke overeenkomst de Nederlandse regering in 1870 sloot met de Engelse regering?
 - Leg uit waarom Nederland deze afspraak maakte.
- Schrijf het juiste antwoord op: Engeland moest toestemming geven voor de komst van Brits-Indiërs naar ons land, omdat:
 - Brits-Indië een kolonie was van Engeland.
 - De Brits-Indiërs met Engelse schepen kwamen.
 - De Brits-Indiërs al in Brits-Guyana werkten.
 - Nederland altijd toestemming moest vragen aan Engeland.
- Zoek het woord werven op in een woordenboek of op internet. Schrijf op wat met werven wordt bedoeld.
 - Beschrijf hoe de werving in Brits-Indië gebeurde.
 - Leg uit waarom de wervers mooie verhalen over Suriname vertelden.

- Neem het schema over in je schrift en vul in:

Emigranten zijn ...	Immigranten zijn ...

- Neem het schema over in je schrift en vul in:

	Emigratie-agent	Agent-generaal
In welk land werkte hij?		
Wat moest hij doen?		

- Welke bewering is juist.
 - Emigranten van het ene land zijn immigranten in een ander land.
 - Emigreren is het tegenovergestelde van immigreren.
 - Alleen bewering I is juist.
 - Alleen bewering II is juist.
 - Bewering I en II zijn juist.
 - Bewering I en II zijn onjuist.

- In een groepje maken jullie de volgende opdracht:

Schrijf in je schrift: Hindostaanse contractarbeiders.

Daar onder schrijf je:

- Uit welk land kwam deze groep? Deze groep kwam uit ...
- Wanneer kwamen de eerste groep in ons land aan? De eerste groep kwam ... aan in ons land.
- Met welk schip kwamen zij aan? Zij kwamen aan met het schip ...
- Waarvoor kwamen ze naar ons land? Zij kwamen om ...
- Noem twee monumenten op die aan de komst van Hindostaanse contractarbeiders herinneren. Schrijf ook op waar deze monumenten staan.

- Omschrijf met eigen woorden wat met een contract wordt bedoeld.
 - Noem drie punten op die stonden in het contract van de immigranten.
 - Ga van elk punt na of het een recht of een plicht is.
- Leg uit waarom de Nederlandse regering het besluit nam om over te gaan tot immigratie van Javaanse contractarbeiders.

- In een groepje maken jullie de volgende opdracht:

Schrijf in je schrift: Javaanse contractarbeiders.

Daar onder schrijf je:

- Uit welk land kwam deze groep? Deze groep kwam uit ...
- Wanneer kwamen de eerste groep in ons land aan? De eerste groep kwam ... in ons land aan.
- Met welk schip kwamen zij aan? Zij kwamen aan met het schip ...
- Waarvoor kwamen ze naar ons land? Zij kwamen om ...
- Noem een monument op die aan de komst van Javaanse contractarbeiders herinnert. Schrijf ook op waar dit monument staat.

Het verzet van de contractarbeiders

Volgens het contract waren de werkgevers verplicht de arbeiders gratis een huis te geven. En als ze erg ziek waren, mochten ze gratis naar de dokter. In de eerste jaren na 1873 moesten de meeste immigranten wonen in de oude huizen, waarin de slaafgemaakten hadden gewoond. Pas later werden er andere woningen gebouwd voor de contractarbeiders. Maar ook deze waren van een slechte kwaliteit en konden insecten, slangen, kikkers en zware regens niet buiten houden. Door de slechte en ongezonde omstandigheden werden de arbeiders vaak ziek.

12

Huizen van contractarbeiders

De werkdag van de arbeiders was lang. Van zonsopgang tot zonsondergang moesten zij werken. Er waren strenge regels op de plantages en lage lonen. De immigranten konden zonder een pas (bewijs) van de directeur de plantage niet verlaten. Veel directeurs en opzichters straften de arbeiders met zweepslagen en door hun te beledigen. Naar de klachten van de arbeiders werd niet geluisterd. Het is dus ook geen wonder dat de immigranten in **verzet** kwamen.

13

Javaanse contractarbeiders op een suikerrietveld

OPDRACHT BIJ AFBEELDINGEN 12 EN 13

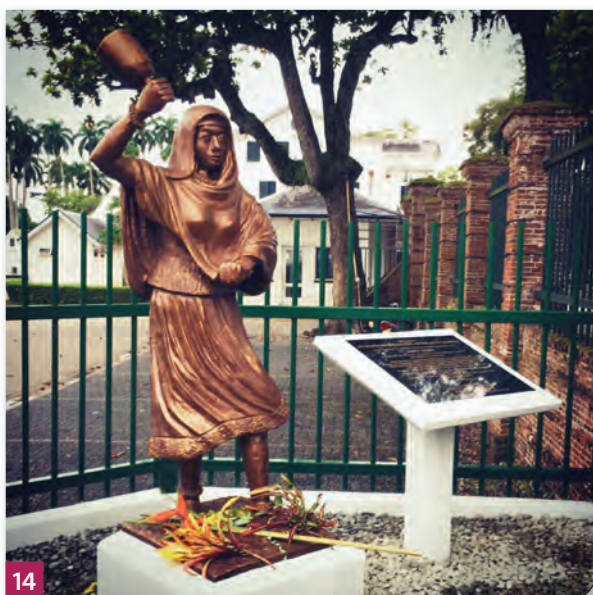
- Zoek in de tekst op hoe de huizen van contractarbeiders waren.
- Welk werk doen de mensen op afbeelding 13?
- Was het zwaar werk? Waarom zeg je dat?

Vanaf het begin was er sprake van verzet tegen de lage lonen, de lange werkuren en de slechte behandeling door opzichters en directeurs. Vaker waren er klachten over de opzichters en directeurs op verschillende plantages. Ook werd er geweigerd om te werken of was er een **staking**. Hierbij riep de directeur vaak de hulp in van de districtscommissaris en van gewapende soldaten. In veel gevallen werden de leiders van het verzet gevangen genomen en kregen straf. Soms werd er gevochten en schoten de soldaten mensen dood.

Toen in 1884 de contractarbeiders van plantage Zorg en Hoop aan de Commewijnerivier in opstand kwamen werden zeven mensen doodgeschoten door soldaten. Een van hen was de jonge moeder **Janey Tetary**. Zij was een van de **leiders** van de opstand.

Ook kwam het voor dat de directeur van een plantage werd gedood door boze en ontevreden contractarbeiders. Zo vond in het jaar 1902 op plantage **Mariënborg** een grote opstand plaats van de Hindostaanse en Javaanse contractarbeiders die daar werkten. Plantage Mariënborg was een suikerplantage en de prijs van suiker op de wereldmarkt was omlaag gegaan. Omdat de eigenaar van de plantage de winst wilde behouden, besloot hij de lonen van de contractarbeiders verder te verlagen. Hiertegen kwamen de contractarbeiders in verzet. Zij weigerden te werken en werden toegesproken door de directeur. In hun ontevredenheid en hun woede vielen zij de directeur met houwens aan en doodden hem.

Aan de overkant van de rivier lag de politiepost Frederiksdorp. De politie zond gelijk een bericht naar Paramaribo met verzoek om soldaten. Nog diezelfde avond kwamen 125 soldaten en 35 politiemannen aan op plantage Mariënborg. De volgende dag werden meer dan honderd mensen gearresteerd. De rest moest weer aan het werk gaan. Toen zij dit weigerden kregen de soldaten bevel om te schieten. Meer dan 40 mensen raakten gewond en zeventien waren dood. Net als bij het verzet op andere plantages had het koloniaal bestuur het verzet met **geweld** gebroken.

14 Het monument van Janey Tetary, aan de Grote Combéweg in Paramaribo

15 Een monument om de verzetsstrijders te herdenken (Mariënborg)

OPDRACHT BIJ AFBEELDINGEN 14 EN 15

- Wie was Janey Tetary?
- Waar herinneren deze monumenten ons aan?
- Waarom kwamen de contractarbeiders in verzet?

OM TE ONTHOUDEN

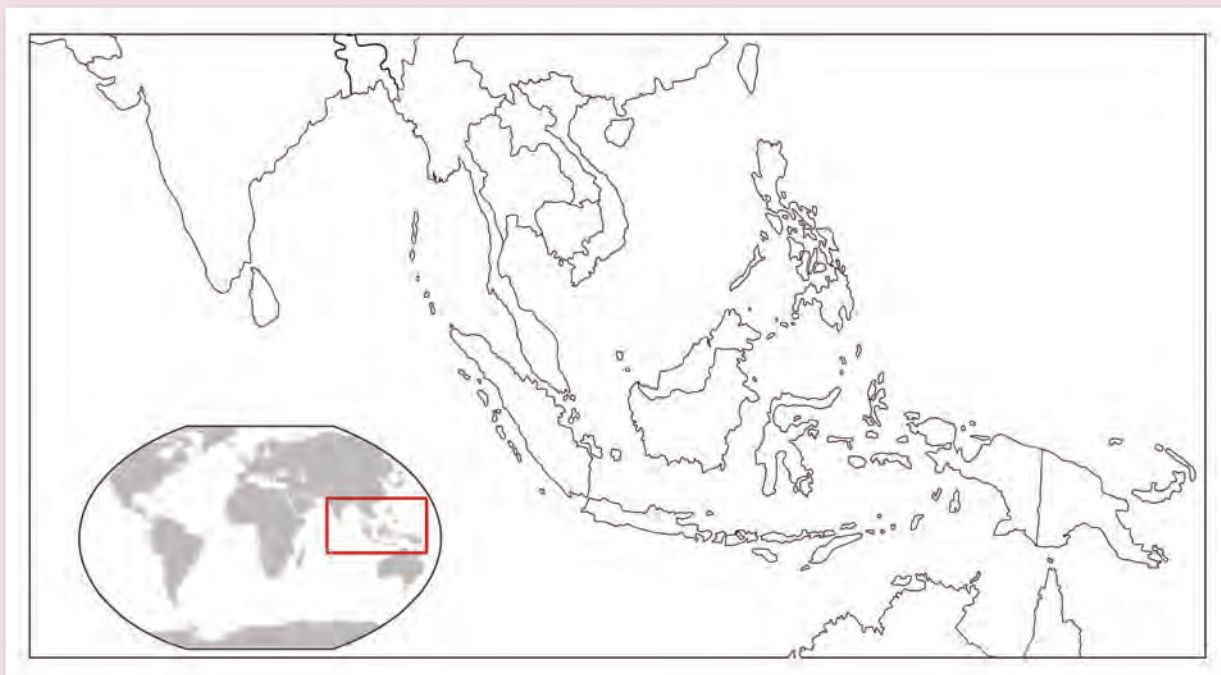
- De huizen van de contractarbeiders waren slecht.
- Op plantages waren strenge regels, lange werktijden en lage lonen. Immigranten kwamen in verzet door te staken en door te protesteren.
- Verzet werd vaak met behulp van de districtscommissaris en soldaten tegen gegaan. Leiders van verzet werden gevangengezet en soms zelfs gedood.
- Janey Tetary was een leidster van het verzet op plantage Zorg en Hoop.
- Op plantage Mariënborg was er in 1902 massaal verzet van Hindostaanse en Javaanse contractarbeiders. Met geweld werd dit verzet gebroken.
- Standbeelden en monumenten herinneren ons aan het verzet van onze voorouders.

VRAGEN

1. Welke bewering is niet juist?
Onder de contractarbeiders werden mensen ziek, omdat...
 - A. De arbeiders in slecht gebouwde huizen moesten wonen.
 - B. Bij zware regens het vuile water in hun huizen kwam.
 - C. Er gratis medische verzorging was.
 - D. Er muskieten en andere insecten in de huizen kwamen.
2. Welk antwoord is juist.
De werkdag van de arbeiders was lang. Zij werkten...
 - A. Van 06:00 tot 15:00
 - B. Van 06:00 tot 17:00
 - C. Van 06:00 tot 18:00
 - D. Van 06:00 tot 20:00
3. Schrijf drie redenen op waarom de immigranten in verzet kwamen.
4.
 - a. Omschrijf met eigen woorden wat met staking wordt bedoeld.
 - b. Noem een voorbeeld van nu, waarbij mensen gaan staken.
 - c. Waarom gaan mensen staken?
5. Vertel hoe de directeurs van plantages reageerden op het verzet van de immigranten.
6. Welke bewering is juist?
 - I. Leiders van het verzet werden vaak gevangen genomen of doodgeschoten.
 - II. Leiders van het verzet waren altijd mannen.
 - A. Alleen bewering I is juist.
 - B. Alleen bewering II is juist.
 - C. Bewering I en II zijn juist.
 - D. Bewering I en II zijn onjuist.
7.
 - a. Op welke plantage vond er in 1902 een grote opstand plaats?
 - b. Waarom kwamen de contractarbeiders op deze plantage in verzet?
8. Beschrijf in vijf regels wat er tijdens het verzet op plantage Mariënborg gebeurde.
9. Lees de volgende zin:
"Het verzet van contractarbeiders heeft er niet voor gezorgd dat zij beter behandeld en betaald werden."
Ben je het eens met deze bewering? Waarom wel of niet?
10. Leg uit waarom er standbeelden en monumenten worden opgericht van mensen die tijdens het verzet zijn omgekomen.

1. Neem de onderstaande kaart over in je schrift (of zie kopieerblad 8.1).

- a. Geef op de kaart het volgende aan:
 - a. Kleur op deze kaart India blauw.
 - b. Kleur op deze kaart Indonesië groen.
 - c. Schrijf erbij vanaf welke jaren er contractarbeiders uit deze landen naar Suriname kwamen
 - d. Schrijf Indische oceaan op de juiste plaats.
 - b. In de klas zoeken jullie samen met de leerkracht op een wereldkaart (of in een atlas) over welke oceanen de schepen vanuit India en Indonesië, langs het zuidpunt van Afrika naar ons land kwamen.
2. Teken in je schrift een tijdlijn. De tijdlijn begint bij 1800 en eindigt bij 1900. Zoek in de lessen op welke vijf groepen immigranten in deze eeuw naar ons land kwamen. Plaats de jaartallen en groepen op de juiste plek op de tijdlijn.
3. In dit thema zijn foto's te zien van verschillende monumenten die herinneren aan de komst van immigranten naar ons land. Ook zijn er monumenten die herinneren aan het verzet van de contractarbeiders.
- a. Omschrijf met eigen woorden wat met een monument wordt bedoeld.
 - b. Zijn er monumenten bij jou in de buurt? Zo ja, waarvoor zijn die monumenten?
 - c. In de klas bespreken jullie met elkaar of je monumenten belangrijk vindt. Waarom wel of niet.

4. Ook tegenwoordig komen er nog immigranten uit andere landen naar Suriname om hier te werken. Sommige komen als contractarbeiders voor grote bedrijven.
Beantwoord de volgende vragen in groepjes:
- a. Bedenk twee redenen waarom mensen uit andere landen zouden besluiten om in ons land te komen werken.
 - b. Bedenk ook een reden waarom grote bedrijven in ons land zouden besluiten om contractarbeiders uit een ander land te laten halen.
5. Mensen die gaan emigreren, besluiten om uit hun eigen land weg te gaan en ergens anders te gaan wonen. Zou jij in een ander land willen gaan wonen?
- Als je "ja" zegt, vertel naar welk land je zou willen emigreren en waarom.
 - Als je "nee" zegt, vertel waarom je in Suriname zou willen blijven.

